

SUMARIO

El tractament fiscal diferencial aplicat a les Illes: Estudi en el Sistema Comparat. Els continguts econòmics de l'autonomia de Menorca.

Guillem Lopez i Casasnovas

Una nueva especie de Medetera de Menorca (Diptera, Dolichopodidae)- (Trad. Guillermo Florit-Piedrabuena)

L. Rampini y S. Canzoneri

Richard Kane y su mundo (continuación)

Bruce Laurie

ACTIVIDADES DEL ATENEO

Victoriano Seoane

Depósito Legal: MH, 31 - 1958

Redacc. y Admón.: ATENEO DE MAHON, c/ Conde de Cifuentes, 25
Imp. Editorial Menorca, SA - MAHON

**EL TRACTAMENT FISCAL DIFERENCIAL
APLICAT A LES ILLES:
ESTUDI EN EL SISTEMA COMPARAT.
ELS CONTINGUTS ECONÒMICS DE
L'AUTONOMIA DE MENORCA.**

per GUILLEM LOPEZ I CASASNOVAS

PRESENTACIÓ

Les línies que segueixen són un resum del treball originari presentat, (*) i que per mor de l'extensió és impossible publicar de moment en la seva totalitat.

L'estudi, al marge de motivacions acadèmiques, respon al compromís que vaig prendre de donar continuïtat i contingut fiscal a una sèrie d'aportacions que el doctorat de Bartomeu Colom ("La problemàtica Estatutària a Les Illes") obria. Incloses les nostres illes en els quadres uniformistes i buits de contingut d'una "província" composta per quatre illes pens que se'ns ha negat als illencs una personalitat diferenciada, restant així amenaçades les nostres senyes d'identitat.

Com que crec que del que avui es tracta és de treballar cap al futur cercant aportacions pràctiques per al coneixement de les nostres realitats, aquesta terra i aigua condicionadors d'açò que ens estimam com a propi, —"logos" nostre marcador de limitacions i potencialitats—, el meu esforç no té altres aspiracions.

Tenc d'agrair la col.laboració dels Drs. E. Argullol, B. Colom i Pastor i D. A. Pedrós Abelló.

(*) A resultes d'una proposta de treball premiada amb el "Premi Ateneu de Maó 1977".

INTRODUCCIÓ

Àmbit espacial i instrumentació fiscal.

L'intent de combinar de manera satisfactòria "Sector Públic" (en sentit ample) i espai geogràfic, components ambdós de la Hisenda local, jeu sempre sota els esquemes de la descentralització fiscal. Si algun espai se'ns mostra ben significat per pròpia natura, per a afrontar la delimitació de jurisdiccions i l'assignació de serveis, —és a dir, des de la perspectiva funcional quina extensió de població es beneficia d'un servei i quin és el volum de producció òptim—, aquest pot ser molt bé el territori insular.

La normal coincidència amb estretor d'espai i mercat, afectant d'efectes externs i economies d'escala en la producció, i el trencament més fàcil dels supostos de mobilitat geogràfica que la solució "tieboutiana" requereix (aquella en què cada comunitat oferiria un "menú" de serveis públics a un preu "tributari", i l'individu decidiria a través del seu "vot amb els peus" en forma de desplaçament interjurisdiccional), centra la problemàtica en dues dimensions relevants: a) Problemes de desenvolupament regional davant la necessària assumpció del cost de la insularitat, connectat això amb l'obertura de l'economia per a poder determinar el multiplicador de la despesa pública i augmentar el nivell d'equilibri de la renda, i b) Problemes de configuració d'aquells subconjunts de població de preferències semblants, —tant de béns públics a proveir com de la seua corresponent financiació—, que donin validesa al teorema de la descentralització i sensibilitat a la diversitat de preferències, fins i tot interinsularment, contra les ineficiències en l'assignació per l'obligatorietat d'una preferència mitjana.

A la instrumentació fiscal que d'aquestes consideracions en definitiva es faci haurem d'afegir sempre la sociologia administrativa per mitjà de la qual, amb més o menys torpitud, s'intenta vincular el territori insular a l'Estat continent, en fórmula de participació de l'administrat "perifèric" en les esferes

de l'Administració pública, normalment fins ara a través de l'ens territorial intermig.

Tot això també, està clar, amb remissió última al règim polític imperant que possibiliti un suficient grau de sensibilitat democràtica (de respecte a les minories, tal vegada) per a un tractament diferencial, d'acord amb un territori que la geografia ha diferenciat "ab initio" i que la història ha conjugat en una encreuada de cultures, civilitzacions i explotacions colonials.

LA PROBLEMÀTICA DEL DESENVOLUPAMENT REGIONAL: CONTEXT BÀSIC

La consideració del factor espai en el desenvolupament ha provocat la revolucionària aparició de la política d'ordenació del territori. Es tracta, en tot cas, de regionalitzar la política econòmica on, en últim terme, s'inclou la política fiscal, objecte aquí d'atenció, adaptant la planificació econòmica a les possibilitats i exigències locals. A aquestes primeres implicacions econòmiques, hi haurem d'afegir les administratives, donades per la necessitat de basar l'acció regional en òrgans susceptibles de garantir les competències econòmiques a l'àmbit de la regió. Ambdues, se mouran sota la idea d'exigir participació més directa dels ciutadans en els assumptes que afectin les seues vides. Així els mitjans anomenats per a aquests fins (és a dir, desgravacions fiscals, primes, subvencions, emprèstits i impostos, —al marge ara de l'estudi concret de les distorsions funcionals possibles—), hauran de contribuir entre els ciutadans a desenvolupar la sensació de participació en l'acció regional.

Traçant les diferències bàsiques, m'atreviré a concretar (1):

(1) Seguiré aquí a OATES, W. a "Federalisme fiscal". Instituto de Estudios de la Administración Local. Col. Nuevo Urbanismo núm. 25 Madrid 1977, i als números 426 i 429 de "Documentación Económica". S.N.C.E.S.S. 1976.

1.— La **regionalització econòmica**, com a l'ordenació de l'espai econòmic contra les disparitats de desenvolupament, a la recerca d'un creixement equilibrat. Aquí la regionalització del pressupost distribuirà els crèdits d'inversió entre les regions, com a instrument d'informació de la realització del pla; mentre que la regionalització del pla localitzarà ja el desenvolupament.

2.— La **regionalització administrativa**, instrumentada a través d'estructures administratives especials, desconcentrades regionalment, per mitjà d'autoritats regionals a les circumscripcions, estretament lligades al poder central que les anomena i davant el qual són responsables. Es aquí rellevant el problema de la responsabilitat de les despeses, amb atenció a la moderna tècnica dels pressupost-programes, —i el del control financer previ, via intervenció estatal. La descentralització regional ens mostra ja la regió amb personalitat jurídica com a tal entitat territorial; tenim davant un patrimoni propi i un pressupost amb despeses a cobrir amb recursos, preparat i realitzat per l'executiu regional. Són aquests recursos els que ens donen la dimensió del contingut real de l'autonomia, influint la seua natura a l'amplitud dels seus poders. No és, doncs, indiferent que la financiació s'instrumenti per subvencions estatals o de corporacions locals intermitges, per donacions i llegats de rendes de propietats, d'ingressos de certs serveis regionals, per emprèstits, o derivats de l'impost. Anàlogament, és interessant fixar-nos en les despeses obligatòries, pels marges residuals que poden deixar a la iniciativa de la regió.

3.— Finalment, la **regionalització constitucional** donaria solidesa i garantia a la participació de la regió en l'elaboració de la voluntat nacional, dintre d'una estructura que pot caminar cap al federalisme. Podríem anotar aquí, pel que ens interessa, l'evidència que ens dóna la distinta graduació en l'autonomia financera: així les regions històriques angleses o les italianes d'estatut especial front a la resta de les regions.

4.— L'altra possibilitat d'estructuració de l'Estat ens la

dóna el **federalisme**: no hi ha aquí un concepte clar, per la mateixa evolució que resta des del federalisme clàssic al cooperatiu. La regionalització planteja a l'Estat Federal una doble exigència financera, si no vol ser absorbida per ell: la flexibilitat de la distribució dels recursos fiscals, i l'extensió de les càrregues comunes a la federació i als Estats membres. Hi ha, en tot cas, el problema que "si són les autoritats federals, propietàries del recursos, les que determinen unilateralment la part dels impostos a recabdar, resta amenaçada la mateixa autonomia dels Estats membres" mentre que "si el repartiment es determina per normes constitucionals, és el mateix sistema que queda amenaçat globalment d'esclerosi, per falta d'adaptació fàcil a l'evolució de les necessitats respectives de la federació i dels seus membres". Un xic diversa és la concepció econòmica del federalisme, del qual és comú el requisit de nivells de govern diferents, amb camps explícitament independents de responsabilitat i autoritat. Existiran, en tot cas, un govern central i nivells de govern (i possiblement unitats de govern dintre de cada nivell inferior al central) prenent decisions cadescuns respecte de la provisió de certs serveis públics en les seues respectives jurisdiccions geogràfiques. Cada nivell no intenta així complir totes les funcions del Sector Públic, sinó que assumeix les que millor pot exercir en cada cas. Però en la definició econòmica del sistema federal hom considera nivells descentralitzats de decisions, juntament amb els centralitzats, i és indiferent que la presa de decisions estigui o no basada en delegació o atribució constitucional expressa, sempre que aquelles reflexin els interessos locals.

Estam en tot cas en unes autonomies "regionals" (en el sentit més ample de la paraula), és a dir, davant un problema a resoldre en el si de l'Estat, i no de manera separada i/o diferent.

Per acabar, dues paraules referents al tema descentralitzador, des d'una òptica marxista teòrica de l'economia de la planificació central.

Poc estudiada i desenvolupada aquesta matèria, considerada fins ara en contradicció amb les bases centralistes de la pla-

nificació, la descentralització en el sistema d'assignació de recursos, cal no confondre-la amb els sistemes de descentralització de la informació, de procediment centralitzat a partir de la recollida de dades "perifèriques" entorn al supost de certa valoració de recursos que hom suposa idònia.

Cal dir que el problema de la planificació central i els sistemes de descentralització, en la seua compatibilitat forçada depèn, en la seua última raó, del fet que a l'economia de mercat no pot deixar-se funcionar lliurement la mà invisible davant un consum conjunt, el principi d'exclusió en el qual és inaplicable, i que comporta la "lògica" no revelació de certes preferències, per l'afectació tributària que pot significar. Cosa que no succeeix en una economia planificada, en què ni tan sols es dona entrada al teorema de la descentralització si la funció objectiu ha estat especificada d'acord amb els desitjos de la majoria de la col·lectivitat del territori en qüestió.

DELIMITACIÓ D'ÀMBIT

La delimitació feta per a l'estudi incursiu del sistema comparat no és arbitrària. La primera motivació era la d'omplir fiscalment el treball de Dret administratiu de B. Colom. Deixaria però jo, en el camí, l'estudi pens que menys interessant, fiscalment parlant, del cas portuguès (Illes Açores i Madeira) i incorporava les dependències del Regne Unit: Illes anglo-normandes i Illa de Man.

Còrsega, Sardenya i Sicília eren escollides per raons geogràfiques comunes a les nostres illes Balears.

De les dues primeres m'interessava la programació que d'elles feia l'Estat continent en l'orientació dintre de la divisió "nacional" del treball, en activitats de poc pes (que permetés l'absorció del cost de la insularitat) i alt valor afegit, afavorides en certes branques d'activitat per les riqueses naturals congènites als territoris illencs. L'orientació no resultava ser, de tota manera, gratuïta, sinó que venia programada a través d'un es-

quema de divisió de funcions econòmiques a nivell estatal que acabaria suposant una forma nova de colonialisme econòmic, podent resultar marginada la via econòmica autòctona en profit d'una activitat "estranya", (com la qualifiquen certs economistes corsos).

Pero l'uniformisme administratiu que això comportava per al lliure moviment de treball i capital frustrava el mecanisme integrador del continent, donat que calcigant o alienant els trets diferencials de la història, cultura i tradició que la condició insular sempre sol comportar, se provocava el descontent en reivindicació ecològica i de tracte fiscal primer, (i es canalitzava) ja després en la lluita autonòmica nacionalista.

El cas de Sicília presentava un mosaic més complex. Hi havia un problema clar de burgesia sucursalista dirigent que tenia en el seu profit la possibilitat d'instrumentar una sèrie de particularitats econòmiques (en sentit ample) que l'Estatut especial sicilià recollia.

O en aquest cas, millor dit, el profit el tenia en la seua no instrumentació.

La clau explicativa era aquí, però, la influència decisiva del subdesenvolupament. I es tractava de veure si la tara venia més o menys directament provocada per l'assumpció forçosa del cost de la insularitat i altres determinacions geogràfiques.

Després de repassar el dietari fiscal corresponent als models descentralitzadors francès i italià descobrirem un grapat de similituds econòmiques, històriques i culturals amb les nostres illes que donaran a la intuïció certes reminiscències d'antigues confederacions mediterrànies (l'estudi del qual l'han iniciat fa temps les diverses Jornades del C.I.E.M.E.N.).

La incorporació, com he dit abans en l'estudi dels casos del Regne Unit, s'explicava per la sèrie de similituds geogràfiques i demogràfiques que l'illa de **Man** oferia respecte de Menorca. Sobre les Illes Channel requeia la curiositat de la solució tècnica que podien tenir constitucionalment, de manera consuetudinària, unes illes anglo-normandes, geogràficament franceses

(aferrades al Canal de la Manxa) i depenents del Regne Unit. Aquestes illes (**Jersey, Alderney, Guernsey i Sark**) qüestionaven l'argument de la dimensió de les economies d'escala a l'hora de consolidar unes institucions d'autogovern (legislatiu i judicial, sobretot) d'una manera sorprenent. Però, a la vegada, ens ratificaven en la idea, ja vista en el cas sicilià, que la lletra estatutària o constitucionalitzada que intentava recollir un tracte més o menys diferencial no ens deia mai gaire cosa entorn a les subjugacions de fet que, a través d'un colonialisme més o manco disfressat, vivia el poble insular.

A l'hora de fer la proposta per a les nostres illes era forçós repassar els intents diferenciadors que l'Estat-continent espanyol oferia per a les **Illes Canàries**. Quan no, per a veure l'agreuge comparatiu que això suposava respecte d'altres illes suposadament igualment espanyoles, i per a intuir les motivacions profundes a les quals responia. Sense ganes d'homologar massa cosa del cas canari per a les Balears i Pitiüses, donat el cul de sac que ha acabat suposant la franquícia per a l'economia canària, pròxima a ser integrada a la de la Comunitat Econòmica Europea, m'ha interessat furgar en la instrumentació fiscal, l'intent d'afavorir a través de lligams normalment privilegiats el vincle integrador, "interessat" amb el continent. Aquests incentius que poden explicar-se en certa manera com a desgravació a l'impost "genèric" que el cost d'insularitat suposa, acostumen a ser manejats, també en el sistema comparat, en profit d'unes minories dirigents de la vida illenca, ja sigui d'arrels continentals o insulars; cosa que, en cas que el seus interessos tinguessin pàtria, poc importaria donada la constatació fàctica del margiment de la població autòctona del seu normal "modus vivendi".

Entrem ja, doncs, en matèria.

CÒRSEGA, "REGIÓ INSULAR"

Una sèrie d'atemptats continuats han aconseguit allò que no havien aconseguit els nombrosos memorials de greuges de

l'època: concentrar l'atenció continental en la bella illa mediterrània.

La "qüestió corsa" ens mostra com la insularitat és capaç de marcar un particularisme amb la potencialitat suficient per a originar una evolució de tipus nacional. Particularisme que amb torpitud ha estat mal recollit per l'Estat francès que, en bé de la unitat nacional, contra el legítim dret a la diferència, ha forçat "antinatura" la catalogació uniforme de la seua organització regional. Així i tot, la Constitució Francesa de 1958 va descartar la regió autònoma per la impossibilitat de legislatura regional, i domini estrictament reservat, segons el dret francès a l'Assemblea Nacional. Si bé és cert que procedirà pel camí de l'art. 72 de la Constitució, la creació "ex novo" de la col·lectivitat territorial, a través d'una llei, no podrà ser confosa amb la regió autònoma: No era reconescuda "de iure" per la Constitució, la qual taxava en Municipis, Departaments i territoris d'ultramar l'organització administrativa "nacional".

França entén la regió com a un òrgan més d'acció per al desenvolupament econòmic i l'ordenació del territori, davant un problema de desenvolupament regional, de relleu especialment en la dècada dels anys seixanta, paral·lelament a l'augment en dos terços (a preus constants 1963) del seu P.N.B. i al de la població en taxa propera al 1 per cent anual.

Dintre d'aquest esquema regional destaquen òrgans com el "Consell Regional" (de representació "provincial" i estatal), el Comitè Econòmic i Social (de representació corporativa i funcions consultives), el Prefecte de la Regió (delegat del Govern a l'illa, —figura prou repetida—), tota l'Administració Consultiva i les Delegacions dels Ministeris respectius.

S'han instrumentat també per a desenvolupament econòmic cors des d'una "Missió Interministerial per a Còrsega" (creada l'any 1966 i depenent de la Delegació d'ordenació del Territori —DATAR—), a la "Missió Regional" de 1970, passant per les previsions fetes l'any 1969 entorn a un "Consell de Desenvo-

lupament Regional" coordinat al de Provence Côte d'Azur, i per organismes com el FEEC ("Fonds d'Expansion Economique de la Corse"), CORSAM ("Societat d'Economia Mixta per a l'ordenació i Equipament de l'Illa") CRT ("Comite Regional de Tourisme") i la coneguda SOMIVAC ("Société de mise en valeur agricole de la Corse"), els efectes dels quals sobre l'economia insular anirem estudiant.

Cal considerar que l'illa accedeix a la "categoria" de regió per les característiques geogràfiques pròpies, donat que en principi no cobria Còrsega els mínims legals exigits.

Sense pretendre, en aquest resum, entrar de ple en la globalitat dels aspectes financers de la regionalització francesa, resulten obligades unes referències a aquest quadre últim de remissió, donades les poques especificitats acords al problema insular de la regió francesa. Cal recordar que la regió no exerceix a França tasques de gestió que puguin afectar les atribucions de competències, en funció sempre de la iniciativa dels Municipis, dels Departaments o de l'Administració Central. Per tant, no queda contemplat com a necessari un règim financer sustentador de la descentralització, vista la insuficiència del que es recabda en concepte de matriculació de vehicles a motor, taxa de publicitat territorial o de registre sobre transmissió d'immobles. I per si hi hagués cap tipus de dubte, ja s'encarrega l'art. 18 de la llei de 1972 d'impedir la percepció, per part de l'"establiment públic"-regió, d'uns ingressos superiors a 25 francs per habitant (uns 20 milions de ptes. a una població com la de Menorca); cosa, així i tot, no excessivament senzilla amb impostos com el del "permís de conduir" o amb recàrrecs addicionals que realment fictíciament els venguin a augmentar. En aquest últim cas, la regió sí que fixa el tipus de recàrrec, però, fins i tot en aquest supòsit, troba restriccions, per quant el Consell Regional només pot establir un tipus de recàrrec per impost, obstaculitzant-se d'aquesta manera la realització de qualsevol política fiscal que persegueixi adaptar-se a les peculiaritats regionals, i existint a més un límit màxim al recàrrec aplicat als drets de transmissió

d'immobles (al marge d'aquella limitació genèrica dels 25 francs).

En tema de primes i altres beneficis fiscals trobam per a Còrsega algunes especificitats, donat que solen venir modulades en funció de les zones de localització. Trobam així per a l'illa el percentatge normal de subvenció (el 12 per cent per a inversions en edificis i béns d'equipament) com a la majoria de les regions orientals franceses. No és, per tant, ni la tarifa màxima (el 20 i 25 per cent segons se tracti d'ampliació o creació), ni la millorada (12 i 15 per cent, respectivament). Si hi ha per a l'illa major flexibilitat en referència a les condicions de creació, d'ocupació i d'import mínim de les inversions a realitzar. Sobresurten, entre les primeres les d'equipament hotel·ler, si bé alguns discuteixen si se tracta o no d'ajuda regionalitzada per la consideració feta de les necessitats de les regions receptores.

Altres formes d'ajuda són els préstecs de l'Estat a interès reduït, per al desenvolupament d'instal·lacions col·lectives, via "Fondos Especials de Desenvolupament Econòmic i Social", d'intervenció per a l'ordenació del Territori, d'Ajuda a la Descentralització, Crèdits Especials per a la Renovació Rural..., a part de les Societats de Desenvolupament Regional.

De tota manera, i fent un repàs a les fons de finançament regional, veim com, ja sigui per la banda de les donacions i legats, del producte o rendes dels seus bens, dels ingressos per serveis prestats i impostos i recàrrecs recabdats, ja sigui per la banda de les subvencions estatals (més importants) o dels mateixos Fondos d'Ajuda (que les regions no podran disposar a voluntat per l'afectació condicionada que suposen) i dels Emprèstits (necessitats de l'autorització de l'Admó. Central), no cap esperar excessius resultats de l'activitat pressupostària de despesa, a realitzar a través d'un pressupost de per si ja limitat per les càrregues ordinàries pròpies del funcionament regional. Si a això afegim que la realització del pressupost regional correspon a agents de l'Estat, el cercle resta tancat sense fisures que permetin intuir alguna via per a l'autonomia de la regió insular.

Com quedarà definitivament comtatat més endavant, l'especificitat que el fet insular comporta no serà recollit al marge de la descentralització funcional, el desglossament inter-funcions de la qual veurem tot seguit.

UNA ECONOMIA FRÀGIL I DESEQUILIBRADA

Sobre la base d'una economia agro-ramadera de subsistència "Corsica" va evolucionant seguint un modus de vida tradicional. El seu aïllament, organització autàrquica i particularisme polític "de clan", sistemàticament explotats pels senyors feudals, locals i rivals, "descol·locarà" l'illa per tal que, en el moment de l'eclosió de la revolució industrial, pogués superar el seu arcaïsmes econòmic, produint-se una crisi d'estructura. La caiguda dels preus agrícoles, juntament a una ampliació del mercat internacional i colonial afectarà progressivament tots els sectors de producció, fent fallida el fràgil equilibri il·lenc i confinant la seua població a la misèria o a l'emigració.

Aquesta crisi material se doblegarà en una crisi d'identitat cultural, començant a ser replantejada l'obra francesa en una illa rebuda com a prenda d'un préstec a Gènova i que França no sentia com a pròpia sinó pel valor estratègic militar de l'illa.

Torna a néixer així el tema de l'illa oblidada, colonitzada i després abandonada: la "qüestió corsa".

Desfeta l'economia, acabà periclitant amb la mort de 35.000 corsos durant la 1ª Guerra Mundial. Avui la població autòctona representa el 60 per cent de la població insular (269.950 habitants). Repartits pel món hi ha 600.000 corsos. (2)

La reorientació econòmica vindrà interessadament de la mà del "Scheme d'Amenagement". A encàrrec de la DATAR (Delegació per l'Ordenació del Territori), el HUDSON-Institute

(2) Això ho estima el llibre "Autonomia" editat l'any 1974 a Bastia per l'A.R.C. (Azzione per a Rinascita di a Corsica), avui U.P.C. (Unió del Poble Cors).

l'any 1970 realitzava un estudi sobre les possibilitats de desenvolupament de l'illa. La principal conclusió d'aquesta anàlisi aèria era que malgrat la riquesa real i el potencial dels seus recursos, Còrsega se trobava abocada a una situació de ràpid deteriorament marcant-se dues opcions entorn a

a) Accelerar l'erosió de la identitat corsa (en sentit ample), alençant, per exemple, una immigració massiva cap a la metròpoli. El període de transició seria curt. Còrsega assoliria ràpidament un nivell elevat de població (500.000 habitants) de majoria no corsa, o

b) Conservar i restaurar la identitat i les tradicions corses, desenvolupant el potencial de l'illa en el context cors.

La primera solució reconescuda com a més dolorosa, difícil i aleatòria pel mateix Institut i que convertiria l'illa en una colònia de població fou l'adoptada per la DATAR ("promise a l'invasion touristique avec o sans l'accord des corses"). Els informes s'havien filtrat a l'opinió pública i el poble cors va conèixer d'una vegada les intencionalitats de l'Estat francès. La reacció fou unànime: Era ja hora de definir la política econòmica en lloc simplement de sofrir-la.

En el Pla d'inversions del SCHEME, treballs hidràulics (290 M. de francs) Carreteres (480), Ports (180) i Aeroports (100) eren les principals partides. La zona turística oriental era la gran destinatària a costa de la marginació de l'interior i litoral occidental, en condicions d'infraestructura penoses i agreuge comparatiu. La voluntat financera il·lustrava suficientment quins interessos s'anaven a servir.

Dels 480 milions de francs dedicats a la construcció de carreteres, 300 anaven a la zona turística del litoral i agrícola de la plana oriental; 60 milions eren dedicats a ports de comerç mentre que 120 ho eren a ports esportius i d'esbargiment. Tota la resta d'accions prioritàries, tots els quipaments col·lectius contemplats per l'"Esquema" eren previstos al servei de l'expansió turística.

Curiosament la literatura de la programació era força semblant a les indicacions que un any després faria per a les nostres

illes el "Plan Provincial de Ordenación de Baleares" (amb més intencions de la concepció d'un model econòmic determinat, oligàrquic i desequilibrador, de desenvolupament, que de planejament raonable), i que regeix en l'actualitat fins a l'any 1980. Copio textualment: "La naturaleza de este Plan Provincial es la de ser instrumento para conseguir la consolidación y perfeccionamiento del proceso turístico..." "Se ha tomado la opción del máximo desarrollo del turismo como actividad motriz"... "Las necesidades de la industria son de escasa trascendencia para este planeamiento. Puede considerarse como parte subsidiaria de la actividad turística. Su papel será completamente secundario y de volumen muy modesto con relación al turismo"...

El paralelisme, —i és la tesi que mantenc al llarg de l'estudi— no és casual (se veurà també en el cas sard i canari) i respon a una divisió "nacional" de funcions productives que confina les illes a un desequilibri permanent sota un patró econòmic colonial de formes noves, de no anar degudament acompassat de l'atorgament de les institucions d'autogovern que permeti, en el fons, el control dels propis recursos i la definició de la política econòmica.

Així a Corsica, la dualitat interior-perifèria turística, sense potencialitat per a evitar els riscos de "balearisation" (per als corsos balearisation "equivale a degradació ecològica, turisme a qualsevol preu i beneficis per als "tours operators", —i l'ús d'aquest terme és suficientment comú a l'illa per a vergonya del visitant de les Illes Balears—), està a les arrels del "tot o res" dels independentistes corsos.

EL TRACTAMENT FISCAL DIFERENCIAL

La conjuntura econòmica i la situació fiscal han estat moltes vegades en la història corsa en els orígens de la revolta. Així poden interpretar-se les que segueixen als suplementes de la talla que imposà Gènova. De la mateixa manera trobam, en els nom-

brosos quaderns de greuges, la reivindicació de la baixa dels drets de duana i la llibertat de comerç de grans (s. XVIII).

La normalització de la situació general de l'illa s'ha intentat assegurar aproximant, el més fermament possible, el tros de terra illenca al continent, fent de Còrsega un Departament com els altres, erosionant la seva especificitat cultural i convertint-la econòmicament en tributària del sistema comercial francès.

La història fiscal del tracte diferencial cors és la d'un episodi continuat de transaccions entre la pressió popular autòctona i l'Estat central, afavorida per les dificultats recabdatòries pròpies d'una economia autàrquica i de permuta.

No s'ha d'oblidar que l'illa arriba a mans franceses a través d'una espècie de venda amb pacte de retro, celebrat amb una Gènova que no havia estat capaç d'aconseguir la pacificació interna del país (3). França cercava el privilegi de la situació militar estratègica i evitar la concurrència perillosa d'una Còrsega independent (com en el seu dia serà la de Pascual Paoli) amb els ports de Gènova i Marsella. (4).

Les instrumentacions fiscals comencen històricament amb l'establiment, en l'etapa monàrquica (1769), d'una percepció

(3) Pel tractat de Versalles (de 15 de maig de 1768) els genovessos cediren Corsica a França, en principi temporalment (donat que es preveia que recuperarien la sobirania efectiva sobre la illa) a condició d'abonar les despeses de les operacions de submissió i d'administració del país. En realitat, es tractava d'una venda disfraçada.

(4) No pot ser oblidada l'experiència independentista que visqué l'illa entre 1755 i 1768 sota la directriu de Pascal Paoli. Aquest General, avui ja un mite, governà l'illa assistit d'un Consell d'Estat. Per a combatre el seu aïllament polític agravat per la insularitat va començar a emetre moneda i obrí una Universitat que havia de formar els nous quadres dirigents de l'illa. Establí una impremta que treia quelcom semblant al diari oficial del règim i organitzà un modest estol que intentava afluixar el pern de Gènova que asfixiava el país.

Les ombres de les ambicions exteriors abortaren l'intent del despertar de l'illa econòmicament i socialment, creant un Estat lliure i independent amb un exèrcit, una justícia, una Universitat i una moneda...

El símbol Paoli és avui a totes les places dels pobles corsos i encarna la significació del patriota cors.

“in natura” de la vigèsima part de la producció animal i vegetal, i d’uns drets de duana solament per als productes continentals i estrangers. Mesures que sens dubte hagueren estat beneficioses, si no hagués intervingut la tempesta revolucionària.

A partir de 1789 els jacobins atendran únicament a l’específica preocupació d’assimilar Corsica a la metròpoli. Divereses són les etapes del procés. La llei de 4 de Germinal prohibirà tot comerç entre l’illa i l’estranger, fallint així definitivament la seva tendència comercial tradicional amb Itàlia. L’any 1801, Miot, Administrador General de l’Illa, aconseguirà la supressió de la Constitució a l’illa, intentant donar certa sensibilitat al primer dels tractaments diferencials. Se tractarà d’una transacció entre l’anomenat “impost de finestres” a canvi d’un augment en la contribució mobiliària; d’una reducció a la meitat de la tarifa dels drets de Registre, impositcions sobre patents i timbre, i atorgant franquícia duanera per a certs productes manufacturats, en un intent d’incentivar la indústria neixent (a canvi, es clar, de reglamentar amb fermesa el tractament duaner). I tot això resultà certament beneficiós per al pla de pacificació proposat.

Continuant amb la història fiscal de l’illa, prou explicativa i del tot comprensiva, el “Decret Imperial” de 1811 assenyala en els seus textos la decepció del poder central davant l’incompliment de les contribucions indirectes (sobretot per la inefectivitat dels drets de circulació sobre els vins) i establint-se en contrapartida un impost, “d’equilibri més fàcil”, com s’esperava fos la contribució personal mobiliària. S’intenta també una organització administrativa i judicial del Departament, preocupació constant francesa a l’illa no sotmesa, i s’acorda d’exercir els drets de duana sobre certs productes evitant així l’estraperlo incontrolat.

Interessant es la llei de 24 d’abril de 1818 que inaugura el primer intent, per al territori insular, de la franquícia per a tots els productes de la terra corsa (excepció feta de l’oli, que podia competir perillosament en el mercat interior francès). A canvi seran eximits de drets els productes fabricats a França i arribats

a Còrsega, a no ser que hagin de ser reexportats definitivament a l'estranger. Plantejament aquest típic de la metròpoli cap a la colònia, a través d'una relació d'intercanvi favorable.

Aquesta llei seria derogada l'any 1912. Vé a continuació, el més vell dels impostos, el de la sang (l'any 1914), que acabà arruïnant l'economia corsa. En l'etapa d'entreguerres cap mesura fiscal vindrà a refer el país.

Ja entrada la dècada dels seixanta s'inicia el modern tractament diferencial. L'esmena Filippi-Giacobbi (1963), davant l'incompliment generalitzat del pagament de l'impost sobre la xifra de negocis (estimat per a l'any 1960 per Polidori, tresorer general de Còrsega, en un 80 per cent) ve a establir els drets "continentals" sobre l'alcohol, en exoneració compensada del TVA sobre certes mercaderies d'elevat pes i certs productes alimenticis. Principalment se tracta de materials de construcció, carbons, fertilitzants, material agrícola i equipament afectat a la indústria hotelera i turística. Aquest alliberament de càrregues haurà de ser complementat amb una justificació de la utilització o consum d'aquests productes i materials a Còrsega, segons el que instrumentarà per la SOMIVAC i la SETCO.

Els problemes que la casuística proporcionarà foren enormes i les confusions abundants desbordaren a una administració ineficient. Se succeiran en aquesta etapa "afers" famosos per a la vida illenca (el Pinna Frassati...) en plena rebel·lió de contribuents.

Amb les rèmores pròpies d'una situació fortament deteriorada, l'art. 20 de la llei de Finances de 1968 representà el fracàs de l'últim intent de tractament compensador del cost de la insularitat, constitutiu de l'anomenat com a "estatut fiscal cors".

"L'ESTATUT FISCAL CORS"

La compensació consisteix en una rebaixa al 50 per cent de la xifra de negocis (base imponible en el TVA) en el que es

refereix a: 1— Venda de productes subjectes a la dita “taxa reduïda del 6 per cent (especialment: aigua, pa, llet, productes alimenticis de consum més durader, productes agrícoles, aliments ramaders, llibres, fertilitzants...) 2— Prestacions de serveis subjectes al mateix tipus anterior: Certes classes d’abastaments, allotjaments en hotels classificats com a de turisme, pobles de vacances... i prestacions relatives a proveïment i evacuació d’aigües. 3— Treballs mobiliaris, comprenent entre ells els referents a construcció i reparació de camins i edificacions de l’Estat i col·lectivitats locals; construcció, lliurament i mutació d’immobles, les tres quartes parts dels quals al menys siguin afectats a habitatge. 4— Vendes de materials agrícoles en llista taxada (fixada per Decret del Ministeri d’Economia i Finances). 5— Subministraments a apartaments i a habitacions moblades, no subjectes al tipus del 6 per cent abans vist i que, en cas contrari, quedarien inclosos. 6— Vendes a consumir en el lloc de destí, subjectes al tipus intermig del 13 per cent (exclosos, en tot cas, els alcohols, subjectes al drets de consum, els quals no se beneficien del mateix règim més que en la mesura que són realitzats per cert tipus de restaurants titulars de la llicència corresponent, classificats com a de turisme o explotats per establiments hotelers). 7— Transports de viatgers realitzats a l’interior de l’illa, i 8— Vendes d’electricitat de baixa tensió.

La rebaixa és del 20 per cent pel que respecta a 1— Vendes d’automòbils destinats al transport de persones, immatriculats a l’illa. 2— Vendes de productes petrolífers (betzina, petroli, fuel...) prèviament enumerats en el Codi de Duanes.

Idèntiques disposicions són aplicables a les importacions corses i a les exportacions de la França continental amb destí a l’illa, per a certs productes classificats legalment.

Finalment, els transports entre la França continental i Còrsega són assimilats al règim tributari comú en la part del projecte, únicament efectuat en el territori continental. En altres termes, els transports entre el litoral francès i Còrsega resten exonerats del IVA.

Aquest queadre general era vigent quan l'any 1976 se produïa la variació en cinc punts del percentatge de la reducció (55 per cent; 25 per cent respectivament) a aplicar sobre preus lliures d'imposts, i una volta variada la llista de productes agrícoles, inclosos en la reducció.

En definitiva, se passa de l'exoneració a la reducció simple, en règim selectiu (productes alimenticis i agrícoles, material de construcció i l'afectat a la indústria hotelera i turística), sense salvar les incorreccions tècniques respecte de la situació anterior, sobretot en matèria de transport i construcció, ja que la recuperació de l'impost per l'empresari és insuficient per imputar el que és abonat anteriorment sobre els materials, donat que és diferent la base de deducció producte final-bens intermitjos. Cosa que ha estat prou denunciada per la Confederació corsa de la Petita i Mitjana Empresa.

Una última especificitat fiscal la trobam en les taxes addicionals regionals del Dret de Registre i Timbre, quantificant-se en una xifra relativament alta per al permís de conduir, el 50 per cent per les certificats d'immatriculació (percentatge addicional a la taxa proporcional i també per sobre de la mitjana) i al 1,45 per cent per a les mutacions a títol onerós de béns immobles (percentatge aquest, el més elevat d'entre els que s'apliquen regionalment).

Resumint el que fins ara s'ha exposat cal constatar com la insatisfacció que la situació fiscal vigent ocasiona, ve acompanyada (de manera idèntica als inicis del segle XIX) de l'incompliment de la legislació fiscal. Cas típic d'això que acab de dir és el del comerç, sector hipertrofiat que manté uns mínims per la mateixa falta d'aplicació estricta de la llei fiscal. Ives Lebonnin, president de la PME corsa ens diu: "L'Administració fiscal fa com si no ho vegés. I és que, en cas contrari, s'hi van formant grups de pressió per a l'impagament que fàcilment deriven en la reivindicació autonòmica". Així ha estat polèmica, durant molts anys la resistència al pagament dels drets de circulació i s'ha orientat la solució en el sentit d'afectar aquests ingressos als re-

cursos regionals; camí aquest que s'espera seguiran els drets de successió, encara avui incomplets.

En general, malgrat comprovar, a través de les mesures vistes, cert grau de sensibilitat cap al fet insular, d'interés algunes d'elles per a l'aplicació previsible a les nostres illes en el que toca a l'activitat agrícola i terciària, l'Estatut fiscal (terme amb el qual se coneix el contingut abans estudiat) està essent sistemàticament contestat per les forces polítiques en presència. El President Giscard, "igual que els altres" —alguns cursos afegixen—, ha promès canviar l'estatut fiscal. Per al govern francès el "bilan" (el balanç) ho arranjirà tot.

Però la controvèrsia rau en l'enfocament, i és el principal aprenentatge que els illencs en general han de considerar. La política de continuïtat territorial que aplica França és, de fet, la negació de la insularitat. Còrsega no pot ser mai "el mateix" que França Continental.

El **sistema de continuïtat territorial** fou portat a la pràctica l'abril de 1976. Se tracta de subvencionar un preu, que esdevé preu polític, per al transport. 250 milions de francs s'apliquen l'any 1976 a les Companyies de transport amb l'illa, xifra idèntica a la global del pressupost regional.

La societat Nacional Marítima Corsa-Mediterrànea (SNCM) té aquell tipus de navegació en règim de monopoli. En el transport aeri, les Companyies Air-France i Air-Inter només apliquen unes molt dèbils reduccions en els vols amb direcció a Còrsega. La situació és per tant homologable a l'actual per a les nostres illes. Pel que afecta a la comercialització de les mercaderies'hom troba certa discriminació contra les petites empreses en els mínims de tonatge exigint per obtenir els avantatges en les expedicions.

Totes aquelles companyies se confessen deficitàries, cosa que mai no han ratificat amb una publicitat de Comptes, al marge d'estar fruit d'un monopoli de fet.

LES OPCIONS CARA AL FUTUR

Quant als **projectes de futur** tractament fiscal de l'illa, l'enquesta vista dels partits polítics permet afirmar la inexistència de qualsevol tipus de projecte institucional per a Còrsega, per part de la dreta insular.

El Partit Socialista Francés (PSF), ja va elaborar l'any 1972 un Estatut especial per a l'illa, que diposità finalment el 3 d'abril de 1977 a l'Assemblea Nacional amb el títol de "Proposició de llei que porta a la creació d'un poder regional democràtic per a l'illa de Còrsega". Recentment, i com a text complementari ha tret a la llum pública el seu "Projecte per a Còrsega".

El Moviment de Radicals d'Esquerra (MRE), força majoritària a nivell municipal de l'illa, proposa per la seua part un sistema "a la carta" en el que l'illa seria definida com a regió pilot.

El Partit Comunista Francés (PCF) ha preconitzat fins ara la regionalització homogènia, a diferència del PSF que busca per a Còrsega una regionalització diferenciada dintre d'una descentralització general.

Els tres partits estan, però, d'acord en la creació, a partir de l'art. 72 de la Constitució, d'una col·lectivitat territorial que amb el nom de regió elegesqui una Assemblea Regional per sufragi universal.

Ees en el projecte socialista on l'autonomia de gestió està més desenvolupada. El domini de les lleis és reservat en tot cas a l'Assemblea Nacional, però l'Assemblea Regional podrà "doblegar" la redacció dels textos concernents exclusivament a Còrsega.

La versió comunista confia també a la regió l'autonomia de gestió, emplaçant la nova col·lectivitat dintre d'un conjunt econòmic ben articulats entre l'escaló central de la planificació i els escalons descentralitzats.

Quant al MRG, la regió corsa ve pensada en l'exercici de

les competències prèviament retornades al "Etablissement Public" Regional, o al Prefecte de la Regió.

A la qüestió de com arribar a l'autonomia, l'esquerra respon que, en principi, serà necessari que pugui prendre el poder a nivell nacional. Després el Parlament haurà de votar més fàcilment les anteriors Proposicions de Llei. Es a dir, és el camí de les urnes, a diferència dels moviments nacionalistes, que pensen que aquest camí segueix bloquejat pel frau electoral, el clan i el clientisme polític.

Entre els nacionalistes destaca el treball realitzat per l'ARC (Azzione per a Rinascita Corsa), dels germans Simeoni i avui UPC (Unió du Populu Corsu). El seu projecte és l'anomenat d'"Autonomia interna". Propugna així la transferència a l'illa de totes les competències, excepte Defensa Nacional i Afers Estrangers. L'Assemblea de l'illa votaria així, amb exclusivitat, les lleis específiques per a Corsica. L'Assemblea estaria assistida per un Consell Econòmic, Social i Cultural, de forma consultiva. Una Administració interna seria responsable com a executiu davant una Comissió sorgida de l'Assemblea Legislativa, i aquella davant d'aquesta. Un tribunal paritari superior d'arbitratge regularia els litigis possibles entre França i Còrsega (en fórmula semblant a l'anglo-normanda).

A la qüestió "de què ha de viure la nova Corsica autònoma" senzillament se respon (UPC) que l'illa dóna, més que no reb, a l'Estat francès. "No tenim així necessitat d'ell si els impostos recabdats a Corsica resten a l'illa".

Les acusacions són extensives: "Ni Giscard ni Mitterrand han acceptat abandonar, en profit del poble cors, l'exigència d'una Unitat Nacional estrictament jacobina, excloent tota llibertat per a una minoria nacional. Cadascú d'ells ha intentat fer oblidar la reivindicació capital corsa amb promeses sobre "disposicions particulars" sectorials, sense que cap dels dos hagi franquejat la barrera que separa un regionalisme insuficient, de l'autonomia necessària"... "El PCF no passa de pensar amb uns Consells Regionals que fan poca cosa més que ser consultius,

dintre d'un pla nacional integrador, assumint certes gestions..."

L'"impasse" vist per a l'accés a l'autonomia deixa en l'aire a l'UPC, primera força autonomista de l'illa, la qual cosa afavoreix el desbordament independentista. Destaca d'entre aquests últims moviments el Front Nacional d'Alliberament Cors (FANC). Nacionalista i revolucionari, el FLNC utilitza la violència com a estratègia, des de la clandestinitat i en model de lluita armada africana. Acusen als autonomistes de l'UPC de reformistes.

Treballen també per l'autonomia de l'illa: el Centre d'Estudis Regionals Corsos (CERC), "Scola Corsa" (dedicada a la promoció de la cultura i les tradicions populars), "Anima Corsa" (grup d'estudis per a l'autonomia) i "Consulta Studenti Corsi" (socialistes independentistes). Entre les publicacions anota el setmanari "Arriti" i les revistes "Kryn" i "Economie Corse".

SARDENYA I SICILIA

Per l'autonomia contra el subdesenvolupament.

Les Illes italianes de Sardenya i Sicília indiscutiblement reben un tractament constitucional i financer diferencial respecte del règim comú.

Allò que tractarem de discernir ara és en quin marc d'inscriu aquesta preocupació quasi històrica de l'Estat italià i quines realitzacions estan provocant la bondat del seu funcionament.

La Constitució de Desembre de 1947 configura el que s'ha anomenat per excel·lència "Estat regional". Sense poder entrar aquí en el seu contingut específic (5) me limitaré a indicar

(5) Me remet aquí a la tesi doctoral de B. Colom op. cit. Algunes consideracions en tot cas a tenir en compte són: Els Consells Regionals elegeixen 3 Delegats per regió que participaran amb el Parlament, per a l'elecció del President. Els Consells tenen iniciativa per a demanar referendum abrogatiu de lleis ordinàries, a sol·licitut al manco de 5 d'ells. Tenen també iniciativa legislativa i poden presentar peticions.

la doble consideració que de la regió hom fa, bé estructurant-la en règim d'estatut ordinari, —fixats constitucionalment—, bé en estatut especial, —aprovats com a lleis constitucionals—. Entre els determinants d'aquestes segones regions trobam llengua, cultura i geografia, amb pobreses insulars comunes: vies de comunicació deficientes, emigració, despersonalització cultural i subdesenvolupament en general. De fet, les illes italianes aconsegueixen d'alguna manera veure la seua "especialitat" reconeguda constitucionalment, i els són atorgades facultats més amples que poden ajudar a estrènyer vincles de participació, i potencialment donar sortides al subdesenvolupament.

Resumint les característiques de les regions amb estatut especial (6) poden enumerar-se: 1— Valor ja explicitat de lleis constitucionals. 2— Major relleu i extensió de la seva potestat legislativa (que en certs matèries alguns autors entenen que és de caràcter exclusiu). 3— Finances regionals basades en la cessió d'impostos estatals en raó de solidaritat nacional (cas de Sicília) o per a Plans de desenvolupament econòmic (cas de Sardenya). 4— Modalitats d'elecció dels Consells Regionals, fixades per les pròpies regions i 5— En el cas sicilià, el President del Consell absorbeix residualment les funcions administratives en les matèries no atribuïdes a la competència legislativa, si bé seguint les directrius governatives.

La llei de Maig de 1970 donarà el marc econòmic i financer de referències.

He dit abans que caldria inscriure en algun marc la preocupació de recollir per a les illes alguns tipus de tractament diferencial. En el cas italià, aquest marc sembla ser el del desenvolupament regional, el del Mezzogiorno en particular.

Convertit el Mezzogiorno, l'any 1950, en circumscripció territorial única (comprensiva de les illes de Sicília i Sardenya i les regions de Abruzzi, Puglia, Campania, Molise, Basilicata i Ca-

(6) Seguesc aquí a ARGULLOL E. "La via italiana a la autonomia regional" I.E.A.L. 1978.

lapria i altres petites zones de menor entitat) destaca pel seu subdesenvolupament estructural, de difícil tractament correctiu donada la seva baixa capacitat de regeneració interna de recursos financers, una taxa de consum elevada (pròpia de moltes necessitats no cobertes encara) i uns corrents migratoris importants cap als nuclis industrials del Nord.

Així podem ja insinuar com només la meitat del tracte diferencial que reben les illes pot explicar-se pel fet de la insularitat, donat que bona part de l'actuació del sector públic a les illes ve referida a l'actuació genèrica contra el "lag" del Mezzogiorno. A no ser que històricament gosàssim a establir una connexió dubtosa entre cost d'insularitat i subdesenvolupament, que replegaria en una mateixa causa els dos diferents efectes.

Val a dir que per al Mezzogiorno funcionava un Fons Especial, "La Cassa" finançat amb càrrec al pressupost estatal i configurat com a organisme públic autònom, sota la direcció d'un Comitè Ministerial per al Mezzogiorno i les directrius marcades per un pla desennal. S'admet també per a les illes el principi del pressupost especial i s'han creat institucions especials per a la realització de plans plurianuals, coordinats ja avui dintre de la CIPE (Comissió Interministerial per a la Planificació econòmica).

La meitat d'aquell tracte diferencial amb causa que podríem anomenar "Mezzogiorno" consisteix en les següents mesures de política econòmica (7) a) Establiment d'uns percentatges de les noves inversions d'empreses de participació pública i Departaments Ministerials a dirigir a les empreses del Sub-Mezzogiorno. b) Reducció a la meitat de la base imposable de l'impost sobre societats (D.P.R. 29-XI-1973). Establiment d'un impost substitutiu de l'estatal de Registre i Timbre, de la taxa sobre concessions governatives, de l'impost hipotecari i catastral,

(7) CONTINI: "La Agevolazioni Tributaria in Sardegna". Vaig poder parlar amb un dels germans Contini a través d'Enrico BOGLIOLO, professor de la Facultat di Scienze Politiche de l'Universitat de Cagliari. El llibre de referència és una obra clau per al tractament fiscal de l'illa, malgrat certes desactualitzacions pel temps.

inherents a actes o contractes relatius al desenvolupament de l'activitat de societats per a l'àrea del Mezzogiorno i nuclis de desenvolupament industrial (Llei sobre el Mezzogiorno de 30-IV-1967). S'exclouen, en tot cas, l'aplicació de l'impost substitutiu en relació al timbre sobre lletres de canvi i taxes sobre actes judicials, uniformant-se el tractament estatal. L'import de l'impost se quantifica en un 5 per cent del capital distribuït per la "Caixa", i es determina segons els resultats pressupostaris. Reducció al 50 per cent de l'impost local de la Cassa sobre la renda. c) Instrumentat de política econòmica que va des de l'agrària (incentius al conreu de terrenys agrícoles abans improductius) a la financera (préstecs i avantatges per a noves iniciatives productives...) d) Mesures de coordinació de les finances regionals amb les estatals i local (Fons Especial per a Sanejament de Pressupostos, integració de dèficits...), reglamentacions tributàries, etc.

Entram ja ara, una volta explicada la meitat de la pel·lícula, en al resta de tractament diferencial de les dues illes italianes.

SICILIA

Sense possibilitat d'entrar en una visió històrica, apassionant, per altra banda, de l'illa en la seua lluita per l'autonomia i la independència —lluita associada amb un anhel de prosperitat expressada com a fruit de la possibilitat de controlar els recursos propis—, cal començar dient que l'estatut sicilià és anterior (1946) a la mateixa Constitució italiana de 1948. Per tant, la Constitució no fa res més que confirmar-lo sense cap adaptació. Així, la configuració orgànica que de la regió pot fer l'Estatut ve marcada per uns patrons d'Estat que mantenen la divisió de poders. Les competències legislatives que sobre la regió recauen són majors, en tot cas, que en els estatuts ordinaris; així com menors els controls. Se diu per això que són qualitativament més grans per ser exclusives unes, amb límits les altres (ja en la Constitució, o en les lleis-base que l'Estat faci sobre la matèria).

Les matèries econòmiques resten segons l'art. 14 en mans exclusives de la regió i s'extenen al camp agrícola, industrial, comercial, urbanístic, turístic, d'ensenyament primari i expropiació per causa d'utilitat pública; dintre de l'àmbit de la regió dels límits de les lleis constitucionals i sense perjudici de les reformes agràries i industrials. L'art. 17 permet la promulgació de lleis relatives a l'organització dels serveis regionals i competència exclusiva per a legislar el règim dels ens locals.

Com a especificitat, els orígens de la qual podem cercar-los en la seva condició insular, el govern regional podrà enviar un representant per a la formació de tarifes ferroviàries, institució o reglamentació dels serveis nacionals de comunicació de transports terrestres, marítims o aeris que puguin, d'alguna manera, interessar la Regió.

En el camp tributari, la Regió percebrà tots els tributs pagats i localitzats en el seu territori (excepte els interessos del monopoli de tabac i loteria). L'autonomia "especial" en matèria d'ingressos raurà en la possibilitat d'establir impostos (si bé sembla ser que en harmonia amb els principis del sistema tributari estatal), —a diferència de la limitació taxativa assenyalada per la llei de 1970 per a les regions d'estatut ordinari—.

No s'han produït, de tota manera, actuacions positives, resultant, en la pràctica, nul·la l'autonomia fiscal en matèria d'ingressos (entorn al 20 per cent dels ingressos propis de la regió) restant així buit l'art. 36 de l'Estatut, que preveu la cobertura de les seves necessitats financeras "per les rendes patrimonials de la regió i a través dels impostos per elles decidits". La regió exercirà, per tant, competència legislativa concurrent de manera que el govern regional pot determinar la riquesa imponible d'aquells impostos. De la mateixa manera, respecte de les exempcions per a afavorir el desenvolupament.

La formació del pressupost financer de la regió se realitza a través de les rendes patrimonials pròpies i la meitat d'aquells tributs establerts, excepte, és clar, en el que toca a l'impost de fabricació i als ingressos del monopoli de tabacs. A més, l'Estat

italià anualment i en concepte de solidaritat nacional destinarà una suma a la regió amb destí a un pla econòmic i a l'execució de treballs públics; suma que serà revisada quinquennalment segons les variacions d'un còmput a determinar, i consistent en un 85 per cent del que s'ha recabdat en concepte d'aquell impost s/ fabricació (per certs consums específics) de productes elaborats en la regió. Aquella transferència solidària se xifrà per a 1973 en uns 110 mil milions de lires.

Altres mesures d'interès són en relació a les empreses amb seu central fora de l'illa, la contribució de les quals al Fisc serà fixada segons la quota corresponent de l'activitat desenvolupada a l'illa.

El règim duaner de la Regió és matèria exclusiva de l'Estat, si bé s'estableixen consultes amb el govern regional per establir les tarifes, sobre tot en els seus límits màxims, restant en tot cas exempts els equipaments de capital i instruments de treball agrícola i per a la seva transformació industrial.

Feta aquesta incursió en la lletra estatutària i tornant a la realitat, cal assenyalar com a la pràctica de l'estatut s'han transferit únicament a l'Administració regional la recabdació de taxes i impostos, deixant a l'Estat la determinació de la base imposable de l'impost. Per altra banda, el Tribunal Constitucional italià ha limitat el poder de la regió per a atorgar exempcions fiscals i ha declarat que caldrà un precedent en el tipus d'exempcions previstes per les lleis de l'Estat. És a dir, que l'autonomia financera està en uns límits importants.

Malgrat tot, sembla ser que ha estat la mateixa regió que ha decidit no utilitzar totalment la seva autonomia financera front a l'Estat, en la mesura que aquest li ha anat lliurant cada any, a títol de solidaritat, sumes importants sobre la base d'un programa econòmic (via Fons de Compensació), alimentat per impostos de l'Estat, amb la quantia repartida segons població, superfície, emigració, atur i càrrega fiscal per càpita.

Fons d'ingressos no tributaris és la derivada dels béns de domini públic. Sicília ha rebut tots aquests béns que, pertan-

yent a l'Estat, estan situats en el seu territori. La regió pot també contreure emprèstits i obligacions, malgrat la futura externalització de càrregues que això suposa, sense superar en cap cas el 20 per cent del total dels seus recursos fiscals regionals.

El cert, i en resum, és que pot constatar-se una desproporció seriosa entre les finalitats perseguides i els mitjans financers que la regió disposa per a abastir-los. Si més no, per la no instrumentació de les potencialitats tributàries que la lletra estatutària comporta. En tot cas, pot explicar-se perquè l'excepcionalitat del fet regional s'ha transformat per a les regions d'autonomia particular en un element reductiu de la seva autonomia real, donat que s'ha facilitat la complementació gradual a mans de la legislació nacional, la qual ha intentat compatibilitzar autonomies regionals i Estat central fort. Però no avancem encara conclusions.

LA QUESTIO SARDA.

La història de l'illa, per les seues similituts amb la siciliana ens posarà a la vista problemes i caràcters comuns. La creença dels diversos "propietaris" de l'illa d'estar en "terra d'ocupació", de valorar només la seva situació estratègica militar, de postergar l'economia autòctona pel comerç marítim, —amb els abusos de rigor—, i de convertir les illes en objecte de transacció de tractats internacionals, —una volta consumat el saqueig—, són constants comunes a la vida de les illes. Juntament a això, un gran sentit d'introversió i d'hostilitat cap a l'entorn, curiosament cap al mar —argumenten alguns etnògrafs—, han determinat el "fet específic insular" en el cas sard.

Així, quan com a Sicília, els aliats al final de la Segona Guerra protegesquin el particularisme sard i aprofitin alguns autonomistes illencs els treballs estatutaris sicilians preconitzant l'extensió a Sardenya d'aquell estatut, l'orgull sard se sentirà ferit. Més tard s'haurà de conformar amb la proposta menys auto-

nomista del Consell Sard que serà convertida en Llei Constitucional l'any 1948.

Respecte de l'organització regional de l'illa que dóna l'estatut especial sard cal contrapuntar com no trobam ja aquí la divisió de poders vista en el cas sicilià. Els òrgans de la regió són així el Consell Regional, l'oficina de la Presidència i les diferents Comissions.

Les competències legislatives "rebudes" (ja que tenim una Constitució anterior) són: a) De manera exclusiva, —si bé en harmonia amb la Constitució i els principis de l'ordenament jurídic de l'Estat, respectant les obligacions internacionals i interessos nacionals i altres normes fonamentals de les reformes econòmico-socials—, en matèries com: urbanisme, agricultura, transport per carretera, indústria hotelera i exercici de drets demanials i patrimonials de la regió, entre altres; b) Concurrentment, és a dir, reservant-se l'Estat el fet de fixar mitjançant una llei de bases, els principis fonamentals dintre dels quals s'ha de moure la legislació regional (competència típica en els estatuts ordinaris), en matèria d'indústria i comerç, institució i ordenació de certes entitats de crèdit (agrari i immobiliari), Caixes d'Estalvi rurals i Monts de Pietat, i altres institucions de crèdit de caràcter regional, de producció i distribució d'energia elèctrica, línies marítimes, assumpció d'alguns serveis públics i funcions típiques d'un nivell intermig de govern, com poden ser l'assistència i la beneficència pública; i c) de competència integrativa, les normes d'adaptació, actuació i integració de les lleis estatals que pot promulgar la regió, —en consideració a les peculiars exigències i condicionaments regionals, —respecte d'educació, treball, previsió, assistència social... i resta de matèries previstes per les lleis de l'Estat.

En definitiva, quelcom ja més semblant a l'esquema regional normal, si bé amb sostres superiors, de moment, als espanyols, en general. I de tota manera, sense oblidar que la lletra estatutària mai no ho diu tot en matèria d'autonomia regional, de no considerar paral·lelament recursos i realitzacions pràctiques possibles.

Vegem ara com se constitueixen les finances de la regió sarda. Se componen aquestes, segons l'estatut en raó de les nou dècimes parts dels ingressos recabdats en l'impost sobre productes fabricats (impostos especials a la fabricació de determinats productes) en el territori de la regió i de l'impost sobre rendes agràries dels terrenys situats a l'illa. Nou dècimes parts també de l'impost s/ riquesa mobiliària recabdat en el territori, idem de l'impost hipotecari de timbre (sobre determinats actes o contractes), de gas i energia elèctrica consumida a la regió. 9/10 de la quota tributària de l'impost sobre consum relatiu als productes del monopoli de tabacs consumits a la regió, 6/10 de l'ingressat per l'impost s/ productes fabricats que no siguin gravats i percebuts en el territori de la regió.

Són, a més, recursos de la regió, una quota de l'impost general sobre la renda, competència de l'Estat recollida a la regió, i a determinar prèviament, cada any segons un acord Regió-Administració Central, i en relació a la despesa necessària per a desenvolupar les funcions normals de la regió; cànons de concessions hidroelèctriques; contribucions per obres; impostos i taxes sobre turisme i altres tributs propis; rendes patrimonials i certes contribucions extraordinàries de l'Estat per a certs plans públics.

S'estableix com a necessària la determinació de la quota corresponent al "forum loci", en relació a les empreses matrius amb seu central fora del territori.

Altres disposicions del títol corresponent estableixen la possibilitat que la regió, a fi d'afavorir el desenvolupament econòmic de l'illa pugui diposar, en el límit de la seva pròpia competència tributària, exempcions i avantatges fiscals per a noves empreses.

Se faculta també a la regió per emetre préstecs interns (si bé en xifres anuals no superiors als ingressos ordinaris). El règim duaner de la regió és reserva exclusiva de competència de l'Estat, però és aplicable una excepció (en principi àdhuc l'any 1981) de tots els drets per a cotxes, equipament de treball, i

materials de construcció destinats a la producció i transformació dels productes de la regió i al seu desenvolupament industrial. Se preveu també la possibilitat d'establir ports-francs.

Finalment és d'interès la possibilitat que dona l'art. 13 perquè l'Estat, amb el concurs de la regió, disposi d'un pla orgànic per afavorir el renaixement econòmic i social de l'illa.

Altres formes de participació de la regió en les decisions econòmiques de l'Estat són les següents a) Suspensió de lleis o disposicions en matèria econòmica o financera, quan aquelles siguin perjudicials per a l'illa. b) La regió pot enviar un representant quan s'elaborin projectes de tractats de comerç que tinguin per matèria intercanvis d'interès per a l'illa, c) S'escoltarà la regió en matèria duanera per als productes d'específic interès regional i d) La regió estarà representada en l'elaboració de tarifes ferroviàries i en la reglamentació de serveis de comunicació i transport terrestre, marítim i aeri que li puguin interessar.

En general, veurem com l'autonomia tributària restarà circumscrita a aquells supostos que l'Estat ja haurà pres parcialment en consideració.

Connotacions sòcio-polítiques i les restriccions que rodegen sempre la potestat tributària poden explicar el fet que pràcticament aquesta no hagi estat usada, i la regió segueixi finançada pel rendiment total o parcial dels tributs estatals i aquelles nou dècimes parts d'alguns tributs percebuts per l'Estat a l'illa.

La situació real actual és prou preocupant. Per als economistes de l'autonomia, el problema rau en el fet que les armes de política econòmica que dona l'estatut són instrumentades per la regió no en nom i per compte del poble illenc sinó pel govern de Roma i per compte dels interessos del capitalisme septentrional. Es el tema, una altra vegada, de l'economia dual, del colonialisme econòmic, aquesta vegada per al cas sard, sorgit de la imposició per a l'illa d'una activitat "estranya", d'alta relació

capital/treball orientada prevalentment cap al continent, com és la indústria petroquímica —el major complex de l'Estat—. (8)

La decisió entorn a aquesta perificació de l'economia, —que diuen els sards— es va prendre ja l'any 1962 a través del “Piano di Rinascita”. Malgrat que tot el programa d'inversió prevista no ha estat realitzat (no s'ha arribat ni a la meitat d'aquells dos bilions de lires), ha restat desatesa la racionalització de l'activitat productiva del sector agrícola i desconjuntat l'augment de renda amb l'absorció de l'atur.

De fet, el “Piano” fou modificat per llei de 24-VI-1974, “De finançament, integració i modificació de la llei de 1962”, i “De Reforma Agrícola i Ramadera”. S'ha tractat de coordinar, amb els ents regionals, el Ministeri per a les participacions estatals, cara a l'actuació de l'empresa pública; apoiar la promoció de la Petita i Mitjana Empresa manufacturera d'alta intensitat de ma d'obra, i especialment d'aquella que utilitzàs recursos locals, amb préstecs concertats etc... Així mateix preveia intervencions per al desenvolupament urbà, ordenació del territori i assistència financera i tècnica.

Però el problema de la “Rinascita” illenca segueix en peu, exigint per a uns la reforma de l'intervenció financera de l'Estat italià, i per a altres, tractant-se simplement de recuperar per a la regió els instruments de política econòmica.

LES OPCIONS DE FUTUR

Més preocupant és per a l'estudi dels camins d'un futur tractament diferencial la falta de projectes d'autonomia per a l'illa per part de les forces polítiques que van des de la Democràcia Cristiana, —dominant a l'illa— a la resta de partits de l'esquerra. Mentres tant, com passava en el cas cors, els moviments independentistes (MIRSA), i els fronts militars (FRS i FNAS, —de

(8) SPIGA Eliseo, a la Ponència “Sardegna: Economia i Societat” Centre d'Estudis Internacionals Escarré sobre les minories ètniques i nacionals de Cuixà. Agost de 1977.

inspiració castrista el primer i seguidor del model espanyol ETA el segon) troben en el desconcert camp adobat.

No voldria donar a entendre la marginació de la problemàtica de les illes per part de l'Estat italià. Precisament, com assenyalen els informes de la OCDE, "el cas italià il·lustra, en general molt be, el principi de que tot objectiu orientat a corregir un desequilibri profund de l'estructura econòmica regional exigeix un esforç ampli, constant i de llarga duració que abarqui estudis i investigacions, i l'elaboració d'una estratègia i mesures especials, l'assignació de recursos importants i la consideració de múltiples questions connexes"...

Però a vegades no és suficient. No han faltat, és cert, iniciatives fiscals incentivadores de la localització de societats a les illes (així en tema de beneficis fiscals respecte de la taxa de registre i hipotecària, de l'impost sobre determinats consums —material de construcció, energia elèctrica— de bonificacions en la contractació de ma d'obra etc.) Però ni s'ha salvat el "lag" del subdesenvolupament de les illes, ni han servit totes aquelles mesures, juntament amb les estatutàries, per a assolir les bases a partir de les quals hom pugui pensar un "take off" bassat en la recuperació de les seues identitats.

S'ha assetjat també una certa **política de continuïtat territorial** i trobam així les clàssiques reduccions sobre les tarifes de transport per a material i maquinària destinats a les illes, —efectuats a través dels ferrocarrils de l'Estat, —amb reduccions que van des del 10 per cent als primers 100 km. al 50 per cent per a més de 1000 km. Un decret de 1967 fixava en un 5 per cent la reducció sobre nòlits per al transport marítim.

Per a les anomenades "expedicions in picola partite", la reducció de transport terrestre és del 20 per cent; però establint-se només per al transport de matèries primeres i productes semielaborats, i no per al transport fora del territori meridional del producte acabat.

En definitiva han sobrat intencions, no totes bones per cert, i han faltat realitzacions. La correlació de forces a les illes

que implica el domini de determinats grups econòmics en son, tal vegada, clau explicativa.

DEPENDENCIES DEL REGNE UNIT: ILLES ANGLONORMANDES I MAN

Veurem amb l'estudi d'aquestes illes no quelcom que pugui transcendir d'un suposat model descentralitzador aplicat a Gran Bretanya, de manera que la situació d'aquelles esdevengui especialitat en relació a la generalitat de la resta de casos. Per que cal començar dient que les illes estudiades (Jersey, Alderney, Sark i Man) no són part del Regne Unit, ni una província, ni una colònica, ni per suposat Estats federats. El seu té un caràcter únic dintre del sistema de relacions constitucionals, sense possibilitat de ser enquadrat dintre de cap categoria usual de la ciència política, essent com és format per anacronismes i peculiaritats que la "Comission on the Constitution" (Informe Kilbrandon) (9) no dubtà a afirmar que resultaria més lògic i metòdic gravar-les, tot integrant aquestes illes dintre del Regne Unit (R.U.) com Orkney o Shetland, a través d'una integració primera en el Regne d'Escòcia, "de no mitjançar certs incidents de la història".

Aquestes són resumides les raons de la seua peculiaritat: Històriques— Vinculacions de Man amb el Regne de Noruega, Escòcia i Anglaterra, finalment. Amb França en el cas de les Illes del Canal, per vincles geogràfics i naturals. Culturals¹—Llengua pròpia —malgrat la diglòssia francès i anglès—, dialecte bretó propi a les Illes Channel i "manès", dialecte celta, a Man. Cultura autòctona i tradicions populars fortament arrelades. Constitucionals— totes aquestes illes sorprenentment tenen les seues pròpies Assemblees legislatives. El Tynwald manès hereda la tradició democràtica més antiga del mon. No estan les illes representades a Westminster, ni tenen lleis emanades d'aquest Parlament d'aplicació directa en el que afecta als "afers interns" de

(9) Part XI de l'informe Crowter-Kilbrandon, publicat l'any 1973.

les illes. Es sempre possible, “excepcions, modificacions i adaptacions”, via “Orders in Council”.

Per tant, per acord constitucional, —de dret consuetudinari—, el Parlament no legisla per a les illes sense el seu consentiment en matèria d'imposició i altres assumptes, suposadament “domèstics”, —excepte, és clar, els que trascendeixen les fronteres illenques i a través de menció expresa—, i resulten, doncs, normals les consultes a les autoritats insulars respecte d'acords internacionals que han d'afectar a les illes.

Quant als aspectes executius, l'illa és administrada (en sentit ample) pels “boards”, espècie d'organismes colegiats formats per tres o cinc membres designats pel legislatiu, els quals, juntament amb el Lloctinent-Governador, componen el Consell Executiu.

Respecte als judicials, l'aparell judicial resta formalment separat de l'Anglès, si bé pel sistema de nomenament (en mans del Lloc Tinent) i responsabilitats últimes, la independència resta desvirtuada.

Finalment amb breu introducció als aspectes econòmico-financers, apuntar només com les funcions pròpies del Exchequer Chancellor són exercides també pel Lloctinent, essent decisiu el seu poder de “veto”, malgrat els intents dels “Boards” de desenvolupar una política financera sota la seua única responsabilitat.

Una volta hem pres contacte general amb les illes hom pot preguntar-se la raó del seu estudi. Aquest respon primerament a l'argument que les economies d'escala ho invaliden quasi tot. Així en matèria de possibilitat de manteniment d'unes institucions d'autogovern poc dimensionades. (11) En segon lloc,

(10) Espècie de Decret de la Corona amb prerrogativa que li dona una jerarquia legislativa superior.

(11) Hem de pensar que Alderney està situada en el Canal de la Manxa, a 13 kms. del continent. La geografia de l'arxipèlag és la següent: Jersey és l'illa més gran amb 19 kms. de llargària i 8 de amplària. Te 72.629 habi-

que el tractament consisteix més en un deixar fer que en una regulació més o manco oberta, que sempre pot ser una forma d'imposició. En tercer lloc, que els fets ens constaten l'abús que del seu status fiscal se produeixen a les illes, les quals esdevenen paradisos fiscals, i això ens introdueix altra vegada en el tema que les expressions consuetudo-constitucionals o cos-estatutàries no ha asseguren tot en un mitjà desvirtuat i fora del control dels interessos illencs autòctons.

Val a dir que les relacions financeres a les **Illes del Canal** se basen en un sistema d'imposició propi, que estableix fins i tot els seus propis drets de duana (inexistents en relació al R.U.). A canvi, les illes anglo-normandes no reben cap ajuda del R.U. ni paguen cap impost britànic. Només en l'aspecte militar és responsabilitat del R.U. la defensa de les illes, donada la seua desmilitarització.

A diferència de les illes Channel, l'illa de **Man**, malgrat tenir també el dret d'imposar els seus propis drets duaners, per un acord de 1894 es tractada com a part integrant de l'àrea duanera del R.U., i els seus aranzels són administrats per les "Comissions of Custom and Excise" de la Majestat. Aquests ingressos van a una Borsa Comuna i són repartits entre el R.U. i l'illa en proporció a la població (inclòs aquí un correctiu equivalent fiscal als turistes que visiten l'illa).

Man ve a finançar tots els serveis propis, amb pressupost propi, realitzant de manera acordada una contribució anual al R.U. en concepte de defensa, serveis comuns, i en reciprocitat

tants amb una mitjana de 626 h/km². St. Helier és la seua capital, on se troba concentrada més de la meitat de la població total.

Guernsey és la segona illa amb 62 km² i 50.436 habitants destacant l'important port de S. Peter.

Alderney compte amb 8 km². Sark, l'illa més petita, te tan sols 582 habitants. Fins i tot aquestes dues últimes illes tenen els seus propis tribunals judicials.

Finalment i a manera d'exemple, aquestes eren les fonts de renda de Jersey: Turisme 52 per cent, Agricultura 10 per cent, Indústria lleugera 5 per cent, Banca i altres activitats comercials 9 per cent, Inmigrants rics 15 per cent, Altres persones que viuen de rendes d'inversions 9 per cent.

als beneficis rebuts en el camp social i de serveis educacionals (xifra propera per a l'any 1972 a les 250.000 lliures).

El cert és, però, que la possibilitat que tenen les illes de legislar en matèria impositiva (considerada "afer intern") ha afavorit una pressió fiscal molt baixa, correlacionada també amb un baix grau de despesa pública que ha convertit les illes en paradisos fiscals, terra de multinacionals, Banca i especulació a alt nivell, en detriment de les vies autòctones de creixement econòmic. Les illes no casualment estan, en termes de desenvolupament regional, entre les anomenades "sotmeses a planificació econòmica" i sobresurten per la seua baixa renda per càpita.

L'ocupació financera multinacional és denunciada amb escreix pels nacionalistes (cas de l'organització "Mec Vunnin" a Man) com a hipotecadora de l'illa als interessos capitalistes foranis, reproduint-se la dualitat vista en totes les illes estudiades entre la població inmigrada amb els seus bancs i àrees urbanes, —vida de jubilats de rendes elevades (donat el clima privilegiat, la baixa pressió fiscal i el baix nivell de preus—, inexistent com és el IVA) i per altra banda, els habitants seculars de l'illa amb el seu sistema de vida, tradicions i activitat econòmica, semireduïda per aquella "activitat" estranya, perifèrica, en un element folklòric.

La delimitació del que havia d'entendre's per "afers interns" i el referent a l'aplicació de tractats internacionals, —proxima en aquella època (1972) l'entrada de Gran Bretanya a la CEE— ha originat però el replantejament de les relacions constitucionals. Aquests són els autèntics mòbils del manat per a l'estudi de la revisió constitucional encarregada a la "Comission on the Constitution", abans referida. Aquest era el seu manat: "Sobre si un poble que posseeixi una identitat nacional peculiar pot o no ser inclòs en una unitat política i econòmica més ampla".

Avui l'impacte dels esdeveniments exteriors principalment l'entrada del R.U. a la C.E.E., entorn a l'aplicabilitat dels tractats ratificats per a les illes i la necessitat conseqüent de revisar el límit consuetudinari en les competències de les Assem-

bles legislatives de les illes respecte d'aquells "afers interns", ha marcat conseqüències diverses. S'ha tractat de reconciliar, doncs, l'autonomia de les illes en matèries internes amb la responsabilitat del R.U. en les seues relacions exteriors. En altre cas, el creixement de la cooperació internacional i la dependència mútua buidava de contingut el límit de fixació per a la distinció entre les matèries internes de la resta.

Els diversos "Menoràndums" treballats per les autoritats i organitzacions político-culturals illenques mostraren la seua preocupació front a l'art. 227 del Tractat de Roma per quant que establia la clàusula territorial i front als arts. 20 i 29 de la Convenció de Viena, pronunciant-se a l'uníson per la negociació de termes especials d'aplicació territorial. En el fons es tractava de fugir de l'aplicació de la TEC (tarifa exterior comuna de la CEE), i del TVA (Impost s/ valor afegit) principalment, donat que això hauria d'afectar la seua preferent posició exportadora (forat indirecte a la CEE per la franquícia duanera del R.U. respecte dels productes de la Commonwealth) i el seu absurd baix nivell de preus.

Les illes de Man i del Canal han aconseguit, d'alguna manera, salvar el seu status particular amb l'entrada de la Gran Bretanya a la CEE, gràcies a l'addició d'un nou paràgraf a l'art. 227 del Tractat Constitutiu (12) i al Protocol nº 3 (publicat en el "Journal Officiel des Communautés europeenes de 27 de Març

(12) Aquest article venia a establir l'aplicació del Tractat als territoris d'Europa també dels que els Estats membres fossin responsables. En el mateix sentit, l'article 24 de la Convenció de Viena sobre l'aplicació dels tractats internacionals explicita que, a menys que apareixi una intenció diferent, el Tractat establert regirà per a la totalitat dels territoris de cada una de les parts.

El problema de fons es trobava en les preferències de la Commonwealth al Regne Unit, de franquícia duanera total. Així si Gran Bretanya esdevenia membre de la C.E.E. tots el països d'aquesta Comunitat se beneficiarien d'alguna manera, després d'un cert temps, d'aquella franquícia; mentre que les importacions provinents de la Commonwealth serien sotmeses per als països de la C.E.E. a la T.E.C. (Tarifa Exterior Comuna).

Pot ser completada aquesta visió amb el llibre de DE LA SERRE François:

de 1972) que serà la regulació bàsica de les relacions entre les illes i la CEE, seguint el tractat només de manera complementària, únicament en allò que desenvolupi l'establert en el Protocol.

Ratificava la bondat de les passes seguides el reconeixement del tracte fiscal diferencial que precedia al que hem comentat. Un altre Protocol s'establia també per a unes altres illes: Les Fèroe de Dinamarca.

En definitiva, no resulten aplicables a les illes la llibertat de moviment de persones, de capital, ni s'harmonitza la imposició ni la política social de la Comunitat. En contrapartida, els habitants de les illes resten també privats de certs beneficis de tipus social. Hi ha també una clàusula de salvaguarda que preveu mesures especials en cas de controvèrsia en l'aplicació dels acords especials entre la CEE i les illes, clàusula que en cap cas podrà ser usada per a imposar disposicions fora de l'àmbit de l'acord.

EL MODEL JAPONES

Seria interessant, de no ser tants ni tan hirsuts els condicionaments, l'estudi del cas japonès, és a dir, el de l'estructuració de quatre illes majors i més de tres mil illes menors.

El problema japonès d'ordenació regional és prou conegut: l'exagerada concentració de les zones metropolitanes. La instrumentació de l'acció regional abasteix des de l'ajuda del govern central al pagament dels interessos de les obligacions emeses per les comunitats locals, als avantatges fiscals a l'empresa, segons la múltiple classificació entre regions "carboníferes", "zones especial de reforç industrial", "d'ordenació urbana", "de desenvolupament regional", "regions despoblades", "subdesenvolupades", (amb índex de capacitat financera inferior al 0,46) i "endarrerides" (amb 10 habitants/km²), i les anomenades gràficament "illes allunyades".

(12, sigue) ...: "L'adhesion de la Grand Bretagne aux Communautés Européennes", de la Col.lecció "Notes et Etudes Documentaires", París 1971.

Donat que les quatre illes majors, excepte Honshu, és a dir Kyushu, Shikoku, i sobre tot Hokkaido estan fortament subdesenvolupades, me limitaré a assenyalar les instrumentacions fetes en base als decrets en vigor de 1950, 1960 i 1970 respectivament per a cada illa, —si bé és cert que l'atenció preferent se'n va ja a meitats del segle passat—, sota les directrius dels Plans Generals nipons de 1962 i 1969, a partir de les oficines de ordenació de cada illa.

Respecte de les regions despoblades, l'ajuda del Govern Central se mostra en l'elevació a un màxim del 25 per cent de la participació estatal en la construcció de vies de comunicació, amb subvenció de pagament a interessos i principal de les obligacions municipals i amb bonificacions fiscals a les empreses a títol de renovació del material, quotes especials d'amortització i reducció dels impostos sobre la xifra de negocis i/o sobre la compra d'immobles.

Respecte de les regions subdesenvolupades s'eleva a un màxim del 25 per cent la participació estatal en les despeses de construcció de vivendes i ports per a les Prefectures, com a principal atenció.

Quant a les regions endarrerides destaca un reemborsament dels interessos i del principal de les emissions locals d'obligacions.

Finalment, respecte de les illes "llunyanes" s'augmenta, segons un coeficient, la participació estatal en les despeses de construcció de carreteres ports i aeroports per a les Prefectures i als Municipis.

Tot açò ens mostra una instrumentació profusa de mesures de política econòmica, amb uns condicionaments i un context històric diferents que tenen bastant a veure amb un intent de fer funcionar una política de continuïtat territorial i de desenvolupament regional des de l'Administració Central, pròpies d'un dels Estats més centralistes del món.

EL "DESMODEL" CANARI

Malgrat ser conscient que hauria d'iniciar aquest capítol amb una introducció al tema de les Hisendes Locals espanyoles, donat que és indubtable —com afirma el professor Fuentes Quintana que "el fet de conèixer bé aquell és un requisit per a canviar-lo", per limitació d'espai hauré de remetre'm a l'estudi global.

Molt breu hauré de ser també en les nostres a apuntar del règim economico-fiscal canari, en bé d'una consideració global vista la seua evolució històrica.

Vull començar abans constatatant el desconeixement o desvirtuació de la realitat que s'acostuma a tenir des de la península d'unes terres, l'espanyolitat de les quals s'afirma per sobre del bé i del mal, sense que això se traduesqui, repetesc, en una preocupació real que vagi més enllà de la imatge folklorista que ens sol ser presentada d'unes illes "afortunades", terra de manobres i camarers, amb un dels graus d'analfabetisme més grans d'Espanya.

En segon lloc, diré que pens que, per una simple consideració que lligui la intuïció amb la racionalitat que la geografia imposa, és molt difícil, per no dir impossible, la consecució d'un règim administratiu que des del centre de l'Estat-Continent aconsegués suscitar la participació d'un administrat que a més de 600 milles viu en un contorn d'entroncament africanista. (13).

Així crec que la qüestió canària s'haurà de deslligar en el futur de la problemàtica europea i marginar-se finalment de la resolució autonòmica com a problema intern de l'Estat espanyol. I tot això, malgrat la segura existència de relacions humanes

(13) Els treballs de Wolfel sobre la llengua guanxe han conduït les recerques a la llengua bereber. Musicalment, tradicionalment i culturalment, Canàries posseeix influències decididament africanes.

Per a conèixer el tractament lingüístic de totes i cadescuna de les illes estudiades en el treball, vegèu l'original dispostat a l'Ateneu de Maó, amb el mateix títol que aquest resum.

i comercials amb Espanya, —que no tenen per què desaparèixer si estan basades realment en interessos recíprocs, —i fins i tot d'un sentiment històric noblement compartit (que no pot tenir res a veure amb tractes pretesament privilegiats amb la finalitat d'estrènyer vinculacions d'interessos entre certes capes de la població).

La renda de l'exceptualitat"

A diferència de l'altra província insular de règim comú, hom no pot negar l'existència d'una certa exceptualitat fiscal i administrativa, al marge que el règim articulat sigui més o menys satisfactori.

Valgui a dir que legalment no s'ha contemplat mai la regió, sinó dues províncies (1927) formades com a Mancomunitats a partir de l'agrupació de Capítols Constituïts a cada illa. Mancomunitat que no tindrà vida pròpia sinó segons estableixin els mateixos "Cabildos", i fins a l'actualitat dintre de les magres competències de la Diputació Provincial.

Fins avui mateix, doncs, l'únic embrió regional existent ha estat la possibilitat de coordinació que la llei donà per part de les Mancomunitats i de mutu acord, per a l'administració dels interessos que afectin ambdues.

Expectativa diferent obre, sens dubte, el Decret de març de 1978 de règim preautonòmic, creador de la Junta Canària.

Con assenyala Carballo Cotanda, és dubtós parlar de Règim especial. Millor fer-ho de dues institucions especials bàsiques (franquícia i Cabildos), donats els greus problemes de coordinació interinsular i de resposta davant un pla global.

El règim de franquícia s'estableix ja d'alguna manera l'any 1852 (Llei sobre ports francs), ampliat en els seus efectes per una llei de 1870, preceptes de 1912, 1960 (1 de Maig) i 1964 (1 de Juny), i fins a la llei de 22 de Juliol de 1972, al marge de les possibilitats que donava la base 19,2 de la desapareguda L.B.E.R.L. de 1975.

La franquícia, com es sap, consisteix en una zona amb privilegi fiscal, i principalment duaner i de consum, que determina l'aixecament de càrregues impositives que graven el tràfic mercantil i que constitueix una àrea de lliure comerç.

El contingut fiscal de la franquícia se basa en l'expecionalitat tributària de l'arxipèlag en el sector d'impostos indirectes estatals (art. 26,2 L.G.T.), en la Constitució com a Zona duanera exempta de drets aranzelaris (Impost Compensació Gravàmens interiors), —amb excepcions importants que veurem després.

Així en l'àrea de fiscalitat especial no seran d'aplicació els impostos de consum o determinatius de despesa en el tràfic de mercaderies (luxe, especials, ITE, i, en general, els inclosos en els antics impostos d'usos i consums).

Tan important com el contingut fiscal és així el comercial. La franquícia determina, com veim, una àrea de lliure comerç, àrea de comerç especial dintre de l'ordenament especial (cas de la consideració d'estrangeria per al tràfic de la península amb les illes). L'àrea comercial especial ve configurada respecte de les relacions Canàries-Continent entorn de les exempcions i bonificacions aranzelàries (segons Decret de 11 de Juliol de 1968), i de les exempcions i bonificacions fiscals que imposaran als productes i manufactures de Canàries no exceptuats expressament, la compensació de gravàmens interiors, amb tractament idèntic que els similars de producció estrangera en la seua entrada a la península; a partir d'altres diferències respecte de viatgers, automòbils i reexportacions de béns.

Pel que fa a les relacions Península-Canàries, pel Decret de 8-VII-1961, davant la situació de desavantatge de la producció nacional front a l'estrangera, en el mercat canari, s'apliquen les desgravacions fiscals a l'exportació, mesura avui controvertida donat que pot no mesurar suficientment la concurrència possible feta a la producció insular, fins i tot com a prima encober-

ta donat el joc normal pel qual s'instrumenta aquella Desgravació. (14)

Cal fer ràpidament, però, dues matisacions importants:

En primer lloc, val a dir que el règim de franquícia ha passat diverses vicissituds que han accentuat el seu caràcter més d'exempció tributària que de lliure comerç, fins al punt que se fa molt difícil definir què "és" aquest port franc.

Així, i ja en tema de Hisendes Locals, fins a l'any 1972 (LREF) la franquícia estava distorsionada pels arbitris locals d'imposició i exportació, vinculats als "Cabildos" insulars, i que eren manejats amb criteris no uniformes per cada "Cabildo". Resultava així un arxipèlag que no tan sols no era una regió, sinó un conglomerat de departaments tancats mitjançant els quals eren gravades les mercaderies tantes vegades com entraven i sortien dels diferents territoris insulars (cosa que, per altra banda, perjudicava les illes menors a causa del circuit via capitalitat, en sobrecàrrega estimada del 15 per cent), d'una manera anàrquica tant en el tipus com en el recàrrec.

La tarifa General d'Entrada de mercaderies, substitutiva dels anteriors arbitris fou establerta l'any 1972, i s'administrà d'una manera uniforme i per un òrgan comú, donant un canvi a favor d'una opció proteccionista incongruent amb la franquícia (aranzel de 1978), si bé tècnicament millor considerada.

Cal dir que la recabdació és repartida entre les dues províncies en dues parts iguals. Cada Mancomunitat se reserva el 5 per cent del que se li entrega i distribueix la resta entre els Cabildos, segons la seua població de dret (criteri discutiblement redistributiu per a les illes menors). Per la seua banda, cada Cabildo se reserva el 60 per cent i entrega la resta als Ajuntaments de l'illa.

Avui el 90 per cent de la capacitat econòmica de les Corporacions canàries se basa en aquella tarifa General i en la cessió de la part de tenència i goig de l'impost Estatal sobre el luxe.

(14 Per un estudi més complert del Règim Econòmic Fiscal vegéu el treball original abans citat.

Juntament a la tarifa general d'entrada de mercaderies es crea una tarifa especial per a la importació de productes industrials i agraris procedents de l'estranger que siguin de la mateixa natura dels que se fabriquen o produeixen a l'illa.

La tarifa, amb totes les seues connotacions proteccionistes està a punt de rompre una tendència històrica. Es tracta d'un veritable aranzel canari que permet fer una política econòmica regional selectiva i activa, orientant els recursos en els sentits desitjats. La seua quantia mínima pot igualar-se a la de la desgravació a l'exportació.

Darrera el port franc, i ara la tarifa, hi ha "sociològicament" enfrontats d'una banda, els partidaris del desenvolupament industrial canari, exigents de protecció a la indústria neixent en un mercat desprotegit, petit i fragmentat; de l'altra, els escèptics d'aquest desenvolupament i que pensen que Canàries només pot aspirar a disposar d'un parell de sectors econòmics generadors de renda, —agricultura d'exportació i serveis (els mateixos curiosament que en el cas cors)—, que garanteixin una relació d'intercanvi favorable, suficient per a continuar important com fins ara.

Es, per tant, una polèmica entre fabricants agricultors i ramaders locals, i importadors i comerciants. Enmig, desganat per la seua doble consideració de treballador i de consumidor, el poble canari. Si per la primera via hom pot pensar en la generació de llocs de treball, per la segona estima preferible la bona qualitat i el baix preu dels béns de consum que garanteix la importació. La solució no serà en cap cas neutre. No ajudar a una industrialització local suposa sempre renunciar a part dels excedents econòmics que se produeixen en la regió, i en gran manera dirigits ara al consum de productes importats (la propensió mitja a importar era l'any 1977 del 40,9 per cent a Canàries mentre l'espanyola només era del 18,03 per cent), davant la falta d'al·licients per a inversions alternatives, renunciant també als efectes multiplicadors d'aquestes inversions i a les seues economies d'aglomeració.

Avui el sector industrial autòcton és incapaç de competir a curt termini amb la resta dels sectors per a la recaptació de recursos d'inversió, mentre la indústria exportadora ja ha deixat de generar nova ocupació donada la seua lògica tendència a un ús intensiu de capital com a única via per augmentar a curt termini l'eficiència productiva.

Es sabut, en la teoria, els avantatges que el lliure comerç comporta: potenciació dels camins d'obtenció d'equipament i béns primaris, amb un efecte de vinculació per endavant i per endarrera i permetent per a les produccions obtingudes i per a la seua exportació uns mínims; alleugerament de la càrrega indirecta afectada als actes de despesa de renda, permetent millors disponibilitats financeres per al consum i estalvi (suposat que s'aconsegueix mantenir un nivell d'intervenció favorable) i cert atemperament de la crisi que l'excés de demanda de consum (via turisme) produeix a les illes, a través de l'augment de preus.

Quant al comerç internacional en general, els baixos nivells de preus i les dosis de racionalitat introduïdes en el sistema productiu, ni una cosa ni l'altra s'esdevenen a Canàries. L'estructura comercial i administrativa fa perdre, o no deixa guanyar, els avantatges del comerç internacional donada la desviació produïda en profit dels clans comercials i portuaris.

Estam així, com a totes les illes vistès, davant la dualitat sorgida, —i ho dic amb paraules d'economistes illencs poc sospitosos—, de “la integració de la regió a l'economia mundial, per mitjà d'una divisió internacional de treball imposada des de l'exterior, amb l'orientació per a les illes d'una sèrie de produccions (que van temporalment des de la canya de sucre a l'activitat turística d'avui), amb l'emigració com a “vàlvula de sortida de la crisi”. Això ha significat “la desarticulació de l'economia canària a causa de la transnacionalització soferta”. La dependència ha condicionat, per tant, una estructura interna que la redefineix en funció de les possibilitats estructurals de les diverses economies nacionals. (15)

(15) “El problema canario” de PEREZ DIAZ, Pedro; i “Ensayo sobre la economía canaria” de CRUZ GARCIA, Tomàs, entre d'altres.

S'ha "extrovertit" així la seua estructura econòmica, distorsionant l'agricultura d'abastiment del mercat interior, les preferències alternatives per al capital financer i en general, per a l'excedent econòmic, exercint una pressió excessiva sobre recursos tan escassos a la regió com el sòl (supeditat a un procés fortament especulatiu), l'aigua i l'energia, i amb relevants modificacions en l'escala de valors i pautes de la vida social.

El creixement del "desmodel" s'ha fonamentat, per tant, en la dinàmica del sector extern que genera un excedent reabsorbit en part pel triangle Turisme-Construcció-Serveis.

Tornaré a esmentar paraules d'illencs: "La part que a Canàries li ha tocat interpretar dintre de la divisió internacional del treball serà fonamentalment des de la banda de l'oferta, la del sumistre de béns i serveis (productes agrícoles de luxe, turisme...) propiciat per les peculiaritats climatològiques. Com a autèntica perifèria que és Canàries, aquest paper s'ha complementat amb el derivat de la demanda de béns de consum i mitjans de producció obtinguts en els països del Centre..."

I aquesta inserció directa de l'economia canària en el comerç internacional no ha estat aprofitada per falta d'una articulació sectoral suficient per a la generació regional de renda. Trobam així una agricultura d'exportació controlada per interessos foranis i una agricultura local en decadència; un estat crònic de subocupació, i amb remuneració que cada vegada pot abastir menys el mercat insular, mentre augmenten les infiltracions i propensions mitjanes a la importació a nivells preocupants, una indústria autòctona quasi inexistent, però amb possibilitats de futur per a abordar el mercat africà amb l'entrada d'Espanya a la CEE, i que pot restar tarada, malgrat les possibilitats proteccionistes de la Tarifa especial, per l'incorrecte ús que d'ella en facin (així l'aranzel de 1978) certs grups amb forts contactes amb la política local, no necessitats realment de la protecció, o que aquesta no vengui justificada en termes econòmics (cas de indústries intermitjes, de pocs efectes multiplicadors...); i una oligarquia caciquil embullada en activitats impro-

ductives que necessiten Estats centralistes-paternalistes com a únics garants de tan antisocial model d'acumulació". (16)

Es potser aquest el destí de les illes?

Per acabar diré que són punts d'interès també del Decret Llei comentat la previsió que hom fa d'una futura vinculació d'Espanya a àrees o comunitats econòmiques supranacionals en el sentit de "tenerse en cuenta la peculiaridad que supone dentro de la comunidad nacional el regimen especial de Canarias" tenint constància de l'inici dels treballs a la recerca d'un Protocol especial a l'adhesió, des de dates recents.

Al marge d'altres mesures de política financera per a cubrir l'insuficient grau de capitalització existent, més popular i "sensible" per al tracte diferencial és la ratificació que se fa del Decret de 14 -Juny- 1962 i ordre de 6 de Juny de 1963 sobre subvencions a les línies de transport, beneficis sobre tarifes als passatges.

Finalment, com a estímul fiscal a l'inversió privada s'amplia fins a l'any 1982 l'abast de fons de previsió per a inversions, i s'eleva al 90 per cent el límit de dotació, (anteriorment, el 50 per cent dels beneficis no distribuïts).

En disposició addicional, sense virtualitat pràctica de moment, del decret de preautonomia canària, s'autoritza l'assignació de fons necessaris per a la creació d'un Fons de Solidaritat Interinsular.

Però qui pensi que amb un règim econòmic i fiscal i una Junta Regional Preautonòmica resta resolt el problema de les illes crec modestament que s'equivoca. Com no el resoldrà tampoc una acció conjunta o un Pla Insular d'Obres i Serveis (refundició d'assignacions pressupostàries de diversos Ministeris) com el recentment aprovat, si bé és cert que la població illenca, motivada per una important desconfiança històrica, en allo que sí que està d'acord amb l'Administració Central és a rebre recursos.

(16) Información Comercial Española, núm. 429.

Difícil futur per a les illes donen posicions com les de l'Administració Central, els interessos particulars d'alguns grups dominants i l'extremisme d'algunes organitzacions radicals independentistes. Així el MPAIAC continua propugnant una autonomia per a cada una de les illes fonamentada en la divisió de "Menceyatos" (antic sistema administratiu guanxe) o governs locals de composició popular. El Togoror, o entitat confederal, seria l'òrgan legislatiu de la República.

Pero l'illenc es, en principi, indiferent front a tesis espanyolistes, africanistes, alahuïstes..., ja que el problema d'unes Canàries americanes, marroquís, "godes", etc. continua essent el mateix: Canàries continuarà en mans estranyes.

El contrast comunitari front al poder, accentuat per l'aïllament "entre el de dins i el de fora", obre un futur que la llunyania pot convertir políticament en imprevisible.

LES ILLES BALEARS I PITIUSES

Si l'apelació a la sensibilitat democràtica és constant punt de referència en la intuïció més primària que pot seguir un tracte diferencial (aplicat a una illa), com hem vist en el sistema comparat, aquesta s'ha d'eleva a graus importants per a l'aprehensió d'una realitat plural d'un arxipèlag com el mal anomenat "balear".

La problemàtica apuntada en l'estudi del cas canari, illes majors-illes menors (que suposava un augment del 15 per cent en el cost de les mercaderies), s'agreuja en la història recent per la sistemàtica reproducció a nivell provincial de l'esquema centralista propi de l'Estat. Greuge major, per quant sense descentralitzar la mateixa província, Menorca, Eivissa i Formentera restaven marginades per una Diputació Provincial que només entenia de majories a l'hora d'assignar realitzacions (Mallorca posseïx cinc vegades major població i tres vegades major extensió que la resta de les illes menors), i en greuge comparatiu per la no

homologació, en el seu dia, d'una solució capitular oferida a un altre territori que la geografia havia fet germà.

El trencament de l'esquema provincial uniforme se planteja, fins i tot com a qüestió d'eficàcia econòmica pel fet de no constituir "Ses Illes" regió econòmica ni en el sentit homogeni ni nodal. Ha estat, idò, improcedent i distorsionador posar en el mateix colador estructures econòmiques ben diferents com les de l'illa de Menorca respecte de les de Mallorca i/o Eivissa. Ben diversificada intersectorialment la primera, especialitzada intra-sectorialment en fabricació d'alt valor afegit qualificada i de poc pes i amb una indústria que trencava la seua insularitat amb una orientació exportadora decidida, era absurd i perillós, per la fragilitat del procés, mesclar-la i remourer-la "provincialment" amb el monocultiu turístic, l'oblit agrícola, l'inexistència quasi bé d'un secundari important, i en un contorn de gran deteriorament ecològic que ha acompanyat la "balearització".

Algú ha parlat, en definitiva, de micro sistemes econòmics amb vies de creixement diferenciat en el si mateix de l'arxipèlag. I així la legítima queixa de les illes menors que la reivindicació autonòmica canalitzava, segueix cercant no tant sols una sortida política sinó de subsistència econòmica també.

L'esforç dels pobles insulars, en el seu llarg camí cap a l'autonomia, amb el constant recordatori que l'autonomia neix i passa per cada una de les illes, que "s'instrumenta a través del doble nivell de competències, interinsularment recollides només de forma subsidiària", ha trobat a la fi compensació, de moment teòrica, en el text del Real Decret-Llei de restabliment del "Consell General Interinsular". (17)

El camí seguit i les solucions financeres proposades.

El cert és que a l'hora de ressenyar històricament les solucions financeres de l'autonomia "balear" constatarem d'entrada els divergents camins seguits per les illes.

(17) Cal sempre recordar que el text fou escrit l'any 1978.

No pot oblidar-se que la tradició d'autogovern existeix ja a les illes a partir de les institucions catalanes del segle XIV i que el tractat de Utrecht salvà Menorca, en un primer moment del Decret de Nova Planta, vivint fins l'any 1833 una prosperitat econòmica important, possibilitadora o bé contemporaneïtzada amplament per les successives dominacions angleses i franceses.

La història més recent és coneguda. Les illes, amb múltiples tares emprenen els camins de les lleis de bases de Règim Local, en intents continuats de homologar la situació balear a la Capítular canària, com a pilota d'oxígen inicial. Ni la L.B.R.L. de 1945, —que malgrat diversos intents no va arribar a recollir l'especificitat illenca—, ni la disposició addicional 1^a de la Llei 19,3 L.B.E.R. de 1975, —que arribà tard i malament—, han sabut donar joc als interessos de les illes. (18)

La ressenya històrica de les solucions financeres és senzilla. El projecte de 1912, d'homologació a la situació canària preveia la creació a cada illa d'una Subdelegació d'Hisenda una Duana Subprovincial, i d'un Subgovernador amb Consells d'ídèntiques atribucions per a cada illa que les Diputacions Provincials. Aquests Consells se finançarien per la reducció, de mutu acord, del pressupost provincial, en les quantitats necessàries per al pagament de les atribucions delegades a cobrar directament pels Ajuntaments de les illes respectives en estricte aplicació del principi de compensació paral·lel al traspàs d'atribucions. La idea de concert econòmic la trobam a l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de les illes. El punt sisè del document bàsic treballat per la Cambra de Comerç de Mallorca propugnava la fixació d'unes bases per a l'establiment d'un concert econòmic amb l'Estat, que regularia no només les relacions generals de les illes amb el poder central, sinó també de les tres illes entre si. El punt en qüestió quedaria incorporat en el títol Vè de la re-

(18) Per un tractament més complert del tema administrativista me remet al llibre de Bartomeu COLOM "Problemàtica estatutària a les Illes" o "L'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears", Ed. Curial, Barcelona 1978. I més generalment a l'extensa bibliografia que recull.

dacció de l'Avantprojecte i així l'article 26 assenyala com la contribució del territori de la regió a l'Estat federal "serà regulada per un concert similar a l'actualment vigent per a les províncies Basques i Navarra, restant la forma i la quantia del primer establiment fixada per una Assemblea integrada pels representants de l'Estat, Diputació Provincial i dels Ajuntaments de les illes i Entitats interessades en l'economia regional".

La solució financera era la normalment pensada, per tant, en el si d'un Estat federal. I la remisió feta a un altre estatut pens que era tècnicament poc correcte si bé en legítima aspiració d'acolliment a un standard uniforme i contrària a privilegis regionals.

La diferència posteriorment sorgida entre aquest article de l'Avantprojecte i el corresponent al Projecte d'Estatut d'Autonomia —ja només de Mallorca i Eivissa (donada la retirada dels representants menorquins davant les manipulacions caciquils de la dreta mallorquina)—, rau en el fet que la contribució que han de realitzar les illes queda remesa a regulació futura del règim econòmic que s'acordi entre elles i l'Estat —perdent-se, per tant, aquella aspiració, i amb situació semblant a l'actual resultant per a l'estatut català de Sau després de seu pas per la Moncloa—. Es consideren, per altra banda, funcions depenents de l'organització autonòmica regional, i no inherents a la sobirania estatal, el règim tributari i econòmic inclosos impostos, contribucions, emprèstits, pressupostos i comptes).

Obviament, la guerra civil no donà opció a la discussió del Projecte al Parlament.

L'última de les solucions proposades, la del Règim Especial de la L.B.E.R.L. de 1975 —recentment retirada—, tornava a l'assignació de recursos atribuïts a les Diputacions Provincials de Regim comú, a) Porranejant entre les illes, en funció dels seus habitants respectius les quanties corresponents a la Província a títol de recàrrecs sobre les quotes estatals del I. G. s/ Tràfic d'Empreses, impostos especials sobre alcohol, sucre, axicòria, cervesa, xarops i refrescos; participació en raó del 1 per cent en

els impostos indicats compresos en el capítol 2 lletra B dels Pressupostos Generals de l'Estat; participació en els ingressos del Patronat de A.M.E.B. b) Assignació directa de qualsevol altres recursos, compresos els recàrrecs sobre les quotes estatals per llicència fiscal en el impost s/ activitats i beneficis comercials i industrials, i en el I. Rendiment Treball Personal, en raó de les activitats desenvolupades en els territoris respectius, o rendiments o fets generadors dels ingressos produïts en ells.

Es interessant constatar com els mateixos tècnics de l'estudi d'aquest Règim Especial, no molt convençuts de les potencialitats financeres d'aquests criteris afirmen la possibilitat de solucions diferents a les apuntades (prescindint, això sí, de la normativa limitadora de la base 19,3).

Els percentatges que amb aquells criteris es deriven (Mallorca 82,17 per cent, Menorca 9,15 per cent i Eivissa-Formentera 8,67 per cent) haurien sobrepassat de tota manera les xifres "històricament" rebudes per les illes menors. (19)

Però el cert és que en plena reforma política l'aspiració illenca no era tant de repartiment de raquíques competències com de buscar continguts reals a un buit legal.

A aquells Consells Generals propis, fonamentats en els principis de representació, àmbit insular, mancomunitat i subsidiarietat, la constitució i la preautonomia obrien una porta esperançadora.

Però abans d'entrar en matèria nova pens que seria bona una aturada i fonda, per plantejar-nos algunes qüestions de fons.

Sense ser partidari de l'homologació capitular canària a les nostres illes m'agradaria interrogar-me per les raons de un tractament horitzontal tant diferent com el que suposa en el cas canari: administrativament, el reconeixement de l'illa amb set Cabildos com associacions legals dels municipis de cada illa i investits de les funcions pròpies de les Diputacions Provincials, i en lloc d'una província, una Mancomunitat interinsular, sorgida

(19) Vegéu QUINTANA PETRUS, Josep Ma al llibre "Els menorquins i l'autonomia" Ed. Moll, Ciutat de Mallorca, 1977.

de l'agrupació dels Cabildos amb finalitats de coordinació; i fiscalment, bases d'imposició diferents (Directa— Diputació uniforme; Indirecta— Mancomunidad de Cabildos). Podem pensar que es redueix a un problema d'insularitat allunyada i que s'ha de remetre, per tant, a les possibilitats integratives d'un mateix règim administratiu per a dos territoris geogràficament diferenciats, però en cap cas prescindint de les actuacions fàctiques dels autoritaris representants de l'Administració Central a les illes, —Governadors Civils i Delegats de Govern—, que llevat alguna excepció han estat d'una miopia només acord amb la falta de sensibilitat que era d'esperar de l'autocràcia que ens ha tocat patir no poques dècades.

L'etapa preautonòmica es destacà per les presses de les illes menors (Avantprojecte de Bases per a l'Autonomia de Menorca dins lès Illes Balears i Pitiüses", naixement a Menorca de l'Assemblea Autonòmica de les Illes, primer pacte post-electoral per l'Autonomia a Menorca, Primers treballs de les Comissions Tècniques de les Assemblees Autonòmiques i Primer Projecte de Preautonomia de la Comissió Jurídica...), amb treballs i estudis similars als que en aquells moments portava a terme només Catalunya. Això s'explica bé per quant en una etapa en què solament del que se tractava era de descentralitzar la província, aquest era incentiu conjuntural suficient per a posar-se en camí cap a l'autonomia. Incentiu que no tenia resposta a l'illa major, excepte per part d'algun grup fortament sensibilitzat en el problema. Oligàrquicament parlant, "uns no tenien res a perdre i els altres res a guanyar".

Però no ens enganyem: tots, els pobles, les illes hi havien d'guanyar cosa: la recuperació d'una germanor que fòbies viscerals ben fomentades des dels centres de l'Administració estatal, havien derivat en una tradicional enemistat localista i que s'ha de vèncer si volem tirar endavant amb l'autonomia el projecte comú de salvar la nostra identitat. A força de fer irrenunciables les reivindicacions de les illes menors la paritat en els òrgans de representació —entesa entre illa Major i resta de

menors—, i subsidiarietat en les competències que ultrapassin el marc de cada illa, —per raons de dimensió, complexitat i eficàcia en sentit força matisat— s'han posat les primeres pedres.

Resta clar que la lletra de la legislació no ha aportat encara gaire cosa al tema. El Reial decret-llei que institueix el Consell Interinsular parla de la personalitat jurídica dels Consells Insulars només “para los fines que se les encomiende” (que hagueren pogut ser zero), però es constitueix el primer com a “òrgano de gobierno de las Baleares”, i es redueixen les competències dels segons a aquelles que atribueixi la legislació local: d'eleccions locals i a la gestió i administració de funcions i serveis que li “delegui” el Consell General Interinsular (a resultes del traspass de competències Administració de l'Estat-C.G.I). Després del 4 d'abril s'haurien d'afegir les que resulten de l'extinció de la Diputació provincial (art. 245 al 258 de la Llei de Règim Local).

I si bé la llei electoral de Juny de 1977 donarà a cada illa menor la possibilitat d'elegir senador, la Constitució no aconseguirà rompre per a l'arxipèlag la consideració de circumscripció provincial a efectes d'elecció dels representants de les illes en el Congrés de Diputats. Quedaren a terra esmenes importants com una a l'art. 140 que cercava el reconeixement de l'illa com a estructura bàsica, ens territorial prou reivindicat pels illencs.

Però sí que s'ha posat de manifest la nova manera de fer entendre les coses. I si bé no se tracta, “per se”, de primar el vòt de l'habitant de l'Illa menor en relació al de l'illa major, —a lo que portaria la paritat radicalment entesa—, el respecte a les illes menors és sempre una reivindicació permanent, en tots i cadascuns dels àmbits vitals dels habitants d'unes entitats territorials diferenciades malgrat ser germanes.

Com a triomf constitucional dels illencs sí que pot ser considerat el principi recollit a l'art. 138,1 que diu com “L'Estat... vetllarà per l'establiment d'un equilibri econòmic adequat i just entre les diverses parts del territori espanyol, i atendrà

assenyaladament les circumstàncies del fet insular". Restava així lligat, per bé o per mal (segons l'ús que se'n fagi) a les consideracions que m'he cansat de traçar en el treball i en àmbits externs a ell (com a la discussió d'una Ponència del mateix tema en un "reticent" Centre d'Estudis Constitucionals a Madrid) entorn a l'assumpció i absorció per les economies de les illes del cost de la insularitat (en sentit ample) i les possibles repercussions que en la pràctica hem vist que sempre se trobaven en el desenvolupament regional, de desequilibri i fragilitat de les economies illenques.

Com a últim comentari en aquest apartat de legislació preautonòmica, constatem que tant pels sostres fixats per la constitució (art. 148), —amb greus derivacions a les illes com és en el cas de la no transferibilitat de les matèries d'indústria i treball, i de la promoció turística—, com per les considerades retinguendes, de competència exclusiva, i no afectades per transferència o delegació mitjançant llei orgànica (art. 150,2), la difícil coordinació que pot resultar entre l'Administració de l'Estat a la Regió i les competències de la regió com a Comunitat Autònoma (o ja ara com a ens preautonòmic).

En primer lloc per la poc adient estructuració del Consell Interinsular; —que podrà molt bé acusar disfuncionalitats en cas de govern no monocolor (així en matèries econòmiques com Hisenda i Economia per una banda i Agricultura i Indústria per una altra i Comerç i Turisme per una altra encara); —i que ja haurien acusat els Consells Insulars de ser majors les competències en joc (i els blocs rebuts dels que les Conselleries se reduïen a ser-ne reflex). El perill que això té és que els Consells puguin arribar a renunciar a la reivindicació de les atribucions pròpies des del punt de vista macro-agregat per reduir-se a funcionar, i amb prou dificultats, en la qüestió de les atribucions estrictament rebudes.

En segon lloc, per la no correspondència entre els diferents Ministeris estatals, actuant via Delegacions provincials, la creació i/o existència de subdelegacions insulars, i els Consells

Insulars, l'organització dels quals no respon tampoc a la de l'Interinsular abans comentada.

En tercer lloc, per la proliferació que veig ara com a innecessària (quan realment ho era no s'ha considerat així de les Delegacions Insulars Ministerials). Augmenta així el rezel en la significació política o tècnica dels càrrecs, sens dubte d'anomenament polític, de nova creació i que poden usar-se "centralment" com a contrapès als resultats de la designació electiva. I tampoc restant resolt el tema d'una burocràcia d'inèrcies preocupants, que no tan sols és redistribuïda ara insularment, d'acord amb les competències que se descentralitzen o que se subdeleguen, sinó que se veu augmentada; l'argumentació demagògica de la qual, per part dels antiautonomistes, està forçant no de manera menys preocupant, a un "seny" de mitjans per part dels Consells que se tradueixen en una organització excessivament precària.

Com que esper que no serà vinculant l'estructuració actual de les Conselleries, i com que crec que no tracta de reproduir a les illes l'esquema ministerial central, pens com a més adient per a la nostra realitat l'organització catalana, basada en les Conselleries de Governació; Economia i Finances; Política territorial; Ensenyament i Cultura; Treball (Suprimesc la d'Agricultura per la falta a les Illes d'una especificitat suficient com a Catalunya) i respecte de la qual només matisaria en el sentit, vista l'orientació de les transferències en la matèria de Treball, —separades les econòmiques en sentit ample—, als camps de la formació professional, d'incloure en una mateixa Conselleria "Educació, Cultura i Treball" (tretes les d'arbitratge i negociació cap a l'àmbit d'Economia), donant així una consideració més de planificació i contingut del treball, que de reparació de l'instrument "treballador" que s'està donant, confonent-la en Treball, Sanitat i Seguretat Social, i en bé del fi de la distinció entre treballador intel·lectual i manual com a classisme addicionat.

ORIENTACIONS FISCALS DE LA PROPOSTA

A l'hora de concretar la proposta fiscal descentralitzadora a aplicar a les nostres illes caldrà un repàs dels ensenyaments que el sistema comparat ens ha proporcionat en la prospecció fins ara vista, en relació amb les tendències generals que dóna l'experiència d'altres Estats moderns que cerquen també la via fiscal de la descentralització (EE.UU., Alemanya, Austràlia, Canadà, Suïssa). (20)

Cal dir com són diverses les modalitats possibles per a la consecució d'un finançament suficient de les entitats autònomes. Malgrat córrer el perill de la simplificació poden examinar-se: a) La separació d'objectes tributaris repartits entre els diferents nivells de govern i amb competència tributària exclusiva sobre ells, cosa que necessàriament no implica separació administrativa total (bé en relació a la gestió, inspecció o liquidació de l'impost) b) Objectes tributaris compartits, permetent inicialment la superposició d'imposicions per acabar amb les deduccions, —bé sobre la quota (crèdit fiscal), bé sobre la base liquidable—, de les quotes liquidades pels impostos dels nivells regionals a l'hora de liquidar els impostos propis del nivell central afectats, c) Cessió d'impostos, que esdevé només participació de l'ens regional al 100 per cent en cas que la transferència se limiti als rendiments i no a la normativa i a algunes modalitats de la seua administració; si bé dintre d'aquesta figura pot establir-se certa graduació que va des d'una transferència total de l'objecte tributari, fins a la delegació d'administració i recaptació de l'impost cedit a la regió, reservant-se l'Estat la legislació concreta, l'elaboració i aprovació de lleis de bases... d) La fórmula dels recàrrecs, amb problemes tècnics (augment de la pressió fiscal, fàcilment repercutible a altres regions...) que la fan poc recomanable malgrat la seua capacitat recabdatòria provada i amb la

(20) En aquest punt me remet al treball de Alexandre PEDROS ABELLO "Descentralización fiscal: Aplicación al caso español". Cambra de Comerç de Barcelona, 1977; així com a posteriors treballs del mateix autor.

modalitat anglo-saxona de l'impost proporcional sobre la mateixa base que el de l'Administració Central e) La participació en ingressos, abans ja introduïda amb la cessió, com a percentatge dels ingressos centrals que és retornat a la hisenda del nivell subcentral, a vegades amb delegació de la gestió recabdadora i liquidadora, i requerint, en tot cas, certa coneixença de la determinació de l'origen geogràfic de les rendes que aflueixen, i f) Les subvencions, —la més senzilla de les fórmules i segurament la menys autonòmica—, que poden ser generals o incondicionals (uniformes o variables per càpita), i específiques o condicionades. (21)

QUADRE — 1 —

PAISOS	ORGANITZACIO ADMINISTRATIVA	COMPETENCIES LEGISLATIVAS	COMPETENCIES ADMINISTRATIVAS
U.S.A.	Federal	Federació Estats	Federació Estats
Alemanya	Federal	Federació	Estats
Itàlia	Regional	Govern Central	Govern Central
Austràlia	Federal	Federació Estats	Federació
Canadà	Federal	Federació Estats	Federació Estats
Anglaterra	Regional	Govern Central	Govern Central
França	Unitària	Govern Central	Govern Central
Suïssa	Confederal	Federació Estats	Federació Estats

PAISOS	SISTEMA BASIC FINANCIACIO	CARACTERISTICAS ESPECIALS	SISTEMES DE FONDOS
U.S.A.	Subvencions condicionades.	Progrés cap a sistemes de participacions.	Especials.
Alemanya	Sistemes de participació.	Reajustaments periòdics dels sistemes de participacions.	Reduïda importància.

(21) Es de força interès el treball més complert que sobre l'Estatut de Catalunya ha realitzat amb posterioritat a aquestes retxes Joan COLOM NAVALL a "Les bases fiscals de l'Estatut de Catalunya", editat per la Fundació Bofill l'any 1980.

Itàlia	Fons especials.	Tendència cap a una major descentralització: regions autònomes.	Proliferació fons especials.
Austràlia	Subvencions globals.	Gran atenció a la igualació horitzontal.	Llarga i satisfactòria experiència.
Canadà	Subvencions condicionades.	Greus dificultats de cooperació.	Escassa acceptació
Anglaterra	Subvencions globals.	Agudes discrepàncies respecte del grau de descentralització.	De naturalesa redistributiva.
França	Programa de inversions.	Descentralització insignificant.	Res.
Suïssa	Subvencions condicionades.	Creixent complexitat de la integració vertical.	Fons especials redistributius.

FONS: "Descentralización fiscal. Aplicación al caso Español".

A. PEDROS ABELLO

Avancem, a grans trets, que se tracta de l'intent de descentralització màxima possible de la despesa pública, a la recerca de diversificar l'oferta de serveis públics de la manera més adequada i sensible a la demanda de cada àrea, contra les ineficiències en l'assignació de recursos per l'obligatorietat d'una preferència extensiva i mitjana. A la vegada, s'intenta mantenir la unitat del sistema impositiu, evitant així distorsions funcionals per l'existència de potestats tributàries diferents aplicables a una mateixa àrea econòmica.

Aquella situació se resol, de cada vegada més, amb la instrumentació de sistemes de participació o repartiment en els ingressos impositius del govern central, tant a favor del nivell de

govern regional com del municipal. Resten així desplaçades fórmules alternatives sense la flexibilitat del sistema de participació, donat que aquest possibilita la lliure disposició dels recursos percebuts, portant de manera coordinada i compartida les responsabilitats en l'objectiu "assignació eficaç de recursos" d'un Sector Públic modern.

S'argumenta a favor del sistema uniforme de participació, el fet d'evitar el conglomerat de sistemes fiscals en competència deslleial, la independència de la legislació tributària dels interessos locals, el millor coneixement de les bases imposables, tècniques d'integració vertical adients, contra la repercussió impositiva de les comunitats riques contra les pobres...

Els sistemes de participació ajuden també als objectius de distribució de la renda, de desenvolupament, per quant en els criteris de participació per a la valoració poden introduir-se certes variables (població, pressió fiscal, grau d'urbanització, nivell de renda...) que considerin ja les diferents necessitats econòmiques inter regionals, incorporant d'alguna manera el procediment de la subvenció igualatòria. D'aquí resulta un primer indicatiu d'obsolescència de les Caixes de Solidaritat, per a la coordinació horitzontal.

Dintre d'aquesta fórmula participativa se camina en l'especialització dels instruments que se disposen per a cada objectiu entre el nivell central i intermig de govern respecte de les pròpies responsabilitats. Que per aquest últim nivell solen ser Serveis Socials (Seguretat Social, Assistència Sanitària i Educació principalment); Obres Públiques (carreteres, obres hidràuliques) Ordenació del territori, Transport i Comunicacions, Venda i Mitjà ambiental, Turisme i desenvolupament regional, i s'assignen per a això els corresponents instruments de política Econòmica (assegurança de desocupació, decisions sobre obres públiques etc...). Resten a responsabilitat del nivell central les relacions exteriors (duanes i comerç), la defensa nacional, el marc institucional i la direcció de la política econòmica, monetària i financera, comercial i fiscal. Es dona com a zona de con-

fluència en els dos nivells la competència sobre justícia i policia.

I, finalment, a nivell local, municipal o comarcal alguns serveis físics com Vies públiques (clavegueram, enllumenat, pavimentació), Recollida i eliminació de residus sòlids, Neteja, Incendis, Transports urbans i comercials, Tràfic urbà i estructures vials, Urbanisme i parcs, Suministres (aigua, llum, gas), Mercats i abastiments i els Serveis personals corresponents a Assistència social, Sanitat i Higiene, Cultura (biblioteques, museus, arts...) i Policia Municipal.

De tota manera, a l'hora d'atribuir funcions per nivells de govern hem de distingir entre el que és extensió de població que s'ha de beneficiar d'un servei ("produït" des del si de la comunitat o "proveït" des de fora) —matisació especialment important per a les realitats "micro" de cada illa—) i el volum de producció del mateix que resulta òptim donada l'estructura de costos del servei, per la possibilitat que a l'espai no coincideixin població beneficiada i producció eficient, donada l'existència d'economies externes i d'escala en la producció.

Assistim també al progrés espectacular dels sistemes de subvencions globals en substitució de les específiques, i a la proliferació de fondos especials cara a l'assignació vertical, disminuint la necessitat d'ajustos fiscals horitzontals (inter-regionals) donats aquells sistemes uniformes de descentralització fiscal.

Concretant ara aquella porta oberta que deiem abans que la Constitució espanyola oferia val a dir, des del punt de vista de les competències que ni l'art. 149, que defineix les exclusives de l'Estat —i que inclou Justícia i Policia vistes en el Dret comparat en zona de confluència—, ni l'art. 148 ens donen situacions definitives. En el primer cas pel joc que pugui establir l'art. 150,2 per la via de les transferències o delegacions previstes a través de lleis orgàniques. En el segon cas, per l'especificació que no totes les competències de l'art. 148 han de ser necessàriament assumides, i per la possibilitat d'ampliació posterior després de cinc anys (art. 148,2).

Per tant, igualment ho fa en matèria de competències

ció de traspassos de serveis, més que els elements a participar serà decisiu aquí el com. S'ha proposat com a fórmula a aplicar un percentatge del qual resultàs que els ingressos de la Generalitat procedents dels impostos cedits i participats no fossin inferiors a la xifra que surti a) d'aplicar al valor total dels ingressos impositius de l'Estat, la mitjana (aritmètica) dels coeficients de renda i població a Catalunya. i b) de deduir-ne la quantitat equivalent a l'aportació proporcional que correspongui a Catalunya pels serveis que l'Estat continui assumint com a propis.

Tal vegada caldria precisar el tema de la substitució del coeficient inicial de renda pel de recaptació fiscal canvi que millorarà els resultats de la participació, donat que la pressió fiscal catalana està per sobre l'allò que li pot correspondre en relació a la renda generada; el tema de la població de dret o de fet, d'estadística de renda (càlcul que continua estant en mans privades), i de reactualització de percentatges cada cinc anys (poc fa favorable a Catalunya donada la seua dinàmica demogràfica). Aquests criteris catalans a) b), al marge de l'aplicació ara per a Catalunya (donats els articles 44 que deixa d'especificar els impostos que poden ser propis, cedits o participats, i l'art. 45 que relativitza aquells coeficients) i amb efectes només indicatius per a les nostres illes, seran estudiats com a primera hipòtesi de potencialitats recabdatòries a nivell d'illes.

La segona hipòtesi segueix el treball d'A. Pedrós Abelló "Descentralització fiscal. Aplicación al caso español" que centra el tema en una subvenció global a partir dels coeficients "població", "renda per càpita" i esforç fiscal, ponderats respectivament per 60, 30 i 10 per cent sobre el 70 per cent dels ingressos de les Administracions Públiques (hipòtesi de descentralització considerada com a màxima), i assumint les dificultats provinents de la falta encara d'un Pressupost funcional en base regional.

Primera hipòtesi Criteris de Sau precisats i corregits)

—Coeficient de població. Pot ser treballat tant a partir de la població de dret com de la de fet. Aquesta última més repre-

sentativa pens per a les nostres illes, a falta d'altra coeficient substitutiu o "equivalent fiscal" (com veiem per a l'illa de Man) més apropiat i representatiu de la població de pas, que requereix també de certs serveis especialment importants a nivell municipal (proveïment d'aigua, escombreries, enllumenat), i en regions turístiques com la nostra (infraestructura, serveis col·lectius).

La fórmula considerada per al càlcul corresponent és:

$$\frac{\text{Població de fet del final del període} - \text{Població de fet inicial d'un període}}{\text{Neixements del període} - \text{Defuncions del període} + \text{Entrades de passatgers durant el període a ports i aeroports} - \text{Sortides de passatgers durant el període dels ports i aeroports}}$$

Evolució dels coeficients (percentatges)

Anys	a) Població de dret		Ses Illes/Espanya		b) Població de fet		Menorca/Ses Illes	
	de dret	de fet	de dret	de fet	de dret	de fet	de dret	de fet
1960	0'1406	-----	1'4395	-----				
1965	0'1416	-----	1'5347	-----				
1970	0'1475	0'1578	1'5657	1'8028	1970	8'6380	8'7502	
1975	0'1548	0'1719	1'6742	1'8966	1971	9'1629	8'4772	
1976	0'1519	0'1696	1'7289	1'7758	1973	9'1602	8'8372	
1977	0'1548	0'1667	1'7448	1'6346	1974	9'1553	8'7997	
					1975	8'9588	9'0653	
					1976	8'7861	9'5492	
					1977	8'7355	10'1986	
					1978	8'7107	-----	

Constatam doncs la importància de l'ús del coeficient segon, de més transcendència, a efectes comparatius, de Menorca dintre de Les Illes que indirectament en la relació Illes/Espanya. De tota manera, els augments de la població de dret 1977/1978 referits a Menorca són notablement inferiors (1'04) als de Mallorca i Eivissa (2,47), i per sota, així del total "Balears" (1'33). Però en termes relatius, la disminució de la població de fet és molt més sensible a Les Illes que a Menorca.

—Càlcul del coeficient de renda (Producció Provincial neta en Milions de ptes.)

	1971	1973	1975	1977	1978*
Espanya	2.489.952	3.573.486	5.168.569	7.870.991	—
Ses Illes	55.289	83.699	101.111	160.133	201.569
Menorca	4.143**	—	9.455	16.189	20.155

(*) Càlculs de M. Alenyar a "Evolució Econòmica de las Balears. 1978", referits aquí al producte Regional Brut, a preus de mercat. Cal donar-los validesa, per tant, en relació a les xifres anteriors, només a efectes comparatius de les relacions establertes.

(**) Xifra estimada segons increment del cost dels factors a partir de la Producció menorquina donada pel C.E.P.B. en el seu llibre "La via Menorquina del Creixement"

Coeficient de renda

	1971	1973	1975	1977	1978
Espanya	100	100	100	100	—
Illes	2,1	2'4	2,03	2,034	—
Menorca	0,1661	—	0,1829	0,2056	—
Menorca/Illes	7,909 per cent	—	9,34	10,01	9,998

Les xifres mostren per tant la irregularitat de la participació de la renda regional en la total de l'Estat. La de Menorca augmenta dintre de les Illes fins a l'últim any, a causa de l'important increment inicial que aconseguiren Mallorca i Eivissa en relació al més modest de Menorca.

Càlcul de l'esforç fiscal (a partir de les estimacions i imputacions realitzades per M. Alenyar en el seu treball "Balears i el Coste de su Autonomia"). Aquí se tindrien d'incloure les següents precisions:

L'últim esborrany socialista de Sau (7-X-1978) parlava de mitjana dels coeficients de població i de recaptació fiscal a Catalunya. El projecte de Sau ho feia dels de població i renda catalana respecte de l'espanyola. Mentre que el text definitiu substitueix renda per recaptació de l'Impost de renda de persones físiques de Catalunya respecte de la resta d'Espanya, coeficient que sumat al de població i dividit per dos és multiplicat pel percen-

tatge invers de la renda real catalana en relació a l'espanyola (com a correcció solidària o de relativització).

Tenc de dir que he optat com a mesura que pens més representativa de l'esforç fiscal relatiu el més normal, si bé complex cocient dels ingressos recaptats a la regió dividit per la renda de la mateixa, en relació al total també d'ingressos recaptats a l'Estat dividits per la renda de l'Estat.

De tota manera, vull indicar que l'índex més genuí, en aquest cas, de l'esforç fiscal seria el referit al rendiment d'alguns o del conjunt dels impostos propis de l'administració subcentral respecte a alguna base homòloga de referència central.

	<u>Ingressos recaptats a Ses Illes</u>		<u>Total ingressos recaptats i liquidats a l'Estat</u>
	Renda regional de Ses Illes (valor afegit net)		Renda nacional (valor afegit net)
1973	12.742,1 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,152237 83.699		483.947,5 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,135934 : 1,1199 3.573.486
1975	14.647,2 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,144862 101.111		682.646,5 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,132076 : 1,0968 5.168.569
1977	24.657,5 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,152104 160.133		967.250 <hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/> : 0,122870 : 1,2379 7.870.991

Des del punt de vista tècnic cal anotar la necessària ponderació a que s'ha de sotmetre l'esforç fiscal a l'hora del càlcul de la mitja aritmètica amb el coeficient de població.

Entre les diverses possibilitats trobaríem la de multiplicar el coeficient d'esforç pel mateix índex de població. D'aquesta manera, no incorreríem en error a l'hora de la divisió aritmètica i salvaríem l'idea de continuar primant d'alguna manera l'esforç fiscal per sobre del coeficient de població:

Del càlcul de les mitjanes que la hipòtesi preveu (mitja aritmètica ponderada de l'esforç fiscal i població de dret, resultaria el "quantum" finançador global mínim de:

	1975: 1'7552
	(població de dret 1975 i esforç referit a 1975)
Coeficient	1977: 1'95234
	(població de dret 1977 i esforç referit a 1977)

Sobre ingressos pressupostats de l'Estat i amb el coeficient de 1975:

1973:	8.494	Milions	ptes.
1975:	11.919	"	"
1977:	16.977	"	"
1979:	29.212	"	"

Sobre ingressos pressupostats per l'Estat i amb el coeficient de 1977:

1973:	9.448	Milions	ptes.
1975:	13.327	"	"
1977:	18.884	"	"
1979:	32.493	"	"

Xifra de la qual s'ha de deduir l'aportació proporcional que correspongui a les Illes pels serveis que l'Estat continui assumint com a propis i que en el pitjor dels casos, —quan la descentralització no afectàs a cap de les funcions desenvolupades per l'Administració perifèrica de l'Estat—, abastia l'any 1975 (segons càlculs efectuats per M. Alenyar) la xifra màxima imputable a Ses Illes de 11.793 milions de ptes. segons resulta de l'aplicació del coeficient de població.

Es a partir de les diferències entre els resultats de l'aplicació d'aquells coeficients i aquestes altres despeses —que necessiten en tot cas d'una avaluació de competències retingudes, al contrari del que s'estaria valorant en l'etapa transitòria (avaluació de les traspassades)—, difícilment estimables ara per ara, quan

se calcularan els percentatges de participació en els impostos estatals. Sempre descomptant els ingressos procedents dels altres conceptes (impostos propis i ceditos).

Com que el percentatge de participació sembla que és de conveniència mantenir-lo en una quota fixa sobre renda i societats i variable, per a l'ajust sobre tràfic d'empreses i luxe, seguint el model inicial català, se comptabilitzarien com a impostos ceditos.

	1975	1976	1977	1978
Impost s/ successions i donacions	221,4	257,5	262,3	321,7
Transmissions patrimonials inter-vius	594,6	755,4	861,2	1.060,1
Actes jurídics documentats	549,5	573,2	762,6	852,8
Impostos especials	664,5	594,5	1.041,8	748,7
Impost s/ Patrimoni net				164,7

essent necessari per a cobrir els mínims donats pels coeficients anteriors, determinen els percentatges sobre els impostos a participar:

	1975	1976	1977	1978
s/ Renda persones físiques	154,1	228,0	240,7	379,8
s/ Renda de societats	1.116,4	1.619,8	1.925,1	2.157,5
s/ Tràfic d'empreses	2.574,2	2.304,5	2.256,6	3.338,1
s/ Luxe	2.573	3.966,5	4.848,3	5.870,5

als quals caldrà afegir tenint en compte la reforma fiscal

I.R.T.P.	1.826,3	2.453,1	3.674,2	5.890,5
I. rendes capital				
persones físiques	190,8	401,1	503,0	676,1
I. s/ activitats				
i beneficis comercials	503,6	517,7	481,7	650,6
Gravamen especial /				
°/o rendes de societat	188,1	28,5	16,0	

Percentatges impossibles d'establir amb clarevidència sense una correcta valoració de les competències **retingudes** en l'actual etapa pre-estatutària.

La **segona** de les **hipòtesis** l'establia A. Pedrós, calculant un coeficient de participació basat en població (a) renda per càpita (c) i esforç fiscal, (e) ponderats amb el 60, 30 i 10 per cent respectivament, sobre la quasi totalitat dels ingressos de les Administracions Públiques (entorn al 70 per cent).

Aquest era el sistema de participació en els ingressos de les Administracions Públiques:

<u>Les Illes</u>	<u>1973</u>	<u>1975</u>	<u>1977</u>
Població de dret (a) ⁰ /o del total	1,669	1,674	1,744
Renda per habitant (b): coeficients <i>invers.</i>	0,827	0,858	0,831
I en relació a la producció regional neta (c)	1,968	1,675	1,690
Esforç fiscal relatiu			
Coeficient provincial (d)	0,814 (1,124062)	1,096810	1,2379
En relació a la producció provincial neta (e)	1,539 (2,63039)	2,14097	2,5179

(Els càlculs corresponents a l'any 1977 són de responsabilitat meua).

(Els números entre parèntesi són el resultat de la divergència existent entre no considerar o sí fer-ho la imputació d'ingressos tributaris corresponents també a les Illes respectivament. Per als anys 1975 i 1977 se te en compte la imputació).

	<u>1973</u>	<u>1975</u>	<u>1977</u>
Percentatge total de participació:	1,745	1,721	1,805
(Considerant la imputació)			

Sobre pressupost regional elaborat segons (1973):

1.— Administracions Públiques	1.286,7
2.— Serveis Centrals (1).	331,7
3.— Pressupost regional (1-2).	945,9
4.— Financiació del Pressupost regional.	954,9

Hisendes locals (2)	126,7
Seguretat Social (2)	319,1
Administració de l'Estat (3) . . .	482,3
Organismes Autònoms Administratius	26,5
5.— Sistema de participació proposat	482,3
Impostos directes al 100 °/o . . .	482,3
Impostos indirectes al 70 °/o . .	246,4
Ajust (4)	7,0
6.— Financiació dels serveis centrals	331,8
Ingressos Seguretat Social (al 30 °/o)	136,9
Impostos indirectes (al 30 °/o) .	98,1
Taxes i resta d'ingressos (5)	116,8

NOTES:

(1) Amb una reducció del 30 per cent sobre el Pressupost consolidat de les Administracions Públiques, a excepció dels Pressupostos de les Corporacions locals que s'inclouen el cent per cent.

(2) Xifres tretes de transferències del Pressupost General de l'Estat.

(3) Obtingudes residualment.

(4) Ajust realitzat per a quadrar la financiació derivada de l'Estat.

(5) Ingressos dels capitals pressupostaris 3 al 9 ambdós inclosos.

Quant als percentatges:

(a) Correspon al de la població de les Illes en relació a la total espanyola.

(b) Calculat dividint la renda mitja per habitant d'Espanya per la renda per habitant de les Illes.

(c) Obtingut ponderant b per la producció neta de les Illes.

(d) El coeficient regional d'esforç fiscal s'ha calculat per cocient entre la pressió fiscal de les illes i la pressió mitja d'Espanya.

La ratio fiscal relativa serà així:

	1973	1975	1977
Esforç fiscal Illes/Espanya	1,124062	1,096810	1,2379

percentatge que esdevé 1,100148 per a l'any 1975 si consideram la contribució de les Illes a la Seguretat Social respecte del total també estatal.

De manera indicativa assenyalaré la resta de coeficients que poden usar-se:

A) Ratio renda regional Illes Renda Nacional	1971	1973	1975	1977
	0,022205	0,023422	0,0195626	0,02034

B) Ratio ingressos recaptats a Les Illes (Pressupost i Organismes Autònoms)	1973	1974	1975
	0,022501	0,0211179	0,018605

Idem total de l'Estat

	1976	1977	1978
	0,020056	0,019926	0,021644

He seguit les xifres donades per M. Alenyar, comportadores ja de les corresponents imputacions a l'“Evolució Econòmica de les Illes Balears. 1978”.

Respecte de les de l'Estat he usat els Comptes de l'Administració Pública, anualment publicades pel Ministeri de Hisenda.

Cal considerar de tota manera la redifinició que de l'esforç fiscal sembla fer el Projecte de Llei Orgànica de Finançament de les Comunitats Autònomes i reflexat ja d'alguna manera a l'Estatut català, en el sentit de valorar-lo segons el percentatge que suposa la recaptació pel concepte de renda de les persones físiques a Catalunya respecte del total recaptat pel mateix concepte a tot l'Estat.

	1977	1978
Ratio Renda Persones Físiques (recaptació a les Illes)	0,02236	0,020045
Renda Persones Físiques (recaptació estatal)		

Es segueixen les xifres donades per l'“Evolució Econòmica 1978. Balears”, amb totes les matisacions abans vistes.

S'han sumat a efectes comparatius els diversos components anteriors

(e) S'ha calculat ponderant d per la producció neta de les Illes. Finalment als percentatges a c i e s'han ponderat al 60 per cent, 30 per cent i 10 per cent.

Amb uns resultats indicatius xifrats en aquesta hipòtesis.

A) 1973: 19.600 milions ptes.	B) 1973: 16.700 milions ptes.
A) 1975: 24.400 ” ”	(sense la rectificació vista)
A) 1977: 42.306 ” ”	

En resum, hem fet així dos supostos de finançament diferents. En la primera hipòtesi, per dir-ho així, més “autonòmica” proporcionàvem unes xifres més realistes que en el segon cas (òptim de descentralització uniforme sostre màxim).

Pens que les xifres indicatives ens donen comptes dels límits inferiors i superiors de les fons de finançament, amb totes les matisacions indicades.

L'ús d'aquestes fórmules no vol prejudicar en cap cas el sistema general de descentralització, ja uniforme, ja diferencial ("nacionalidades i regiones"). Si bé vèiem en el sistema comparat com normalment se seguia per a les illes un règim estatutari o consuetudinari diferencial. Essent com son, les autonomies, uns drets que responen a unes necessitats, en principi fóra possible, pens, una homologació de la primera, constatada la no homologació ja de la segona.

El Fons de Compensació Interterritorial i les Illes.

Quatre consideracions entorn a aquesta fórmula addicional d'ingressos-despeses.

Es sabut que la Constitució espanyola incorporà en els seus textos la figura del Fons de Compensació Interterritorial.

Malgrat haver esdevingut una figura en desús en els sistemes de finançament regional europeus en bé de la participació de les regions en els ingressos de l'Estat, incorporant ja en els mòduls de participació elements redistributius, ha semblat necessària la seua institucionalització. Els greus desequilibris regionals que ocasionà el model de creixement seguit després de l'estabilització econòmica de finals dels anys cinquanta s'han convertit així en una espasa que certes regions aixequen al nou sistema democràtic, del qual s'exigeix la resolució d'un problema que, en principi, no li és propi, o del que, almenys amb tota seguretat, no n'ha estat causant.

Dintre del federalisme cooperatiu, en què predominen els sistemes de participació, Les Caixes de Solidaritat que inicialment han existit i encara avui existeixen d'una manera residual, han esdevingut elements obsolets. Així, els objectius de distribució de la renda, d'estabilització del nivell d'activitat i desenvolupament econòmic vénen perseguits en els criteris d'aquella participació a través de variables com població, nivell de renda, pressió fiscal, grau d'urbanització, atur..., que ja consideren les diferents necessitats econòmiques regionals, incorporant d'alguna manera la subvenció igualatòria.

Al marge del que diu la Constitució i uns quants articles del inicialment lamentable Projecte de Llei Orgànica de Finançament de les Autonomies, se tenen inicialment encara pocs elements de judici.

De moment cal no confondre en el Fons dues coses diferents. La primera és l'assignació que facultativament pot establir-se en els Pressupostos Generals de l'Estat per a les Comunitats Autònomes, —en funció del volum de serveis i activitats que hagin assumit i de cara a la garantia d'un nivell mínim en la prestació dels serveis públics fonamentals. Estam en aquest cas, per dir-ho així, davant un fons d'igualació per compte corrent o de renda i entorn a un discutible suministre de nivell homogeni de serveis sense que calgui l'augment de la pressió tributària diferenciada dels governs autònoms. I dic discutible per quant dubt que pugui correspondre's a unes necessitats sens dubte no homologables.

La segona representaria allò que és un Fons de Compensació en sentit estricte, finançador de despeses d'inversió, —és a dir, per compte de capital—, contra els desequilibris econòmics i per a donar efectivitat a la solidaritat interterritorial. Més que d'igualació, el Fons seria en aquest cas de desenvolupament, restant nodrit per aquelles regions anomenades "riques" (si és que aquest terme vol dir alguna cosa encara).

No puc fer aquí un informe exhaustiu de l'aplicació del Fons a les nostres illes. Existeix un llibre d'Aproximació a la Comptabilitat Regional de les Illes Balears. 1977, de M. Alenyar, i poden començar-se a treure fàcilment algunes xifres.

Pero sí que vull deixar com a indicats uns determinats punts.

1. Es inacceptable el repartiment d'un Fons per al desenvolupament regional sense un debat previ de política econòmica entorn als criteris de desenvolupament regional, al menys en un termini mitjà. Pàgines enrera veiem la doble opció a l'hora de la programació econòmica regional, —és a dir, política de desenvolupament sectorial sobre base unitària o sobre base regional—.

Parlant clar, és el tema de la funció de les illes en la divisió del "treball", de produir divises i prou (amb els efectes cap endavant i cap endarrera com a matisació sana o incorporant definitivament a l'economia de Menorca aquesta funció productiva, sense renunciar a la seua diversificació sectorial ni recercar un nou equilibri en funció d'altres interessos foranis.

Ambdues opcions són igualment legítimes. Els primers, ben segur estan pensant en un sector turístic, motor bàsic de la nostra (la global de les Illes) economia. Es cert que una economia especialitzada no es pot considerar per només aquest fet, desequilibrada. Però una economia que funciona amb un sol motor, sens dubte és una economia dependent. Es a dir, cas de fallar el motor, me resulta difícil de creure que malgrat l'equilibri aprenuem o sapiguem navegar a la vela.

Per jo el problema està en el fet de buscar un elevat nivell d'articulació sectorial interna que doni el grau suficient de consistència econòmica, discrepant així dels que pensen que precisament la forta demanda turística de les "Balears" (en general) donarà a la nostra economia un elevat grau d'estabilitat i seguretat.

Aquesta discussió té, referida a Menorca, la importància pràctica següent: Si el Govern ens destina a la primera opció serà força coherent una despesa important (i no entrem ara en quina serà la butxaca que la finançarà) en el projecte d'una autovia perifèrica que, circumdant la nostra illa, permeti una millor mobilitat als turistes que campin a les urbanitzacions de l'illa. Si a la segona serà l'hora de potenciar la carretera interior, reduïnt el cost de transport, d'aconseguir una duana internacional de sortida de mercaderies, un millor transport de mercaderies, etc. per exemple.

2. En els criteris indirectament referits en el repartiment dels 20.000 milions de pessetes de l'any 1979, s'al·ludia a renda per habitant, superfície, població i atur, tot i excloent a províncies i regions amb renda per càpita superiors en un 15 per cent a la mitjana espanyola.

En primer lloc, els illencs no podem acceptar altre indicador demogràfic que no sigui la població de fet, que, malgrat tenir present les tendències migratòries recents, en definitiva és la que ha de ser proveïda d'uns serveis públics, en altre cas només finançats per la població "de dret" illenca.

En segon lloc, l'atur ha de considerar especialment l'estacional. Si no, podria resultar que una possible, futura (?) transferència de les prestacions econòmiques per desocupació al Consell General Interinsular, aquest (la població activa) hagués de subsidiar als treballadors de temporada, sense cap recuperació possible.

En tercer lloc, rebutjar la superfície com a criteri de participació, ja que és poc adequat a la redistribució, i possiblement a l'equitat.

3. Cal incorporar el criteri de la necessitat fiscal, és a dir, el d'igualació segons les diferències de cost per càpita en la previsió eficient del servei públic, i d'acord amb el dèficit pressupostari, tant efectiu com potencial, a compensar a cada territori. D'aquí la importància de la definició explícita de quina "funció productiva" resta encomanada a les Illes.

4. Atenció a les externalitats regionals que se produeixin ja que no tenim, en principi, cap garantia entorn a la distribució interna de la renda otorgada a la Hisenda subvencionada.

5. Quant al criteri de l'esforç fiscal referit a la renda per habitant de les illes, respecte de la de l'Estat, pens que tal vegada s'hauria d'excloure la de la regió en la suma aritmètica estatal, donat que per a les Comunitats Autònomes per sobre de la mitja (entre elles les Illes) fer-ho d'altra manera suposaria una penalització gratuïta, i més tenint en compte que a mesura que sorgeixen efectes dels intents igualatoris disminuiria la superació d'aquella mitjana.

6. Reivindicació de la màxima llibertat en les assignacions regionals de les transferències, contra els condicionaments a usos específics que qüestionin una vegada més la possibilitat fins i tot d'una mitja política econòmica autònoma.

Dos nous aspectes

Pens que demostro al llarg del treball com Menorca forma dintre de les Illes un microsystema econòmic prou diferenciat al qual l'autonomia ha de donar una resposta en termes d'eficàcia. I si l'autonomia neix i passa per cada illa, articulada competència originària i subsidiarietat, ben val que s'instrumenti ja des de la lletra estatutària les previsions financeres adients possibilitadores d'uns continguts reals del nostre autogovern.

El sistema que es jutja més adient en la via estatutària, parteix de la reproducció del sistema de participacions sobre ingressos estatals en favor de les illes menors. Serà en relació al total balear (segons el camí que aquest treball assenyala) com les illes menors participaran en uns ingressos mai inferiors a l'aplicació de coeficients com el de població i el d'un altre element explícit com a redistributiu, ja la superfície, ja un altre equivalent fiscal substitutiu gradual d'un déficit historic financer a negociar, —per a terminis llargs si bé d'actualització automàtica—, en el si d'un Parlament interinsular paritari. Aquesta participació podria ser instrumentada pressupostàriament com a subvenció global no condicionada a partir de la gestió recabdatoria dels ingressos participats a mans del Consell General Interinsular.

El fet de no instrumentar d'entrada el més adequat criteri de l'esforç fiscal no respon sinò a motius tècnics estadístics, donat el desconeixement actual de les fonts desagregades de renda i dels balanços fiscals corresponents a cada illa.

Aquest seria el criteri de "superfície": Mallorca: 73,3 per cent, Menorca: 14,2 per cent i Eivissa: 12,5 per cent. La ponderació de cadascun dels criteris hauria de ser aprovada pel Parlament Interinsular amb règim de majoria qualificada.

Altra tema que no pot preterir-se és el de les participacions municipals. "Les Hisendes locals hauran de disposar dels mitjans suficients per a l'exercici de les funcions que la llei atribueixi"..., nodrint-se fonamentalment de tributs propis i de la

participació en els de l'Estat i en els de les Comunitats Autònomes. Així ho diu l'art. 142 de la Constitució.

Se tracta, per tant, a través de la doble participació prevista, de cobrir al menys el que no sigui cobert pels tributs propis, llicència fiscal, IRTP (professionals) i de l'impost industrial, inclosos recàrrecs, —contribució rústica i urbana—.

Com que el que ens interessa són les xifres relatives de la participació, farè també ús de les dades corresponents a 1975.

Aquestes eren per al total de l'illa.

Contribució Rústica	2.208.450 ptes.
Contribució Urbana.	59.230.406 ptes.
I.R.T.P. —llicència fiscal— (inclosos recàrrecs).	573.187 ptes.
Impost industrial, —llicència fiscal— (inclosos recàrrecs)	24.257.538 ptes.

Les participacions municipals en impostos eren:

Participació Municipal en els impostos estatals / tenència i fruïment d'automovils i s/ plusvàlues Immobiliaries I.R.T.P.	1.913.546 ptes.
Participació Municipal en els impostos indirectes de l'Estat.	20.817.974 ptes.
Part corresponent a la fins ara "Participació provincial en els impostos indirectes de l'Estat"	5.995.000 ptes.

Dels ingressos pressupostats i liquidats pels dos grans municipis de l'illa cal considerar con l'epígraf corresponent a subvencions i participacions cobria el 30 i el 32 per cent del total liquidat i pressupostat, respectivament.

La substitució per les noves participacions adients per a cubrir els mínims anteriors —pitjor de les hipòtesis— donada la situació financera dels nostres municipis, encara no greu, me fa pensar en un hipotètic coeficient, seguint el model alemany, de participació sobre l'impost estatal de la renda de las persones físiques. Això se faria directament de les recabdacions estatals i estatutàriament, i es cobriren les desviacions per un coeficient

ja variable en el ITE, i no sobre les participacions del Consell Insular. Si pensam que la cèl.lula bàsica de l'autonomia són els Ajuntaments democràtics s'hauran d'evitar tant com sigui les dependències financeres derivades.

No és, però, en cap cas aquesta, una proposta definitiva.

L'ADMINISTRACIO TRIBUTARIA

L'assumpció de la responsabilitat de l'Administració Tributària en ordre a interessar les distintes regions en l'obtenció d'importants resultats recaptatoris en l'exacció dels tributs estatals, en els quals elles mateixes participen, és en la teoria de la descentralització fiscal un dels avantatges a aconseguir amb el federalisme fiscal. Els serveis de la Administració tributària, en principi, són matèria de traspass d'una manera plena als governs regionals.

Això ha d'afectar, en primer lloc, a la **gestió** de tots els tributs, excepció feta de Renda de Duanes i Monopolis fiscals, essent en tot cas recomanable l'adient sistema d'informació que ha de permetre coordinar la gestió dels diferents governs regionals; en especial en els impostos personals. Es a dir, una gestió coordinada gràcies a un Servei d'Informàtica centralitzat.

En segon lloc, ha d'afectar a la **Inspecció** (comprovació, investigació, integració de bases, valoracions i estimacions objectives), d'acord amb la dependència orgànica i funcional que ha de nèixer d'una gestió regionalitzada. Sembla ser adient, —també segueixo aquí A. Pedros Abelló— la integració dels cossos especials de la Inspecció dels tributs en les respectives Administracions regionals.

Quant al recaptament, no s'han de trobar problemes per a la regionalització d'aquests serveis (ja en gran part atribuïts a les Diputacions provincials).

Finalment, per la mateixa natura de les seues funcions, el **Jurat Territorial Tributari** haurà de dependre del mateix nivell de govern del que dependeixi la gestió i la inspecció dels tributs.

Més polèmica sembla la ubicació d'altres serveis de l'Administració tributària, sobretot en els aspectes de **fiscalització**, legitimació per a recórrer i sobre la Inspecció dels Serveis de la Hisenda Pública. Resulta molt discutible també defensar que en el terreny de les reclamacions econòmico-administratives, el tribunal competent hagi de dependre de l'Administració de l'Estat. La seua ubicació depèn, en definitiva, del grau de descentralització a aplicar.

Una sèrie de matisacions en l'aspecte pràctic de la nostra realitat menorquina, hem de fer als punts vists.

Menorca compta des de 1954 (ordre Ministerial de 26 d'octubre) amb una Dipositària Especial d'Hisenda, per suposat sense competències originàries pròpies i depenent de la Delegació d'Hisenda de la Ciutat de Mallorca.

Aquesta Dipositària, gràcies en part a la pressió exercida des de Menorca, està a punt de convertir-se en Administració Tributària Territorial de Menorca, equivalent així a l'esquema provincial, dintre del marc de l'Administració Perifèrica de l'Estat. Se planteja aquí la duplicitat o quasi impossibilitat que pot significar el manteniment d'una Conselleria d'Hisenda al marge del simple càrrec directiu polític i d'organització. És aquest, però, un problema tècnic que s'haurà de subordinar a la transferència de competències que en aquesta matèria s'aconsegueixi per al nivell interinsular.

Les previsions que la Constitució fa s'orienten (art. 156,2) vers la possibilitat que s'obre que les Comunitats Autònomes actuïn com a delegats o col·laboradors de l'Estat en la tasca de recaptació, gestió i liquidació dels recursos tributaris d'aquest, d'acord amb les lleis i els Estatuts. Cosa que se completa amb la previsió del 157,3 entorn als conflictes que poguessin sorgir i les possibles formes de col·laboració financera entre les Comunitats Autònomes i l'Estat, a regular per mitjà d'una llei orgànica.

En base a aquesta possibilitat, l'Estatut de Sau (diposat a les Corts el 29 de desembre de 1978) preveu en el seu article

45,1 com la gestió tributària, la recaptació, la liquidació i la inspecció de tots els impostos estatals a Catalunya, llevat dels monopolis fiscals i de la renda de duanes, correspondran a la Generalitat, la qual disposarà de plenes atribucions per a l'organització i execució d'aquestes tasques en actuar per delegació de l'Estat, i percebrà els premis de gestió i recaptació que s'establiran. Per a aquestes finalitats seran fixats els corresponents mecanismes amb les finances de l'Estat.

També afegeix aquest articulat, en el punt segon, a la Generalitat les funcions de recaptació, liquidació i inspecció de la quota fixa de la contribució territorial rústica i pecuària; contribució territorial urbana i llicència fiscal de l'impost industrial, i llicència fiscal de l'impost sobre els rendiments del treball personal, que han passat a ser tributs locals.

La consideració del cas concret de la nostra illa ens remet a l'acceptació poc problemàtica de la gestió (declaració i liquidació provisional, autoliquidació generalitzada) i de la inspecció (i liquidació definitiva després de comprovar declaracions i liquidacions), a mans de la futura Administració Territorial de Hisenda a Menorca (ja com a Delegació o com a òrgan autòmic) i si bé semblen ser necessaris a més del cap de l'Administració Territorial (amb el transfons actual de la lluita entre el cos de gestió i de inspecció), l'existència de 1 (o 2) Inspectors financers i tributaris, i un mínim de 3 inspectors auxiliars.

No ha de presentar tampoc problema la regionalització del recaptament quan això segueix en la línia ja actual de comoditat, via pagament bancari, quedant el recaptament físic a un segon paper de més fàcil compliment.

Respecte del Jurat Territorial Tributari, —regional ara de Catalunya i Balears—, que analitza les qüestions de fet, i el Tribunal Econòmic-Administratiu, que analitza les qüestions de dret, hom no intueix amb clarividència el seu futur, sobretot en el segon dels casos.

Per últim, l'encàrrec de recaptament d'aquells tributs "locals" no computarà problemes, encara que sigui l'Adminis-

tració territorial servei estatal estrictament, amb la possibilitat de deduir dels recaptaments corresponents unes despeses compensadores del compliment del servei recaptatori.

Algunes implicacions polítiques i a manera de conclusió:

1.— L'experiència en el sistema comparat de la descentralització fiscal sol comportar per als territoris illencs:

a) Diferenciades competències polítiques i majors capacitats financeres respecte al règim comú, per a la provisió dels seus bens públics locals provinents d'una demanda majorment homogènea (per raons històriques geogràfiques i humanes...) contra la reducció de benestar que provoca la imposició de la preferència mitjana.

i, o b) Especificitats en matèria de política fiscal a la recerca de la compensació de la insularitat i l'aconsecució d'una acurada política de continuïtat territorial.

2.— Ni una cosa ni altra son per el moment contemplades en el cas de la Comunitat Autònoma Balear. Al marge d'agreujes comparatius, aquesta insensibilitat al tractament de territoris discontinus i de les comunitats diferenciades que en el seu àmbit habiten aporta una relativa distorssió en les naturals tendències socials i en el funcionament eficient de les seues economies.

Sembla que la paritat en els òrgans de decissió del conjunt de les Illes, a falta de la complerta assumció del principi de subsidiarietat, pot arribar a ser un element corrector de les disfuncionalitats anteriors i decissiu en la vida econòmica i social de cada illa i de la comunitat Balear com un tot.

3.— De tota manera l'estudi comparat mostra un cert abandonisme de les possibilitats tributàries autònomes en favor dels sistemes de participació o subvenció com a mecanismes més eficients. En els casos en que aquesta reversió no s'ha produït podem dir que les oligarquies locals, estretament lligades a les centrals, han instrumentat les especificitats fiscals en funció dels seus interessos i no dels de la comunitat. Per tant el tractament

fiscal diferencial no ha complert quasibé els seus objectius econòmics i socials.

4.— En els anys que venen, l'atenció dels illencs possiblement s'haurà de dirigir a la correcció d'aquelles disfuncionalitats intrabalears, a consolidar la seua autonomia pel desenvolupament d'un raonable grau de competències polítiques i a un estar presents en tots els àmbits de decissió de la política econòmica, fiscal i financera de l'Estat.

UNA NUEVA ESPECIE DE MEDETERA DE MENORCA (Diptera, Dolichopodidae)

por L. RAMPINI y S. CANZONERI

Traducción del italiano de Guillermo Florit-Piedrabuena.

El Doctor Carlo Roghi nos ha enviado algunos dípteros por él recogidos en la isla de Menorca. Entre ellos había una entidad nueva para la ciencia, que aquí describimos seguidamente. Se trata de una especie afín a la *Medetera saxatilis*, Collin, que ha sido confrontada con ejemplares de la misma existentes en las colecciones del University Museum de Oxford, procedentes de la colección Collin, y con los del British Museum. A este propósito, agradecemos al Dr. J.W. Ismay, al Dr. B.H. Cogan y al Profesor A. Giordani Soika su cortés colaboración. Vaya, asimismo, nuestro particular agradecimiento al Dr. Negrobov por sus útiles sugerencias.

(1) Separata del Boletín del Museo Civico di Storia Naturale de Venecia. (Volumen XXX. 1979.— Págs. 265-269)

MEDETERA ROGHII, SP. N.

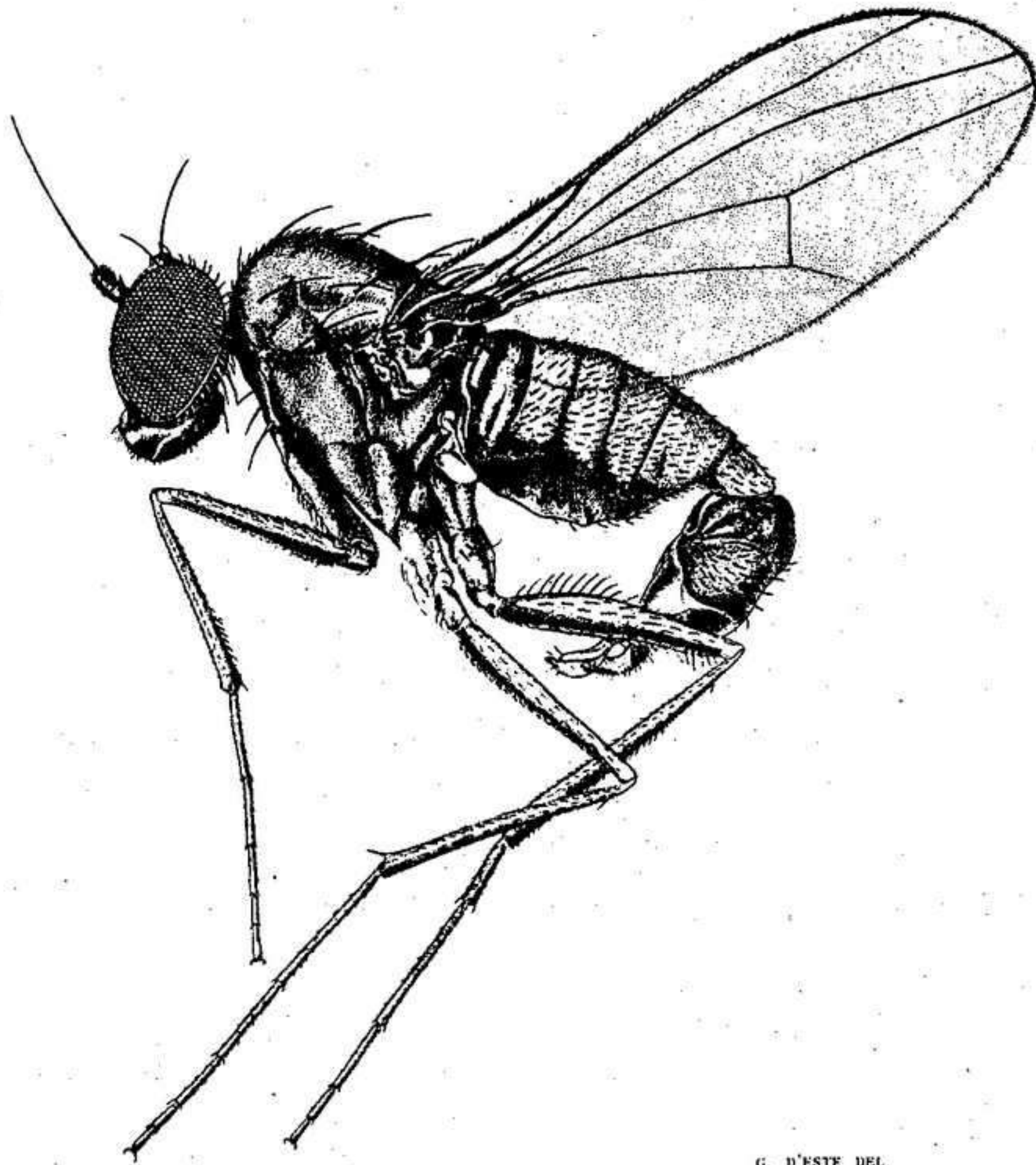

FIG. 1 — *Medetera roghii* n. sp.

Machos y hembras.— Frente con área ocelar bronceada y región periorbital gris verdosa, metálica. Epistoma broncíneo dorado, recubierto por una ligera pruinosidad grisácea. Clípeo verde metálico, brillante, con pruinosidad en los lados. El epis-

toma es una vez y media o dos veces más grande que el clípeo. Las antenas son negras, con el tercer artejo redondeado ápicalmente. El segundo artejo es casi tan largo como el tercero. La arista subapical es oscura y generalmente un poco más larga que la distancia comprendida entre las cerdas verticales y el borde inferior de los palpos, y entre tres y media o cuatro veces más larga que los tres artejos antenales. Los palpos, negros, presentan una vellosidad amarillo negruzca. La trompa es negra metálica, brillante, con vellosidad amarillo negruzca muy desarrollada. Los cilios postoculares son blancos.

El tórax es de color bronceo dorado, verde cobrizo, y con una intensa pruinosidad gris ceniza. El mesonoto es también bronceo dorado, con dos fajas longitudinales verdes. El propleura está provisto de tres largas cerdas blanco amarillentas. El callo humeral tiene una robusta cerda más corta que la posthumeral. Presenta cuatro pares de dorsocentrales, el segundo par mucho más corto que los otros. Los acrostícalos son pequeños, de color amarillo. Tiene dos sobrealares y dos notopleurales, la posterior más débil y diversamente desviada hacia arriba respecto a la sutura con el mesopleura. Tiene una postalar. El escudete está provisto de cuatro cerdas conjuntadas, las anteriores más cortas y débiles.

Las patas, comprendidas las ancas y los trocánteros, son negras, con cerdas claras. Las articulaciones fémur-tibia son amarillas. La tibia mediana, situada en el tercio basal, tiene una cerda anterodorsal y otra postdorsal, negruzcas una y otra. El fémur posterior presenta una serie de cerdas anteroventrales, de longitud creciente desde la base hacia el ápice. Los apicales son más largos que la anchura del mismo fémur. La base del fémur presenta un grupo de largas cerdas dorsales. La tibia posterior, situada en el cuarto basal, está provista de una cerda anterodorsal. En el cuarto apical, pequeñas cerdas posteriores blancas. El segundo artejo de los tarsos posteriores es mucho más largo, (de dos veces a dos veces y media) que el primero.

Las alas son hialino grisáceas, y las nervaduras tercera y

cuarta longitudinales son paralelas con el ápice. La parte apical de la cuarta nervadura longitudinal es un poco más corta que la de la parte basal. La sección apical de la quinta nervadura longitudinal tiene aproximadamente la longitud de la traviesa posterior.

Los balancines y los calitres (?) son de color amarillo; los calitres (?) están provistos de cerdas amarillas.

El abdomen es verde dorado, metálico, con pubescencia clara y pruinosidad gris.

El hipópigo es grueso, de una longitud aproximada a la del abdomen completo, y de color negro brillante. Los apéndices son amarillo grisáceos.

La longitud de los machos es de 2,6–2,9 mm., y de las hembras, de 2,4–2,8 mm.

Tanto el holotipo (macho) como el alotipo proceden de Menorca, y fueron recogidos el 16 de agosto de 1975. Actualmente se conservan en las colecciones del Museo Civico di Storia Naturale de Venecia. Paratipos procedentes de la misma localidad fueron capturados el 29 de agosto de 1975 (89 ejemplares) y el 8 de agosto de 1976 (30 ejemplares). Todos los individuos fueron colectados por el Dr. Carlo Roghi.

Ecología y etología.— La *Medetera roghii* nov. fue localizada y recogida en la Cova d'Els Coloms (en catalán, Cueva de los Palomos) (x). Se trata de una enorme caverna de algunas decenas de metros de altura, de unos 40 metros de anchura y, posiblemente de unos 200 metros de longitud. La luz entra por una amplia abertura y se refleja sobre las paredes rocosas; suce-

(*) La verdad es que en nuestras correrías arqueológicas por la isla, y con anterioridad a su identificación y clasificación como especie nueva, habíamos observado la presencia a millares de estas pequeñas "moscas" en otras grutas menorquinas (Cova Murada, Cova d'En Angel, etc.). Al hacer esta ampliación de datos no queremos restar mérito alguno a su descubridor, nuestro buen amigo el Dr. Carlo Roghi; antes al contrario, nos complace el ponderar desde aquí sus indiscutibles dotes de observación, su estimable contribución al mejor conocimiento de la entomología menorquina, pero sobre todo, su sincera estima por todas las cosas de Menorca. (N. del T.)

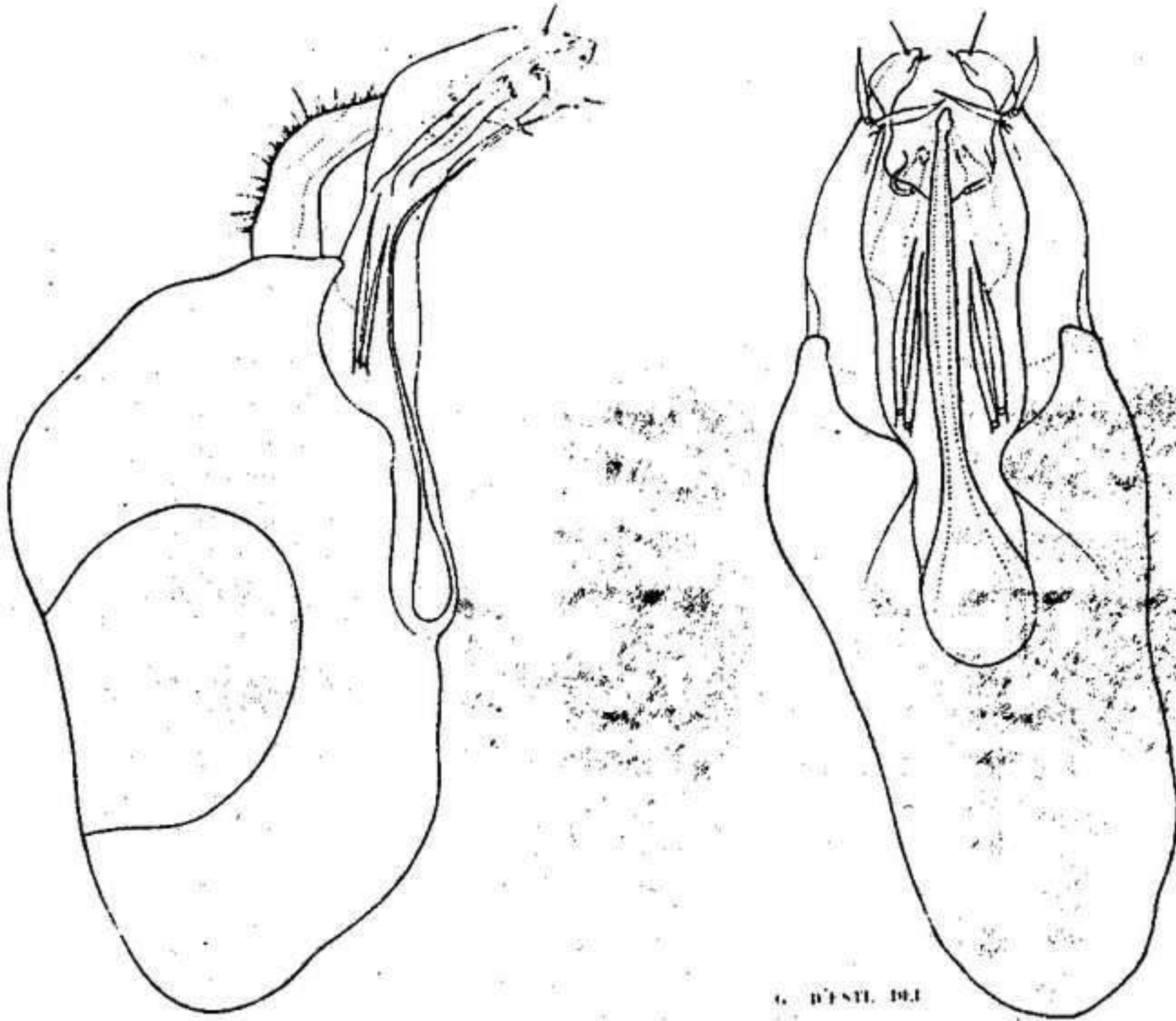

FIG. 1.- *Medetera roghii*, sp. n.: aparato copulador del macho en visión lateral (izquierda) y ventral (derecha).

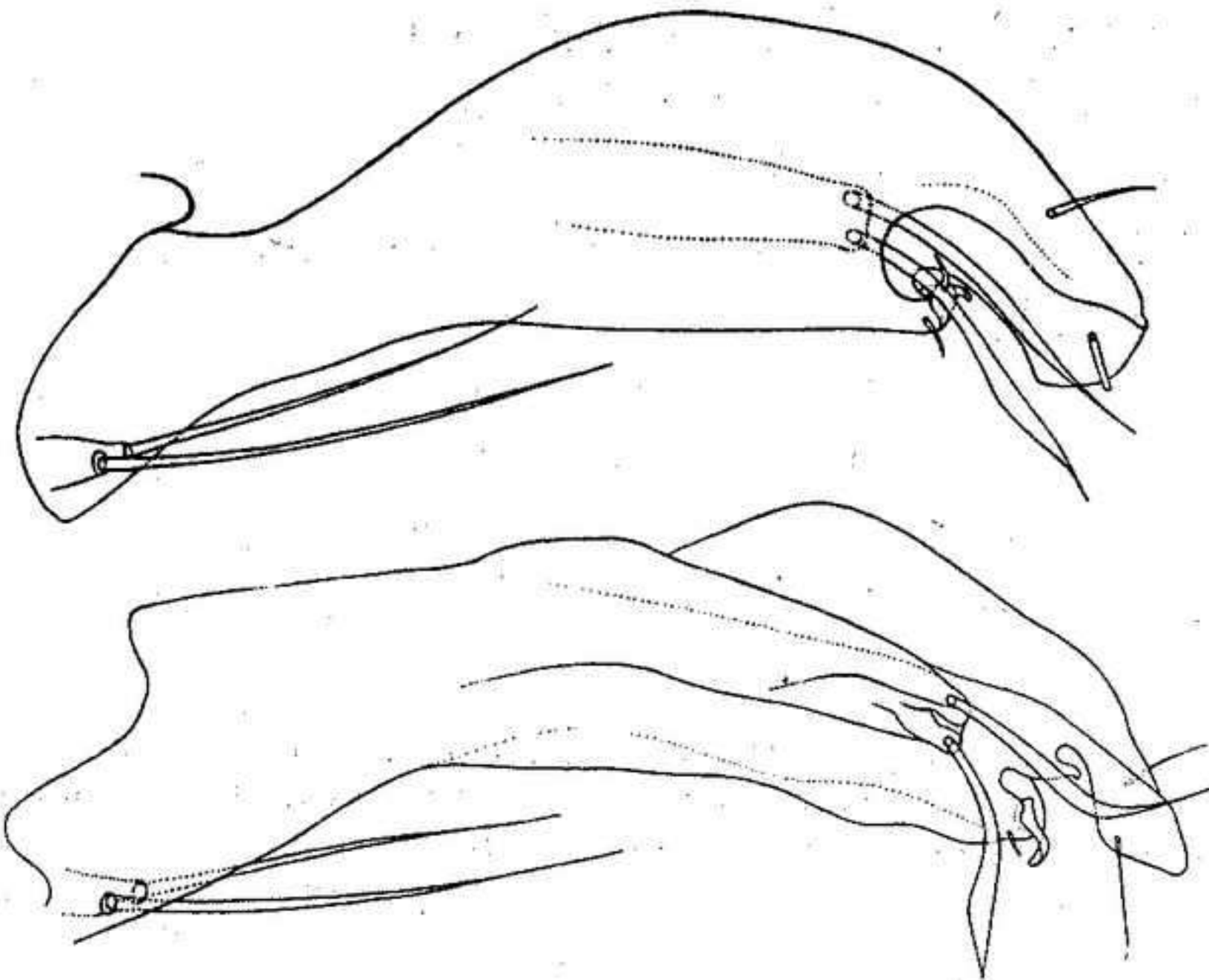

FIG. 2 .- *Medetera roghii*, sp. n.: gonopodo en visión lateral derecha (arriba) e izquierda abajo).

sivamente, y a medida que se penetra, la gruta se oscurece, a la vez que se torna húmeda. Precisamente en la zona que podría llamarse "crepuscular", sobre el calcáreo húmedo, inmóviles, aparecen a millares las **Medeteras**, nunca volando espontáneamente. Sólo cuando son estorbadas prefieren alejarse corriendo, pese a que vuelan perfectamente. Agradecemos al Dr. Roghi estas interesantes informaciones.

Observaciones.— Especie muy similar a la **Medetera saxatilis**, Collin, hasta ahora solamente localizada en Inglaterra. Se diferencia de ésta, principalmente, por la coloración general más intensa y por su mayor tamaño. El clipeo es bastante más brillante, y la frente y el mesonoto más particularmente broncíneo. La trompa está más desarrollada. La antena presenta el tercer artejo un poco más largo que ancho, y la arista es más larga que en la **saxatilis**. Se observan diferencias, además, en el aparato copulador del macho. (Figs. 2 y 3).

Resumen

Resumen

Se describe la **Medetera roghii**, sp. n. de la isla de Menorca. Sistemáticamente parecida a la **Medetera saxatilis**, Collin, se diferencia de ella por su mayor tamaño, por su coloración más intensa y por el aparato copulador masculino, que viene ampliamente ilustrado.

Summary

Medetera roghii, sp. n., close to **M. saxatilis**, Collin, is described from Minorca Island. The new species differs from **saxatilis** in larger size, colour, and male genitalia that are widely illustrated.

RICHARD KANE Y SU MUNDO

(Continuación)

por **BRUCE LAURIE**

2. La Vindicación de Kane

Más tarde, el 10 de septiembre, contesta con detalle al secretario de estado (entonces Lord Sunderland) a las quejas transmitidas por el embajador de Felipe V en Londres (200). Refiriéndose a esta contestación en otra carta (23 de septiembre) a Sunderland, dice "...la auto-preservación me obliga a ofrecer una razón más y ésta es, que hasta el momento mi actuación ha sido sin instrucción alguna de la Corte; ruego, por lo tanto, que el rey se digne ponderar si las órdenes que yo dí al clero (que era solamente hasta que se sepa la voluntad de Su Majestad) sean aprobadas o no, y que de aquí en adelante El se digne considerar cómo un comandante-en-jefe debería comportarse

con respecto a la Iglesia, para que, por inadvertencia no hiciese cosas que se consideren contrarias a la Paz de Utrecht o correría el riesgo de perder su cabeza” (201).

Como resultado de su contestación quedó completamente absuelto de las cargas formuladas contra él (muchas de las cuales eran frívolas) (202).

3. Labor constitucional de Kane en Londres

Su labor principal en Londres fue, en colaboración con los dos delegados menorquines, Mercader y Sancho, formular una constitución y un código de leyes para Menorca para la consideración y aprobación del rey.

La contribución personal de Kane a esta labor, fundamental para el futuro bienestar de Menorca, la podemos ver en un documento llamado ‘Tyrawley Pápers’ (203). Es un documento que consta de 83 páginas y que, según el subtítulo, se refiere al período 1721-1756. Sin embargo, parece probable que por lo menos las páginas 32-83 deben referirse al período inicial del mando de Kane en Menorca, es decir, del final de 1712 hasta su visita a Londres que comenzó en abril de 1717, porque incluye todas las observaciones que hizo Kane sobre los diversos aspectos del gobierno de Menorca a medida que se maduraba su experiencia durante esos años preliminares, cara a redactar una memoria para exponerla al rey.

4. Resumen de las propuestas

El documento empieza con la Memoria al Rey, un extracto de la carta del secretario de estado Craggs y los Artículos de la Paz (de Utrecht) que ceden Menorca a Gran Bretaña; después sigue una introducción y 30 capítulos más.

Nos limitamos a citar solamente los títulos de los capítulos y algunos extractos para poder demostrar la metodología que Kane seguía:

Introducción a la Obra

1. Las dimensiones y divisiones de la isla.
2. La Población, Renta, Ganado, Viñedos y Almas (censo de 1717).
3. Medidas de terreno y Modos de Alquilar las Fincas.
4. Cómo los ingleses pueden comprar terrenos.
5. Los Magistrados: su elección y oficio.
6. Algunos de sus privilegios.
7. Propuestas sobre estos privilegios.
8. El Consejo General y sus privilegios.
9. Algunos de sus procedimientos y una propuesta para un cambio en uno de estos.
10. Súbditos británicos: si pueden participar en la Magistratura.
11. Maneras de Recaudar Impuestos sobre las tierras por los jurados y Consejo General, y valor del Dinero.
12. Los Oficiales del Rey y sus Funciones.
 - Los del Gobierno Real
 - Los del Patrimonio
13. Los Tribunales Judiciales.
 - El Gobierno Real en Asuntos Criminales
 - El Gobierno Real en Asuntos Civiles
 - El Patrimonio Real
 - El Bayle General
 - Los Bayles de las Poblaciones
 - El Mustafzen
 - Las Indagaciones sobre la muerte
14. Ordenes para frenar los Abusos en los Tribunales.
15. Apelaciones.
16. Propuesta para un Consejo Supremo de la Isla.
17. Tribunales Eclesiásticos.

18. Tribunales de la Inquisición.
19. Derecho de Asilo en las Iglesias.
20. Tribunales y Leyes Militares.
21. Los Juramentos: cómo se administran.
22. La Pena para el Perjurio y su Necesidad.
23. Idem, para las falsificaciones.
24. Normas para la Naturalización de los Forasteros: a quiénes hay que prohibir y a quiénes alentar para que residan en Menorca.
25. Si hay que admitir a los Judíos.
26. Una Observación General con una propuesta para ciertas Leyes especiales.
27. Los Testamentos: como legislarlos.
28. Los criminales que huyen de la Justicia entre Mallorca y Menorca.
29. El Gobierno Civil: quién será responsable en ausencia del Gobernador y Lugarteniente-gobernador.
30. Los Privilegios exigidos por los Habitantes de Menorca en su Memoria.

5. Fundamentos políticos

Los propósitos de Kane al redactar propuestas constitucionales fueron múltiples. Ante todo él quería asegurar la isla, o mejor dicho, el gobierno inglés de la isla, contra los ataques de sus enemigos, exteriores o interiores. Para conseguir ésto era necesario que los habitantes prosperasen y se contraran contentos. Deberían sentir, no solamente una continuidad de sus derechos y privilegios del pasado, sino una mejora de sus condiciones en el presente. Además existían las dificultades que tenía que soportar una administración inglesa de una isla que dependía anteriormente de autoridades superiores exteriores en asuntos políticos, eclesiásticos y legales. Hasta el momento Ka-

ne había administrado la isla enfrentándose a todos estos problemas constitucionales recurriendo a nada más que su propia autoridad, en nombre de lo que él pensaba sería la voluntad del rey. Necesitaba el respaldo del rey en forma de una constitución aprobada por él y aceptada por los delegados de los Jurados en nombre del pueblo menorquín.

6. Modo de pensar de Kane

El modo de pensar de Kane surge en la Introducción de sus Propuestas:

“El artículo 11 del Tratado de Utrecht no dice que se le conserven al pueblo menorquín sus antiguas leyes, privilegios y costumbres (excepto su religión). Y Menorca no fue anexionada a Gran Bretaña por ningún acto del parlamento inglés. Por lo tanto, es de suponer que queda dentro del poder del Rey darles las leyes que él opine apropiadas: además, hasta ahora las únicas leyes que ellos han conocido han sido las de la voluntad de sus reyes.

“Ahora bien, los habitantes de Menorca son gente que acaso (por su fanatismo en la religión y por lo que su iglesia les permite) no se consideran obligados por juramentos u otra manera a personas de otra fe, como la de los protestantes. Por lo tanto, solamente las penas temporales pueden mantenerles en su deber y fidelidad; y, ya que son de un temperamento muy diferente de los ingleses y de una naturaleza turbulenta y bárbara—aún entre ellos— solamente las leyes más severas que pueda admitir la constitución de Inglaterra les serán idóneas”.

Siguió proponiendo en términos generales, que la primera necesidad, mientras se modificaban las antiguas y se promulgaban nuevas leyes, era la de redactar un catálogo de crímenes, con las penas correspondientes, para su distribución a cada familia de la isla, porque aun para el asesinato, la máxima pena que se acostumbraba entre los menorquines era el destierro o las galeras.

7. Consejo Supremo

También la Introducción preconizó un Consejo Supremo de la isla, en reemplazo de aquellos consejos del pasado que podían interponer recurso en Mallorca y en el Reino de Aragón. Tal Consejo, presidido por el Lugarteniente-gobernador, se encargaría de la promulgación de las nuevas leyes y también de las apelaciones de los pleitos legales.

8. Metodología de Kane

En todos los treinta capítulos de su obra sigue la misma metodología: (I) Observaciones: es decir, una descripción de la constitución de los diferentes consejos, sus funciones y procedimientos actuales, sus ventajas y desventajas; (II) Preguntas: es decir, las ideas que se le ocurrieron para posibles mejoras, y (III) Propuestas: o sea los cambios que él creía absolutamente necesarios para el buen gobierno de Menorca en la situación actual. En todas las páginas dejó un margen amplio a la izquierda para poder añadir otras observaciones a medida que crecía su experiencia.

Nos limitamos a citar solamente algunos ejemplos de este tratamiento minucioso de los problemas constitucionales de Menorca del siglo XVIII.

9. Consejo General

Los capítulos 8 y 9, por ejemplo, tratan del llamado Consejo General, compuesto de los doce Jurados de la 'Universidad' de Ciudadela, más otros doce de las demás 'Universidades'. Podrían reunirse, según la constitución actual, solamente con el permiso (que él no podía negar), pero sin la participación, del gobernador: situación obviamente peligrosa en una isla donde

gran parte de la 'gente de fortuna' se opusieron al gobierno, como había demostrado el asunto de Bayarte

Por lo tanto Kane propuso que solamente el Lugarteniente-gobernador tuviese el derecho de convocar reuniones del Consejo General; que un delegado de él estuviese presente y que el juramento de sus miembros abarcara la fidelidad al rey además de su promesa de hacer Justicia en todos los asuntos que estaban bajo su administración.

10. Arbitraje

Kane pidió en la constitución un instrumento legal que permitiese la pronta resolución de disputas por arbitraje del lugarteniente-gobernador. Esto evitaría el abuso de que los abogados de los tribunales deliberadamente prolongaran —durante varios años— los pleitos civiles, hasta los de muy poco valor.

11. Tribunales eclesiásticos

En cuanto a los tribunales eclesiásticos recomendó que se limitasen a asuntos espirituales y llamó la atención sobre abusos tales como el siguiente: un vecino de Mahón, cuyo yerno había llevado una vida disoluta, abandonando a su mujer (hija del dicho vecino), fue llamado a Ciudadela y condenado a la cárcel por un tribunal del vicario-general. Recomendó Kane que cualquier sentencia de un tribunal eclesiástico se sometiese a la aprobación del lugarteniente-gobernador. (Capítulo 17).

Recomendó la abolición de los tribunales de la Inquisición (Capítulo 18) y de la costumbre del derecho de asilo en las iglesias por los criminales (Capítulo 19).

12. Ley militar

Para evitar los abusos que cometían los soldados ingleses

contra los menorquines abogó por una ley marcial rigurosa para la tropa. (Capítulo 20).

13. Perjurio

Kane dió mucha importancia al perjurio, debido a las repercusiones internacionales que tenía en el caso especial de que algunas veces los capitanes de buques robados se declaraban los verdaderos dueños para obtener un "pase del Mediterráneo", es decir, un salvoconducto respaldado por el gobierno inglés. Claro está que tal abuso menospreciaría el valor de estos pases. Por lo tanto, abogó Kane por una pena severa para el perjurio: la pérdida de las orejas. (Capítulo 22).

14. Control de extranjeros

Los delegados de los Magistrados habían recomendado que se expulsase a los Judíos. Kane preguntó si tal medida sería necesaria, pero preconizó un control estricto sobre los extranjeros recién llegados, insistiendo en un juramento de lealtad antes de que se considerasen como súbditos de Su Majestad. (Capítulos 24 v 25).

15. Refugiados criminales

Se refería Kane en el capítulo 28 al progreso que ya había hecho en su correspondencia con el virrey de Mallorca, el marqués de Lede, sobre una práctica que le ultrajaba: la de que un criminal de Mallorca se refugiara en Menorca y vice-versa. Recomendó que las dos coronas diesen órdenes a sus respectivos gobernadores para que terminase este abuso, entregando los fugitivos a la justicia de la isla que le correspondía.

16. Funciones del Lugarteniente-gobernador

En el capítulo 29 Kane trata de las funciones del lugarteniente-gobernador y pregunta si, en caso de su ausencia o muerte, la administración civil debería caer automáticamente en manos del lugarteniente-gobernador de San Felipe, por lo general un hombre sin experiencia de asuntos civiles. Citó el problema creado entre los militares cuando se trató de un oficial joven y veremos más abajo, al examinar el asunto Bayarte, las consecuencias de cambiarlo por uno de mayor edad, pero no necesariamente más competente en la administración de los asuntos civiles.

17. Propuestas de los Magistrados

Finalmente, se incluyeron en el capítulo 30 las recomendaciones de los Magistrados, hechas en Londres por sus delegados, Mercader y Sancho, (véase pág. 64).

18. Sumisión al Rey

La obra fue llevada a cabo por Kane en Londres y sometida al rey por intermedio del principal secretario del estado Craggs en el mes de junio de 1718, un año después de su llegada allí. El rey la sometió al juicio de las principales autoridades del estado para sus comentarios y consejos: por ejemplo, al arzobispo de Canterbury sobre asuntos eclesiásticos, al Lord Canciller en cuanto a leyes y constitución, al duque de Argyll (en su calidad de director-general de ordenación) y sobre fortificaciones, etc., etc., (204).

Fue en el curso de estas consultas donde Kane conoció al arzobispo de Canterbury (205) y así se empezó una larga amis-

tad y correspondencia que continuó desde el regreso de Kane a Menorca, en la cual confió al arzobispo muchos de sus pensamientos sobre Menorca no expresados en otra parte, sobre todo en lo que al nombramiento de un obispo de Menorca se refiere. Examinaremos esta correspondencia más adelante. Mientras tanto podemos anotar que la confianza que el arzobispo puso en Kane se refleja en las recomendaciones que hizo al rey, que eran idénticas a las de Kane (206).

19. Recuerdo personal de Kane

Fue durante el período de sus entrevistas con el arzobispo de Canterbury y diversas personalidades del gobierno que tenemos uno de los pocos retratos personales escritos sobre Kane, en un libro que se titula "Un informe histórico de mi propia vida", por Edmund Calamy (207) del cual citamos lo siguiente:

"...Mientras esperaba en la antesala me encontré por casualidad con el coronel Kane, quien me preguntó qué asunto me traía allí. Se lo dije de buena gana, añadiendo que bien podía preguntarle yo lo que él hacía allí, tan lejos de su puesto, en Puerto Mahón en el Mediterráneo, donde era Lugarteniente-gobernador.

"Me dijo que tenía allí a un obispo* muy malo que influía en las gentes con mentiras y ponía mil trampas a los soldados. Lo habían despedido y el asunto que le traía allí era el de hacer nombrar a otro que se esperaba, sería mejor. El había encontrado a uno quien, aunque bastante 'papista', era sin embargo un buen 'Whig', lo había presentado al arzobispo, en Lambeth, quien lo aprobaba. Ahora solicitaba al Rey y a sus consejeros que recomendasen al Emperador que le nombrasen Obispo.

"Traté de reunir todo esto y le pregunté si no le parecía raro que un caballero honrado, un auténtico Protestante del

* Se refería en realidad al vicario general.

Norte de Irlanda, hiciese gestiones para que se nombrase un Obispo 'papista' en una Isla del Mediterráneo, llevándole para su resolución el asunto al Arzobispo de Canterbury, el Metropolitano de todo Inglaterra, para su aprobación, y después solicitando del rey Jorge I, jefe de la iglesia protestante, recomendación para el Emperador de Alemania, jefe del interés 'papista'. Le pregunté si ésto no era algo muy extraño en la época en donde vivimos.

“Sobre esto se rió con ganas, pero siempre me decía que se creía bien puesto que prestaba buen servicio a su país; en lo que estuve muy conforme”.

20. Impaciencia de Kane por volver a Menorca

Durante toda su estancia en Londres, Kane se impacientaba por volver a Menorca. Una vez absuelto de las cargas contra él hechas a través del embajador de España, y una vez entregadas al rey las propuestas constitucionales en las que él había vertido todas sus ideas para mejorar la situación de Menorca, creía que recibiría la orden del rey para que volviese a la isla. Efectivamente, parece que el rey pensó que se había ido, pero el secretario de estado, Craggs, quería que se quedase más tiempo en Londres para que aconsejara a la corte referente a sus recomendaciones “...tan absolutamente necesarias para la seguridad, prosperidad y bienestar de la isla”, como dice en una carta dirigida a Craggs (del 28 de junio de 1718), pidiéndole una aclaración de sus órdenes (208).

21. Saura nombrado Coronel de la Milicia

En esta misma carta no olvida Kane mencionar a Craggs que recuerde al rey su promesa de regalar un medallón a Juan Miguel Saura, añadiendo que, en un caso anterior, el del asesor-

general, el Dr. Sancho, el medallón valía £30. Tiene que ver, esta observación, con una recomendación, hecha por Kane poco antes (el 15 de junio) en el sentido de que el rey honrara a Saura nombrándole coronel de la milicia, en reconocimiento de los muchos servicios que él había hecho a la causa inglesa, sobre todo durante la reciente amenaza de invasión por fuerzas españolas desde Cerdeña (209) (véase pág. 77). Añade que los únicos entre los nobles de Menorca que se inclinaban hacia el gobierno inglés son quienes sufrían bajo el régimen anterior felipista y que ahora siguen teniendo que sufrir los insultos de los simpatizantes felipistas. Tal nombramiento, y el regalo de un medallón, recomendó, contribuiría a poner fin a esta situación y fomentaría la lealtad hacia el gobierno inglés. El rey respondió de inmediato dirigiendo una carta "a nuestro confiado y bien amado Don John Michael Saura", otorgándole la comisión de coronel de la milicia y dándole las instrucciones necesarias, exactamente como fue recomendado por Kane.* (210)

22. Permiso para volver a Menorca

El 31 de octubre de 1718 Kane volvió a escribir a Craggs, pidiéndole el permiso del rey para volverse a Menorca, en vista de la difícil situación militar en el Mediterráneo. Recalcó la importancia de que se aprobara la constitución, sobre todos estos puntos: que se rompa toda dependencia del clero del obispo de Mallorca, nombrando un obispo de Menorca; que se rompa la dependencia del Consejo de Aragón, constituyendo un Consejo Supremo de Menorca; que la pena para el perjurio sea la pérdida de las orejas; que se urja (del Parlamento) los fondos para las fortificaciones de San Felipe y para cuarteles para evitar los abusos cometidos por las tropas con los menorquines; que se man-

* Kane no menciona —quizás no estaba todavía informado de ello— otro servicio de Saura a la causa inglesa en Menorca unas pocas semanas antes de su carta a Craggs.

den hornos a San Felipe que queman carbón en vez de leña, para conservar los árboles de la isla, que necesitan los cerdos, “el principal medio para la subsistencia del pueblo”; que restauren las propiedades expropiadas en nombre de “Carlos III”, y que se mantenga siempre la ley marcial para conservar la disciplina de los soldados ingleses (211).

A pesar de su insistencia, solamente en diciembre de 1719 se volvió Kane definitivamente a Menorca. Es de suponer que dedicó su tiempo durante este año aconsejando a Craggs y al rey sobre asuntos constitucionales de Menorca, aunque no tenemos documentos referentes a esto.

Vivió durante su estancia de dos años y medio en Londres el período que precedía al mayor escándalo financiero que jamás había habido: el de “la burbuja del mar del sur” (es decir, el Pacífico). El mismo Stanhope moriría de un ataque cerebral en el curso de un debate en la Cámara de los Lores sobre este asunto en el mes de febrero de 1721: tanto él como Lord Sunderland (secretario de estado cuando la conquista de Menorca) resultaron absueltos de participación, pero por estrechas mayorías.

23. Difícil situación militar: la Cuadruple Alianza

La situación militar a que se refirió Kane es la siguiente: como hemos visto, España había capturado Cerdeña y amenazado a Sicilia. Kane ya sospechaba algo de esto cuando escribió a Bubb, antes de su partida de Menorca, pidiéndole mayores informes sobre los “preparativos bélicos” de España, contestándole Bubb el 8 de mayo de 1717 (véase pág. 77). El 21 de julio de 1717 la flota española había llegado a aguas menorquinas, quedándose allí unos ocho días, “sin mostrar sus colores” (212). En vista del peligro que representaba para la seguridad de la isla, Lord Forbes (Gobernador y Comandante-en-jefe interino) nombró a Saura para que aliste a los hombres necesarios para la de-

fensa. Saura y su familia se trasladaron a la fortaleza de San Felipe (213). Pocos días después la flota española se dirigía a Cerdeña, desembarcando tropas allí, como escribe Forbes en su carta a Bubb el 4 de septiembre de 1717.

Felipe V había propuesto una coalición con Rusia que apoyaría al 'Pretendiente' (el hijo de Jaime II) al trono de Inglaterra. Para oponerse a esta coalición se formó la llamada 'Cuádruple Alianza' (entre Inglaterra, Francia, Austria y Holanda). Evidentemente Menorca estaría en peligro. El almirante Sir George Byng recibió órdenes de hacerse a la mar rumbo a Menorca (el rey pensó que Kane le había acompañado), con refuerzos para la guarnición de San Felipe, hacia Nápoles y Messina (214).

En vista de esto Kane (siempre en Londres) recomendó a Craggs, el 28 de diciembre de 1718, que la flota inglesa en Menorca recibiese órdenes para atacar cualquier concentración de buques navales españoles en Mallorca (215).

Poco más tarde (el 5 de mayo de 1719) los mismos menorquines hicieron una recomendación parecida, tanto al almirante Byng como al Brigadier Petit (nombrado, el 29 de noviembre de 1718, lugarteniente-gobernador de San Felipe y comandante-en-jefe interino, en sustitución de Forbes)(216) pidiéndole permiso para que aparejasen barcos para dicho propósito (217).

PARTE III: MENORCA EN AUSENCIA DE KANE, 1717 - 1719

1. El asunto "Bayarte": rumor desde Nápoles

Mientras Kane estuvo en Londres ocurrió una cosa extraordinaria y casi increíble en Menorca, que agravó aún más la situación de Kane y del gobierno inglés en general.

Empezó así: en Nápoles, a fines de octubre de 1717, salió en un 'boletín de noticias' llamada 'La Gazzetta di Napoli' (esto ocurrió, desde luego, antes de que apareciesen los diarios como nosotros los conocemos) la noticia (o más bien el rumor) de que todos los menorquines iban a ser transportados a la Península, dejando así Menorca exclusivamente para los ingleses (o para 'los protestantes', como lo diría el Obispo de Mallorca).

Los Jurados, al enterarse de esta 'noticia', llegaron a la conclusión de que evidentemente sus delegados en Londres, Mercader y Sancho, no exponían correctamente al gobierno inglés la situación en Menorca como para permitir que ocurriese tal cosa. Insistieron para que, el 8º de noviembre, Lord Forbes (Lugarteniente-gobernador interino, en ausencia de Kane) otorgase un pasaporte en favor de don Juan de Bayarte, Jurado Mayor, elegido Delegado por resolución del Consejo General de Ciudadela el 24 de abril de 1716 (218), para que presentase una memoria al gobierno inglés sobre este asunto y el estado de Menorca en general. (El mismo día el Consejo Ordinario de Ciudadela aprobó una resolución para que Bayarte hiciese el viaje a Londres, y los de Mahón, Alayor y Mercadal aprobaron resoluciones iguales unos días más tarde, para dar el máximo apoyo constitucional al asunto).

El Obispo de Mallorca, enterado también tanto del rumor como de la resolución consecuente de los Jurados de solicitar de Forbes un pasaporte para que Bayarte se dirigiese a Londres, escribió una carta pastoral a los Superiores sobre el asunto, fechada el 20 de noviembre, mandando al cardenal Paulucci, en Roma, el 16 de diciembre, una copia de esta carta (219).

2. Antecedentes de Bayarte

Ahora bien, Forbes estaba muy bien enterado de la historia y del carácter de Bayarte: había sido Capitán del ejército de

las fuerzas de Felipe V. Kane, sospechando que seguía obrando a favor de los intereses borbónicos después de la ocupación inglesa, interceptó unas cartas suyas que confirmaban lo que él había sospechado. Por lo tanto, prohibió Kane que Bayarte y sus amigos tomaran parte en la magistratura de la isla, aunque más tarde (en 1714) rescindió esta orden a condición de que reconociesen que las disputas del pasado ya no existían y que había un solo interés: el del rey británico. Bayarte fue elegido Jurado Mayor de la isla e inmediatamente insistió en formar un Consejo General, sin la asistencia del Teniente-Gobernador. Al protestar Kane, Bayarte le dijo que el propósito del consejo era el de mandar un delegado a Inglaterra para solicitar de Su Majestad que las tropas fueran retiradas de las casas particulares y para establecer una base firme para sus derechos y privilegios y exponer otras cosas. Kane contestó que los soldados serían trasladados a los cuarteles en cuanto que éstos estuviesen terminados, cosa que él había urgido varias veces; y que ya había un delegado en Londres para tratar de los demás asuntos.

Sin embargo, Kane dio el permiso para que el Consejo General tuviese lugar y se celebró el 24 de abril de 1716. Bayarte fue elegido delegado para ir a Londres. Aseguró a Kane que se limitaría a los asuntos que ya le había mencionado. Kane, que siempre sospechaba algo, hizo coger por la fuerza los documentos referentes al Consejo, tanto de los magistrados de Ciudadela como de los de Mahón y Alayor, el 26 de mayo de 1716. Convocó otro Consejo de magistrados, invitando también al clero y a otras personalidades de la isla. Les mostró los documentos cogidos, haciéndoles ver que Bayarte había mentido, que efectivamente contenían una serie de quejas contra los desaciertos de la administración de Kane, todos los cuales habían sido enmendados*, de modo que "todo caballero presente que tenía algún sentido del honor y de la justicia quedó extrañado" de lo que había pasado en la reunión anterior. Era evidente que Bayarte

* Aunque fueron repetidos más tarde en la memoria que presentaría el embajador de Felipe V a la corte de Londres en mayo de 1717.

no fue nada más que un ambicioso poco escrupuloso. Kane le negó el permiso para ir a Londres, recomendándole, en cambio, que se dirigiese a Madrid, donde sin duda encontraría empleo más de acuerdo con su interés político. (220).

3. Lucha por pasaporte para Bayarte

En vista de esto, Forbes contestó a los Jurados el 12 de noviembre de 1717 asegurándoles que lo aparecido en la "Gazetta di Napoli" no tenía fundamento en absoluto y que sería aconsejable no insistir en la resolución de enviar a un delegado a Londres bajo tan frágil motivo, porque él se vería en la obligación de prohibir tal viaje. De todas formas ya había un delegado, legalmente elegido, en Inglaterra, y el que ahora se proponía era una persona que se sabía iba en contra del gobierno de Su Majestad. (221)

A continuación hubo un intercambio rápido de cartas entre los Jurados de Ciudadela y Forbes:

Jurados a Forbes, 20.11.17, insistiendo en su derecho de mandar un delegado a Londres, piden un pasaporte para Bayarte, "...pero si no podemos obtener de su Señoría este favor, nuestro deber nos obligará a solicitarlo a un poder superior".

Forbes a Jurados, 20.11.17 (desde Ciudadela): el asunto deberá quedar pendiente hasta que se sepa la voluntad del rey; documentos mandados al Gobernador, el general Carpenter.

Don Gabriel Olivar y Cardona (por parte del Consejo General) a Forbes, 21.11.17: vuelve a insistir en que le sea otorgado un pasaporte a Bayarte.

Forbes a Olivar, 22.11.17: que Olivar y compañeros se dirijan a él en San Felipe para su contestación.

Olivar a Forbes, 22.11.17: imposible ir a San Felipe porque demoraría el despacho de los documentos a Su Majestad: los Jurados de Mahón acudirán (222).

Una reunión del Consejo General del 25 de noviembre de

1717 confirmó las resoluciones de los consejos ordinarios de delegar en Bayarte para que fuese a Londres. El 16 de diciembre Forbes mandó a Carpenter un informe sobre el asunto. (223)

Vale la pena citar este informe porque no solamente demuestra a Forbes como persona de una mente abierta sino que confirma que el punto de vista de Kane reflejaba objetivamente los hechos y no tenía que ver con ningún prejuicio personal.

“Vd. deducirá de mis contestaciones a los Magistrados que les recomendaba que dirijan éste o cualquier otro asunto que pudiesen tener a su Delegado en Londres, don Manuel Mercader. Esto les habría ahorrado bastante dinero y me habría dado tiempo para recibir sus direcciones. Les dije también que me pareció raro que no se les hubiera ocurrido escribirle a Vd., en cuyo caso les aseguré que recibiría muy pronto una contestación.

“En cuanto a don Manuel Mercader, ellos negaron que fuese su delegado o que su actuación en Londres dependía de alguna autoridad de esta isla, y no me hicieron caso en cuanto a mi sugerencia de que escribiesen a Vd. Sin embargo, el cónsul español ha estado con ellos desde hace tres o cuatro días y se me antoja que lo que escriban sobre éste (o cualquier otro) asunto le llegará por mano del Embajador Español en Londres. Espero, sin embargo, que lo que ellos desean no se les otorgará con mayor celeridad por venir por aquella vía, porque la definición de un Embajador, según un practicante de aquél oficio, es un hombre mandado a un país extranjero al servicio de su Príncipe, lo que quiere decir, en este caso, alentar a este pueblo en su inclinación y dependencia de España: esta es la pasión predominante en esta isla del clero y de la burguesía.

“La persona seleccionada por ellos como su delegado en este caso es notoriamente del partido ‘felipista’; sobre esto el coronel Kane y don Manuel Mercader podrán satisfacerle mejor que yo. Todo esto lo he manifestado a nuestros magistrados, pero siguen insistiendo en él y me han dicho, con mucha amargura, que es de su privilegio el mandar a quien quieran sobre cual-

quier asunto que les complazca, sin consultarme ni informarme ni del uno ni del otro. Mucho me han amenazado por haberles negado el pasaporte aunque esta resolución la tomé solamente hasta que se supiera la voluntad de Su Majestad, y las cosas quedarán seguras y tranquilas aquí hasta que tenga su resolución, pero me permito señalar a Vd., relativo a este asunto, que es mi humilde opinión que en cualquier región conquistada o lugar fronterizo, donde los naturales representan un desafío con respecto al número de las tropas de ocupación, es peligroso que dichos nativos tengan el derecho de reunión, de hacer deliberaciones o de mandar delegados sin el consentimiento o conocimiento del Comandante-en-jefe del lugar...”

Sin embargo, a pesar de que, según se desprende del informe arriba citado, Forbes no sabía nada de esto, los Jurados habían escrito a Londres, el 23 de septiembre de 1717, no al Gobernador, el general Carpenter, sino directamente al secretario del estado, Lord Sunderland, (224) quejándose del estado de la isla y defendiendo la elección de Bayarte como delegado. (Esto fue antes del asunto de la ‘Gazzetta di Napoli’, lo que evidentemente les había servido solamente como pretexto).

El gobernador, el general Carpenter, respondió al informe de Forbes, escribiendo, el 30 de enero de 1718, no, por supuesto, a Bayarte sino a don Francisco Sancho, Asesor del gobierno Real y uno de los delegados oficiales a Londres, que se encontraba en ese momento en Menorca, desmintiendo los rumores sobre la posible expulsión de los menorquines. (225)

4. Cambio de mando en San Felipe: el coronel Parker otorga pasaporte a Bayarte

Así quedó el asunto, en suspenso, hasta que en mayo de 1718 el coronel Parker asumió el mando de San Felipe, en sustitución de Forbes y ¡otorgó a Bayarte el pasaporte tantas veces solicitado!

Forbes, en otra carta al general (ahora Lord) Carpenter, fechada el 16 de mayo, no comenta sobre su sustitución*: sigue quejándose, empero, de que, hallándose en un "lugar fronterizo", muy lejos de Inglaterra, donde el pueblo es completamente contrario a los ingleses, se encuentra sin instrucciones sobre cómo comportarse en una emergencia (refiriéndose a la resolución de los Jurados de dejar de tener elecciones anuales, como era costumbre, sino seguir prestando servicio, pensando, evidentemente, en su actitud hacia el asunto Bayarte). Se refirió también a otros rumores que circulaban de que iba a haber una ruptura con España, lo que le hizo pensar que los menorquines hacían algún trato con los enemigos de Inglaterra. (226)

5. Protesta de Saura

La actuación del coronel Parker de otorgar un pasaporte a Bayarte suscitó una protesta inmediata por parte de Juan Miguel Saura, que declaró delante del notario de Ciudadela, el 28 de mayo de 1718, que la actuación de los Jurados de dedicar dinero para el viaje de Bayarte, como otros de sus actos, "padecen de una nulidad notoria". (227) Acompañando a la declaración fue una carta dirigida al gobernador, el general Lord Carpenter, en que le explicaba el fundamento legal de su actuación: que su función como administrador del Fisco del Pueblo era la de controlar los gastos de los Jurados y evitar abusos. En este caso, pues, su deber le obligó a señalarles la irregularidad de pagar el

* ¿Por qué este repentino cambio castrense en San Felipe? Kane lo explica en el capítulo 29 de sus propuestas constitucionales donde dice que los oficiales de mayor edad se quejaron ante el rey de tener que obedecer al lugarteniente-gobernador interino fuera de los límites del castillo cuando se trataba de un hombre menor de edad que ellos, como fue el caso de Lord Forbes. El rey remitió la queja a una junta de oficiales generales que la aceptó. Por consiguiente el secretario de estado, Craggs, escribió a Forbes, el 16 de abril de 1718, diciéndole que traspasaría el mando al oficial de mayor edad, que fue el coronel Parker, a quien parece que Forbes no comunicó nada de sus gestiones administrativas anteriores, por cuales motivos no se sabe.

viaje a Londres de Bayarte cuando las 'universidades' no tenían fondos para las necesidades del pueblo. Los motivos del viaje eran frívolos, dijo, —sobre todo tratándose de un individuo tan notoriamente opuesto a la causa inglesa como Bayarte— y además el viaje era innecesario porque ya había un delegado en Londres, don Manuel Mercader. Sin embargo, a pesar de su protesta, había cuatro individuos mal intencionados “que pretenden provocar disturbios e incitar a la violencia aquí, cuando en realidad nos encontramos perfectamente bien” que insistían en el viaje de Bayarte, “que sin duda causará más agravio en la Corte de Londres. El coronel Kane seguramente le habrá informado de él. Ante Dios y ante mi conciencia le aseguro que es necesario tomar algunas medidas para imponer silencio a una camarilla tan depravada...” terminó diciendo. (228)

Escribió también, ese mismo día, a Lord Stanhope, en términos similares (229).

Sobre la copia de la acta notarial mandada a Carpenter hay una nota de puño y letra de éste, que rezaba: “Don Miguel Saura... me ha mandado esta protesta contra el procedimiento ilegal de los Magistrados en su elección de don Juan de Bayarte como su Delegado ante Su Majestad”.

Así que Bayarte logró su viaje a Londres por la obstinación de él y sus compañeros, y eso fue la causa de muchos agravios, como lo previeron Saura, Kane y Forbes. Tanto Mercader como Kane tuvieron que defenderse contra sus cargos infundados, como veremos abajo.

6. Alegaciones de Bayarte contra Mercader y Kane: sus contestaciones

Contra Mercader (y su colega Dr. Sancho) alegó (entre otras cosas) que no habían expuesto los sufrimientos del pueblo menorquín; que Mercader no era natural de la isla; que a pesar de ésto disfrutaba de las rentas de la Pabordía (Rectoría); que

había solicitado su traslado a Valencia; que era amigo íntimo de Kane, etc., etc.

Mercader tuvo que contestar a estos cargos por escrito a James Craggs, principal secretario de estado. El documento no lleva fecha, pero parece ser de julio de 1718. Contesta con los verdaderos hechos: que sus Memorias entregadas a Su Majestad y a Lord Stanhope, que se referían al arzobispo de Canterbury, al Lord Canciller y a los Lores Comisionados del Comercio, eran un buen testimonio de que habían fielmente expuesto el estado del pueblo menorquín; que era verdad que era natural de Valencia, pero se consideraba a todo clérigo que vivía en Menorca cuando se alzó la bandera inglesa allí como natural de la isla; que el nombramiento para la Pabordía y por lo tanto sus rentas, quedaban dentro de la regalía legal de la Corona; que la solicitud de su traslado a Valencia fue hecha por sus hermanas, ajena a su voluntad, como ya lo había explicado a Stanhope; y que todos los menorquines que se comportaban como buenos súbditos de Su Majestad gozaban de la amistad y protección de Kane.

Se acompañó su contestación de un elogio que le habían hecho los Jurados, el 14 de noviembre de 1713, alabando sus servicios sobresalientes al pueblo menorquín. (230)

Kane se limitó en su contestación a Craggs a señalarle que le parecía curioso que el cargo principal de Bayarte contra él (el que había cogido los documentos del Consejo General, el 26 de mayo de 1716, (lo que le perjudicaba en lo que quería exponer a Su Majestad), porque los Jurados le habían dado instrucciones muy completas el 6 de noviembre de 1717; que se le había olvidado por completo el pretexto original del viaje, el reportaje de la 'Gazzetta di Napoli'; y que la elección de Bayarte era contraria a la constitución, como lo atestiguó don Juan Miguel Saura. (231)

¿Dónde se originó ese comentario de la 'Gazzetta di Napoli', causa de tanto agravio, tanto en Menorca como en Londres? Sin duda de algún mercader o marinero procedente de Menorca, posiblemente confundido por el uso de la frase 'súbditos de Su

Majestad', que, desde los días de la reina Ana, se aplicaba a todos los menorquines leales a sus nuevos amos, pero que fácilmente podía haber sido malentendido como significando solamente los Ingleses.

7. Bayarte expulsado de Inglaterra por orden del rey

El primer capítulo del asunto Bayarte terminó el 2 de diciembre de 1718 cuando Craggs, con una exquisita cortesía, le ordenó, en nombre del rey, que volviese inmeditamente a Menorca. Le escribió como sigue:

“Señor,

Se han expuesto ante el rey las diversas quejas formuladas por Vd. con respecto al gobierno de la isla de Menorca. Su Majestad se ha dignado considerar que muchas de las quejas mencionadas son tales que se podían haber esperado al llegar por primera vez las tropas a dicha Isla: son, efectivamente, las mismas que fueron entregadas por el Embajador de España el año pasado y han sido contestadas plenamente por el coronel Kane, cuyas contestaciones dejan bien en claro que los menorquines han sido desagraviados de estas quejas en tanto su naturaleza se le permitía. Si dicho Lugarteniente-gobernador se ha visto en la obligación de poner en práctica contra ciertos individuos algo parecido a la severidad, es que creía que tuvo razones para sospechar que no eran afectos a los intereses del Gobierno de Su Majestad, ni a la paz y al orden de dicha Isla.

“Tengo además que informarle que dicho Lugarteniente-gobernador, junto con las otras personas delegadas de Menorca, habían propuesto, antes de su llegada aquí, diversos reglamentos para el bienestar y beneficio de la Isla; los cuales, al ser expuestos al Rey, Su Majestad se había dignado referirse a tales personas, a quienes correctamente correspondían, los diferentes asuntos para poder formar con todos ellos un sistema de gobierno, arreglado de tal manera que fuera idóneo para los súbditos de

Su Majestad allí y que evitaría las quejas de esta índole en el futuro.

Mientras tanto, hasta que se pueda preparar tal sistema y que sea aprobado por el Rey, Su Majestad no cree necesario que Vd. quede más tiempo aquí y tengo que darle a conocer la Orden de Su Majestad a Vd. de que vuelva a Menorca inmediatamente, donde pueda hacer saber a quienes le mandaron la buena intención de Su Majestad de reparar todo agravio, y que todos sus súbditos allí que se comporten debidamente de acuerdo con la justicia y moderación de su gobierno puedan siempre asegurarse de su protección real y favor. Quedo de Vd. etc. (Fdo.) Craggs. (232)

8. Otro cambio en San Felipe: consejo del coronel Petit a los Jurados

Para evitar el fracaso de la actuación de Lord Forbes y del coronel Parker como Lugarteniente-gobernador, en cuestiones civiles, como fue el asunto Bayarte, fue nombrado (el 29 de noviembre de 1718) Lugarteniente-gobernador de San Felipe (y de Menorca en ausencia de Kane) un hombre de mucha experiencia en asuntos civiles de la isla, el Brigadier Louis Petit. (233)

Poco después de su nombramiento, Petit tuvo que escribir a los Jurados diciéndoles que los gastos de Bayarte en Londres eran excesivos y les arruinarían. Era evidente, dijo, que Bayarte había dedicado su tiempo en Londres a asuntos particulares. Terminó ordenándoles que se abstuvieran de enviarle más dinero so pena de tener que restituirles el doble de lo que se le había pagado a él. (234)

9. Bayarte se queda en Londres: vuelve a quejarse

A pesar de esto, no obstante el hecho de que el rey de Inglaterra le había dado la orden para que abandonase el país, Ba-

yarte se quedó allí hasta el año 1731. Aún habría otro capítulo sobre el 'asunto Bayarte'. Aguardó su momento para que se abriese de nuevo y la ocasión fue, como había ocurrido antes en San Felipe, un cambio de personal: en este caso Craggs fue reemplazado como principal secretario de estado por Lord Carteret. En 1723 Bayarte aprovechó la ocasión para volver a presentar sus quejas y sus cargos contra Kane. Carteret escribió a Kane (vuelto ahora, desde luego, a Menorca) el 12 de marzo de 1723, defendiendo a Bayarte, cuyas quejas habían presentado al rey, explicando a Kane que todo súbdito de Su Majestad tenía derecho a ser oído. (235) Kane se refiere al asunto en una carta al arzobispo de Canterbury, con fecha 16 de septiembre de 1723, en la cual dice que se trata de las mismas quejas que las presentadas por el embajador de España en 1717, repetidas por Bayarte en 1718, seguido de su expulsión de Inglaterra. En 1719 fueron referidos a los Lores de la Justicia y en seguida al Parlamento. Pide al arzobispo que se lean a los Lores de la Justicia, tanto las quejas como las contestaciones de él y de Mercader. (236)

10. Fin del "Asunto Bayarte"

Solamente en el mes de febrero de 1728 los Jurados se dieron cuenta de la carga ruinosa que representaba Bayarte. Escribieron a Kane avisándole que "...en vista de su benignidad, su talento y su celo hacia Menorca, habían tomado la resolución de retirar a Bayarte de Londres, retirándole todos sus poderes."

Kane les contestó aprobando su resolución, añadiendo que, a pesar de las molestias que todas las disputas relacionadas con el asunto de Bayarte le habían causado personalmente, quedaría todo olvidado. (237)

Pero aún esto no fue el fin de Bayarte. Parece que se quedó en Londres hasta el año 1731, cuando finalmente abandonó aquella ciudad adeudando bastante dinero a Henry Neal (ex co-

misionado real) que le había ayudado financieramente. “Verdaderamente, representa una deshonra para la isla en general”, como decía Kane en una carta a los Jurados, fechada el 1 de noviembre de 1731. (238).

11. El obispo de Mazzara en Menorca

Le tocó a Petit, en mayo de 1719, recibir al obispo de Mazzara, Sicilia. Llegó prisionero en un buque de guerra español y los Jurados, por intermedio del vicario-general, consiguieron del obispo de Mallorca el permiso para que él administrara el sacramento de la confirmación a los jóvenes menorquines. (239)

12. Estado de las fortificaciones

El lector se acordará cómo a principios de mayo de 1714, por larga insistencia de Kane, Lord Bolingbroke había ordenado al brigadier Durand que preparara un informe sobre el estado de las fortificaciones de San Felipe. Más tarde, cuando Mallorca iba a caer en manos de Felipe V, Kane volvió a insistir en la importancia de mejorar las fortificaciones. El rey pidió otro informe, pero, por desgracia, Durand se murió en Gibraltar durante su viaje de regreso a Menorca a fines de 1715, y sus planes no prosperaban, por falta de un acuerdo del Parlamento sobre los fondos necesarios y otros motivos. (Véanse págs.68 y 71).

Durante la ausencia de Kane en Londres, Forbes, el 18 de noviembre de 1717, volvió sobre este tema escribiendo a Carpenter con muchas quejas sobre el mal estado del castillo:

- nunca había sido limpiado
- la humedad había entrado en los arcos de madera, pudriéndolos
- por falta de fondos, Forbes se veía en la necesidad de

- emplear criminales para su mano de obra
- los cañones estaban en mal estado
- los cañoneros estaban incompetentes.

Carpenter refirió el informe a la Oficina de la Ordenación, quienes lo mandaron al secretario de estado Methuen. Carpenter contestó el 15 de marzo de 1718, dando las razones arriba mencionadas por la falta de progreso en las fortificaciones y añadiendo una más: que el brigadier Petit (siempre con problemas de índole financiera, como vimos antes) había sido detenido por deudas. (240)

(Continuará)-

ACTIVIDADES DEL ATENEO

por VICTORIANO SEOANE PASCUCHI

APERTURA DE CURSO.— El setenta y cinco aniversario de la fundación de nuestro Ateneo, es una fecha que nos sirve para recordar la vida intelectual de unos tiempos que, aún siendo pretéritos, tienen completa actualidad en unos hombres que mantienen una inquietud constante en nuestra Isla. La actividad bien sea económica o cultural, en su amplia gama de facetas distingue y distinguió a nuestra población, no sólo de los que habitan el continente, sino a nuestros próximos vecinos que habitan las otras islas. Alguien importante que enlaza los orígenes del Ateneo con nosotros, con una sensibilidad y caballerosidad a toda prueba, nos dió testimonio en la Apertura de Curso de la independencia del Ateneo, sobre la cual gravitan los recursos de la supervivencia. Don Juan Hernández Mora, hizo gala de su conocida simbiosis entre lo culto y lo llano, entre lo histórico y lo anecdótico, de tal forma, que habiendo sobrepasado en creces la barrera del tiempo propuesto por la Presidencia, al auditorio le pareció corto su parlamento. Don Juan, el placer de oírle bien vale celebrar el setenta y cinco aniversario.

CONFERENCIAS que se han celebrado durante este semestre que comentamos:

Els Ajuntaments francesos por Josep Cardona, conferencia patrocinada por O.C.B., cuya entidad ha colaborado en bastantes más. **Alternativa Ecológica** por Salvador Rueda. Taula rodona: **La cultura a Menorca, avui**. Por Gabriel Janer Manilla **De l'amor i el sexe en la cultura Popular**. **Pedagogía Progresista a Menorca** por Andreu Murillo, del Consell Interinsular. **La Cultura a Menorca**, taula rodona en la que intervinieron: Ateneo, Cine-Club, G.O.B., Col·lectiu folklòric, Orfeó Mahonés, Juventudes Musicales, Obra Cultural Balear. Josep Benet, senador por Cataluña habló de **La cultura catalana entre el dos darrers parlaments**. Mikel de Epalza, **Los Soler menorquines y la expansión del comercio en el Mediterráneo**. Josep Ma. Figueras, **L'humor a la Premsa Catalana**. Taula rodona: **Investigación científica y autonomía**, en la que participaron, A. Jansá, J. Mascaró, A. Obrador, P. Prats y J. Salord.

MUSICA.— Los conciertos de la Orquesta del Grupo Filarmónico siguieron manteniendo su alto grado de actuación y calidad. Además de las audiciones locales, actuaron en el Teatro Principal de Palma y en Villacarlos. Ofrecieron los conciertos números 577 al 581 y con motivo del 75. aniversario del Ateneo, una actuación extraordinaria en la Iglesia de Santa María. Las obras han sido de autores como Haendel, Beethoven, Schuman, Debussy, Chopin, Mendelson, Bela Bartok, Vivaldi, Tosti, Bellini, Capua, Verdi, Fiocco, Massanet, Sarasate, Cardona Mercadal, A. Vidal, etc.

CINE.— La actividad de esta sección merece ser destacada por la gran actividad desarrollada y a continuación se detallan los títulos de las cintas:

El último vals, Cuando pasan las cigüeñas, Ocaña, Retrat Intermitent, L'Obscura història de la cosina Montse, Anem-nos-

em Barbara, Adiós al macho, El baile de los vampiros, Beginnings... Steve Howe, Yessongs Quinteto, El joven Törless, El tambor de hojalata, Pink Floyd en Pompeya, Desesperación, Carretera asfaltada, dos direcciones, Con uñas y dientes, Mamá cumple cien años, Keep on Rockin, La mujer zurda, Memorias de Leticia Valle, Próxima parada y Green Village.

EXPOSICIONES.— Esta sección ha sido la más perjudicada con motivo de las obras realizadas en nuestro local, por lo que han sido sólo cuatro las exposiciones realizadas. La primera de ellas por las hermanas Magdalena y Juana Cardona, autodidactas menorquinas, que sintiendo la vocación de la pintura, han emprendido un camino por el que intentan descongestionar la acumulación interior de formas y colores, almacenados durante una niñez y juventud en completo contacto con la luminosidad de un hogar rural.

Juan Serra, menorquín y Vicente Horrac, mallorquín, inauguraron su exposición en el mes de setiembre colgando en nuestra entidad una variedad de telas de las dos islas hermanas.

Belloso es en diciembre cuando expone sus acuarelas en número cuarenta y cinco. También esta exposición queda enmarcada en el denominador común de Menorca.

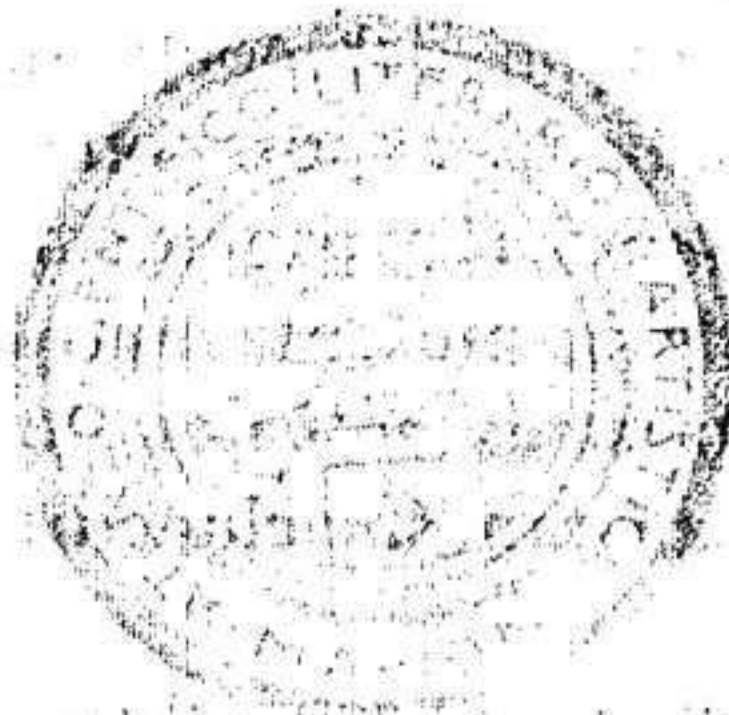
Con la intervención del poeta mallorquín Miguel Bota Totxo, fue inaugurada la exposición antológica del maestro Joan Vives Llull, exposición promovida por la Obra Cultural Balear con motivo de la presentación de la monografía **Vives Llull**, de la serie **Maestros actuales de la pintura y escultura catalanes** que edita **La Gran Enciclopedia Vasca**.

CLASES.— Siguen impartándose las clases de francés, inglés y dibujo con los mismos porcentajes de asistencia de los otros años, por lo que nuestra colaboración en estos campos es aprovechada.

VARIOS.— La primera mitad de este semestre estuvo ca-

racterizada en nuestro local por el ajetreo y las molestias que producen las obras, afectaron principalmente al Salón de Actos y a la Caja de Escalera donde ha quedado instalada una artística claraboya.

La recepción de los trabajos y propuestas que concurren a la XIX Convocatoria de los Premios Ateneo de Mahón correspondientes a 1980 y la publicación de la REVISTA, en sus dos números del segundo semestre 1979 y primer semestre 1980, son otras tantas actividades importantes de nuestro quehacer que deben destacarse. Por último la presentación del **Quart Quadern de Folklore** a cargo de su autor Josep Manguán, de O.C.B. y del opúsculo publicado por el **Consell Aportació a la Historia Medieval de Menorca (Segle XIII)** de Ramón Roselló i Vaquer representan otros tantos mojones en la colaboración de nuestra entidad con el cotidiano laborar en favor de tantas facetas culturales que prestigian a nuestra ciudad.

REVISTA DE MENORCA

AÑO LXXI

(Séptima época)

TOMO XIX - 1980

INDICE ALFABETICO DE AUTORES de las materias contenidas en este tomo

CANZONERI, S. y RAMPINI, L.— Una nueva especie de Medetera de Menorca (Diptera, Dolichopodidae), (traduc. de Guillermo Florit-Piedrabuena)	208
EPALZA, Mikel de.— Los Soler menorquines en el Mediterráneo Islámico (Magreb y Oriente) y la expansión mediterránea de los menorquines (siglos XVII-XIX)	106
LAURIE, Bruce.— Richard Kane y su mundo	24 y 214
LOPEZ CASASNOVAS, Guillem.— El tractament fiscal diferencial aplicat a les Illes: Estudi en el Sistema Comparat. Els continguts econòmics de l'autonomia de Menorca	123
MERCADAL, Deseado.— Los músicos menorquines (conclusión)	83
PICO VIVO, Antonio.— Resumen histórico del pailebot "Paquete Ciudadelano"	73
RAMPINI, L. y CANZONERI, S.—Una nueva especie de Medetera de Menorca (Diptera, Dolichopodidae), (Traduc. de Guillermo Florit- Piedrabuena)	208
Redacción.— NECROLOGICA	5
SEOANE CAMBA, J.— Aportación menorquina a la Algología; la obra de Rodríguez-Femenías y el futuro de la Algología española	7
SEOANE PASCUCHI, V.— Actividades del Ateneo	113 y 241

Con protección económica de la

CAJA DE AHORROS
Y MONTE DE PIEDAD
DE LAS BALEARES

"SA NOSTRA"